

Forskerforum

TIDSSKRIFT FOR NORSK FORSKERFORBUND

- Moralisme i norsk samfunnsforskning

Norsk samfunnsforskning er preget av moralisme, sier vår mest siterte samfunnsforsker Fredrik Barth. I sitt 78. år lurer han på om det ikke er på tide å gå av som professor.

Side 18

Nr. 2/2006 – 38. årgang
Tidsskrift for Norsk forskerforbund
Forskerforum blir redigert etter Redaktørplakaten.
Redaksjonen avsluttet 24. januar 2006.

REDAKSJON

REDAKTØR: Ingar Myking
REDAKSJONSSEKRETÆR: Kjetil A. Brottveit
BLADBUNAD: Anna Aune

REDAKSJONSRÅD

Martin Eide, professor UiB
Helge Salvesen, bibliotekdirektør UiTø
Reidun Høydal, Møreforskning/Høgskulen i Volda

ADRESSE

Forskerforum, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo
Telefon: 21 02 34 00
Telefaks: 21 02 34 01
E-post redaksjon: i.myking@forskerforbundet.no,
k.brottveit@forskerforbundet.no

Trykk/ekspedisjon: Øyvind Glomvik AS

ISSN 0800-1715

Opplag 16 000

ANNONSER

ANNONSE: Arne Aardalsbakke

Telefon: 64 87 67 90

Telefaks: 64 87 67 91

E-post: forskerforum@c2i.net

Format

1/1 side 16900

1/2 side 11900

1/3 side 8500

1/4 side 6500

Stilling/kunngjøringer: kr 27,- pr spaltemm.

Alle priser er oppgitt ekskl. mva.

UTGIVELSESPLAN

nr. 3/2006	27.2.2006
nr. 4/2006	27.3.2006
nr. 5/2006	2.5.2006
nr. 6/2006	12.6.2006

Neste nummer: 28. februar. Deadline: 15. februar.
Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte
innsendte innlegg. Sender du inn stoff, legg ved
diskett eller bruk e-post/vedlegg.

Internett: www.forskerforbundet.no

Omslagsbilde: Scapix

aktuelt

5 BALLETHØYSKOLEN GRANSKES

Den Norske Balletthøyskole har operert med bachelorgrader som ikke har vært godkjente av NOKUT. Departementet påpekte praksisen alt i 2003, men først nå blir det oppvask.

6 DANSK FORSKNINGSSTRID

Globaliseringsrådet, ledet av statsminister Anders Fogh Rasmussen, vil gjøre Danmark til et ledende vitensamfunn. Kommersialisering av forskning og utdanning, mener danske forskningsmiljøer.

10 PENGER SKAL UTJEVNE

Bare 17 prosent av norske professorer er kvinner. Kan økonomiske insentiver øke andelen? Ja, mener stadig flere forskningspolitiske aktører.

13 TELLEPROBLEMER

Hvilke publiseringskanaler skal telle? Innspillene er preget av rot og altfor mange nominasjoner til nivå 2. Teknologifagene står uten oppdaterte publikasjonslister for 2005.

magasin

15 RUINERT OG BEVART

Middelalderuinene faller fra hverandre, men nå skal mange av de viktigste ruinene sikres.

– Et kjempeløft for kultur-Norge sier arkeolog Anne-Sophie Hygen hos Riksantikvaren.

18 ET ANTROPOLOGISK LIV

Norsk samfunnsforskning lider av en selvpålagt moralisme. Likemenn vil holde hverandre på plass, mener sosialantropolog Fredrik Barth. Han deler observasjoner og analyser fra et langt akademisk liv.

22 ET KINESISK DRAMA

– De fleste av oss som kom inn på universitetene rett etter Kulturrevolusjonen, ble senere forskere, sier dramaprofessoren William Huizhu Sun i Shanghai. Til våren setter han opp Hedda Gabler – som kinesisk opera.

forbundssider

37 FORBUNDET INFORMERER

38 INNSPILL: Generalsekretær Kari Kjenndalen

39 INNSPILL: Forbundsleder Kolbjørn Hagen

faste spalter

18 TI KJAPPE, SKJØNNÅND, BILDER FRA NORSK FORSKNING,

21 20 SPØRSMÅL

28 KRONIKK

Systematisk og dokumenterbart forsknings- og utviklingsarbeid er relativt nytt og uvant for fagfeltet design, skriver Astrid Skjerven, dr. art i designhistorie. Hvordan skal faget møte de nye kravene?

Eit spørsmål om tillit

DET MÅTTE EIN SKANDALE til for å få forskning øvst i nyheitsbiletet. Når forskning blir den viktigaste tabloid-saka i vekevis, veit vi at journalistane anar fer-ten av blod, tårer og personlege tragediar. Det som kjem fram i offentlegheita når dei største media jaktar på syndarar og svikarar er sjeldan pent og ofte lite nyansert. Kva har vi lært når blodtåka lettar?

DET HAR BLITT spekulert i om omdømet til norsk forskning har blitt svekka på grunn av denne personlege tragedien. Det rette svaret her er at det kan vi ikkje vite, men at det er lite truleg. For det første veit vi lite om fusk i norsk forskning. Det har svært sjeldan blitt oppdaga noko slikt, og iallfall ikkje noko som liknar Jon Sudbø-saka i storleik og alvor. Skal ein likevel gje seg ut på spekulasjonar, er det vel greitt å gå ut frå at det finst like mykje fusk og fanteri i den norske forskinga som i andre norske bransjar. I ei elles sunn næring vil ein alltid kunne finne ein bonde som bryt miljøreglementet eller ein bankmann som let seg freiste av pengestraumen. I klassisk samfunns-teori, i durkheimtradisjonen, er slike unntak eit naudsynt fenomen, som er med å oppretthalde eit elles velfungerande system. Ser ein Noreg i verdssamheng, er vi ein relativt stabil, ikkje-korrupt og velfungerande nasjon. Ei enkelthending av ei skandale rokar ikkje ved dette.

DETTE VIL IKKJE seie at fuskeskandalen ved Rikshospitalet-Radiumhospitalet ikkje bør takast svært alvorleg. Og vi veit framleis ikkje, slik ein av og til kan få inntrykk av gjennom media, om norske medisinske forskarar har ein lågare etisk standard enn andre yrkesgrupper. Vi berre går ut ifrå at dei ikkje har det, fordi det ikkje er råd å generalisere ut frå ei enkelthending. I media har det likevel vore spekulert ein del rundt temaet med utgangspunkt i medforfattarskap. Kvifor såg ikkje medforfattarane at artikkelen var tufta på fiktive menneske, blant anna med historisk data frå eit register, som dei fleste legar veit ikkje var oppretta før i 2004? Og her varierar svara, alt ut frå fagleg ståstad og kjennskap til den medisinske fagtradisjonen. Nokre peikar på at medisinfaget har ein sedvane med å vere meir liberalt med omsyn til kor mykje ein medforfattar skal vere involvert i forskingsarbeidet, enn det som truleg er vanleg i andre fagdisiplinar. Ein kan få inntrykk av at ei slik oppføring kan forståast som honnør eller takk for sist til ein god kollega, og enkelte meiner jamvel at perifer medforfattarskap kan vere ei vennleg helsing til forskingsinstitusjonen som slik får pynta på statistikken og statusen.

DEI RØYNDE MEDISINSKE forskarane Per Brandtzæg og Stein A. Evensen åtvarar i Morgenbladet mot heksejakt og førehandsdømming av medforfattarane. Dei stiller spørsmål ved om det er riktig, som professor i medisinsk etikk Jan Helge Solbakk har hevda, at

ein medforfattar skal kunne gjere greie for og stå inne for heile forskingsdokumentet. Slike absolutte krav vil vere drepende for tverrfagleg forskning, blir det hevda. Solbakk sjølv forsvarar seg i Morgenbladet: "Jeg vet jeg trækker mange medisinske forskere på tærne, men gjennom mer enn 15 års undervisnings-erfaring i forskningsetikk for forskerrekru-ter og forskere ved de medisinske fakulteter i Tromsø, Bergen og Oslo har jeg godt grunnlag for å hevde at det eksisterer en til dels meget lemfeldig praksis når det gjelder praktiserin-gen av retningslinjene for medforfatterskap."

FLEIRE DEBATTANTAR VISER til at dei såkalla Vancouver-reglane (biomedisinske tidsskrift blir redigert ut frå ein internasjonal standard sett av Den internasjonale komiteen for redaktørar av medisinske journalar) er klare nok, og ikkje gjev rom for tvil om kva ansvar medforfattarane har. Her blir det sett tre krav til dei som skal ha status som forfattarar:

1. substantial contributions to conception and design, or acquisition of data, or analysis and interpretation of data
2. drafting the article or revising it critically for important intellectual content
3. final approval of the version to be published.

Alle tre kriteria må vere tilfredsstilte for kvar av forfattarane av artikkelen. Vancouver-reglane tilrår vidare at forfattarane skal gi ei skildring av bidraga til kvar enkelt. Alle andre som har vore med i arbeidet utan å tilfredsstille krav til forfattarskap, skal nemnast i "acknowledgements".

DEI ULIKE TOLKINGANE av desse reglane viser likevel at framleis er det mykje uklar tenking om temaet, og at vi her er inne i ei gråson, som viser kor vanskeleg det er å finne grensa gjennom avisspaltene. Professor i molekylærbiologi ved UiB Dag E. Helland er nyutnemnd leiar for Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi. I internettpublikasjonen På høydén gjev han medforfattarane til Sudbø eit ikkje så reint lite medansvar for at artikkelen blei publisert med fusk: "Det er helt entydig nedfelt i Vancouver-konvensjonen: Medforfatterne har det samme ansvar for innholdet i artikkelen. Kan du ikke stå inne for alle dataene eller har du ikke forstått metoden, skal du trekke deg som forfatter," seier Helland.

Nestoren i medisinsk forskning Per Brandtzæg kjem i Morgenbladet med ei anna oppfatning. "Det er utenkelig at alle skal kunne ha innsikt i alt. Slike krav vil legge lokk på alt vitenskapelig samarbeid. Vancouver-reglene er gode nok, og de krever ikke at alle har totalansvar. Vi vil uansett aldri kunne sikre oss helt mot svindlere."

EI ANNA, MEN nær problemstilling i debatten om medforfattarskap, er det auka publiseringspresset i norsk forskning. Legg vi til det nære sambandet mellom publisering og finansiering, og ikkje minst mangelen på frie midlar, får vi til saman summen av det ein del

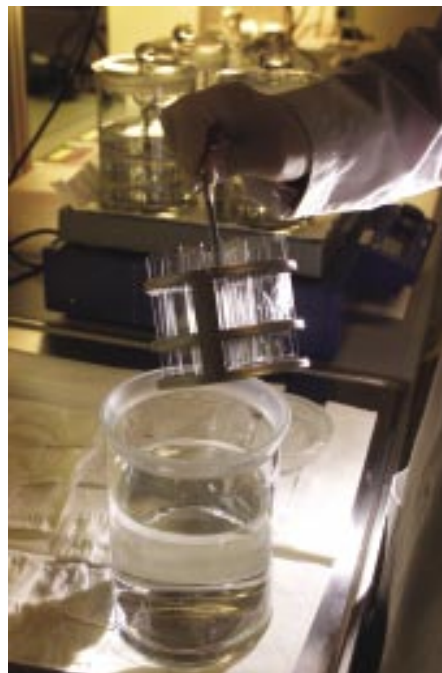
Redaktør Ingar Myking

hevda kan gjere norsk forskning meir utsett for fusk, slurv eller tvilsam bruk av medforfattarskap.

Også her bør vi vere forsiktige med å generalisere ut frå særtilfellet Sudbø, men det er ei allmenn oppfatning om at det har blitt tøffare å drive med forskning dei seinare åra. Kvalitetsreforma har ført til større arbeidspress på undervisninga og meir krav om produktivitet gjennom insentivbasert finansiering både ut frå forskings- og undervisningsproduksjon. Matthias Kaiser, sekretariatsleiar for Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi, er blant dei som har fremja dette synet i offentlegheita.

NO HAR STATSRÅD Øystein Djupedal varsla at regjeringa vil oppnemne eit nasjonalt utval som på permanent basis skal ta seg av spørsmål om ureieleg forskning. Dette blir ønska velkomen av dei fleste innan forskning, men det blir samstundes åtvåra mot å bygge opp for mykje byråkrati og strenge retningslinjer for forskinga i Noreg. I saka om Sudbø var det trass alt eit verkande forskningssystem som gjorde det mogleg å avsløre juks. Saka er tragisk, men eignar seg neppe til å generalisere eit heilt regelverk ut i frå. Kanskje bør ein i vel så stor grad stille spørsmål ved dreinga av forskingspolitikken mot meir kommersialisering og mindre fri forskning om ein skal sikre seg mot tvilsam forskning? Fryktar styresmak-tene tilliten til norsk forskning, bør dei iallfall ikkje lage eit system som i utgangspunktet byggjer på mistillit. Tillit kjem vi likevel ikkje utanom i forskning.

Tilliten til norsk forskning blir ikkje betre om ein byggjer opp eit system basert på mistillit til forskaren. (Foto: NTNU Info)

NOTISER

Førtiåringer må få fast jobb

– Det må ikke være slik i utdannings- og forskningssektoren at en må være godt opp i førtiårene før en får sin faste jobb, sa fornyingsminister Heidi Grande Røys på Unios tariffkonferanse i slutten av januar.

Grande Røys kommenterte en bestemmelse i universitets- og høyskoleloven § 6-4 e om ansettelse på åremål i inntil 12 år i undervisnings- og forskerstillingen når vedkommende skal delta i prosjekt. Forskerforbundet har tidligere ved flere anledninger hevdet at de ikke kan se at det er dokumentert at universiteter og høyskoler har mer bruk for en slik bestemmelse enn andre virksomheter det er

naturlig å sammenlikne med. Tvert i mot kan det argumenteres for at nettopp vitenskapelig ansatte har et sterkere behov for stillingstrygghet for å sikre uavhengig og kritisk forskning og langsiktig kompetanseutvikling.

Fornyingsministeren sa under konferansen at regjeringen ønsket å reversere arbeidsgivernes muligheter til å bruke midlertidig ansettelse, og mente at det virker urimelig at forskere kan risikere å gå uten fast jobb i tolv år.

Fornyingsminister Heidi Grande Røys
(Foto: Scanpix)

Vil videreutvikle budsjettmodell

Djupedal varsler at han vil vurdere effektene av dagens finansieringsmodell.

– Selv om vi satser tungt på utdanning og forskning, må også vi prioritere. Vi må ha både spiss og bredde – men vi kan ikke ha bredde over alt. Utfordringen blir å prioritere og tilrettelegge for samarbeid innenfor en "likeverdig" men uensartet sektor. I Soria Moria-erklæringen heter det at regjeringen vil utvikle et finansieringssystem for å fremme desentralisert høyere utdanning. Budsjettmodellen må videreutvikles i lys av dette, sier Djupedal.

I 2002 ble det innført et nytt finansieringssystem med en basisfinansiering på 60 prosent og en resultatkomponent på 40 prosent. Fra og med 2006 ble indikatormodellen for premiering av forskningsresultater lagt om, slik at forskningspublikasjoner premieres på grunnlag av kvalitet.

– Å satse bare på de beste blir altfor snevert. Vi trenger kunnskap og kompetanseutvikling i bredden, som gjør at kunnskap, og dermed potensial for utvikling, endring og omstilling sildrer ut i alle deler av samfunnet vårt. Ikke minst i regionene, sier ministeren.

Han var ikke i tvil om at det kan gjøres mye glimrende forskning, som eksempelvis er så lokalt forankret, eller forankret i så praktiske problemstillinger, at den i første omgang ikke er publisert i et internasjonalt høyt renommert tidsskrift.

– Det bør vurderes om rangering i internasjonale tidsskrifter og tradisjonell kollegavurdering skal være det eneste kriteriet for å definere kvalitet i forskning. Departementet

Sitatet:

– Konkurransen mellom norske forskere er hard. Mange gode prosjekter blir ikke gjennomført fordi det ikke finnes penger til å finansiere dem. Hvis ønsket om ære og berømmelse samtidig tar overhånd, kan dette føre til at enkelte forskere blir fristet til å ta uheldige snarveier.

Matthias Kaiser, sekretariatsleder for Den nasjonale forskningsetiske komité for naturvitenskap og teknologi (NENT) til Dagsavisen.

vil se nærmere på dette, blant annet i dialog med Norges forskningsråd. Personalet mener det burde vært bevilget mer penger i forbindelse med reformarbeidet. Ikke veldig overraskende, kanskje.

– Min oppfordring til institusjonene er å gå kritisk gjennom sin ressursbruk knyttet til utdanningstilbudene. Det er viktig å ivareta de sentrale målsettingene med kvalitetsreformen, som innebærer nye lærings- og vurderingsformer, nye samarbeidsformer mellom studentene, bruk av IT verktøy og internasjonalsisering.

Kunnskapsminister Øystein Djupedal.
(Foto: Ingar Myking)

Vil rangere forskere

Rektoren ved Aalborg Universitet i Danmark vil rangere forskere etter hvor mye de gjør, skriver Høgskoleavisa. Lektorer og professorer ved Aalborg Universitet må nå innstille seg på at deres forskningsinnsats i større grad enn før vil bli vurdert. De ansatte som får publisert flest vitenskapelige artikler, vil også få mer tid til forskning. Om de publiserer lite eller ingenting, vil de omtrent utelukkende måtte undervise. Meningen er å inndele forskerne i A, B og C-lag. Medarbeidere i A-kategorien kan regne med å bruke 60 prosent av arbeidstida på forskning, B-kategorien får 40 prosent og D-kategorien får 20 prosent. Kriteriet for inndelingen er hvor mye de maktet å publisere nasjonalt og internasjonalt. Rektoren ved Aalborg Universitet, Finn Kjærdsdam, sier til den danske avisa Information at modellen vil øke produktiviteten "markant", slik den tidligere har gjort ved det Teknisk-Naturvitenskapelige Fakultet. Flere ansatte ved Aalborg Universitet har uttrykt misnøye med rektors initiativ.

Ny stortingsmelding

Statsråd Øystein Djupedal varslet, under Kunnskapsdepartementets kontaktkonferanse i januar, at regjeringen vil legge fram en ny stortingsmelding om kvalitetsreformen.

– Vi ser at det i sektoren stilles viktige spørsmålsteget ved deler av reformen som vi må følge oppmerksomt. NIFU-STEP og Rokkan-senteret i Bergen har nå levert materiale som er viktig for dialogen om dette. Departementet avventer hele evalueringen. Det vil da bli lagt fram en melding for Stortinget om erfaringene med reformen, sa Djupedal under konferansen.

Djupedal sa videre at NIFU-STEP og Rokkan-senteret har undersøkt det vitenskapelige personalets holdning til reformen, og funnet ut at 40 prosent av disse anser bachelor-graden som ekvivalent med den tidligere cand.mag.-graden, mens 57 prosent mener den innebærer en nivåsenkning.

– Jeg sier meg enig med evaluatorene når de hevder at resultatet er bemerkelsesverdig positivt, tatt i betraktning at den nye bachelor-graden er ett år kortere.

Et stort flertall (75 prosent) mener at Kvalitetsreformen vil bidra til økt produksjon av studiepoeng, men at større undervisningsbelastning kan gå ut over forskningen.

Bush-millionar til "kritiske språk"

Det trengst fleire amerikanarar som kan tale arabisk, kinesisk, hindi, russisk og andre "kritiske språk". Det sa president George W. Bush då han nyleg treffe ei forsamling på 120 rektorar frå leiande amerikanske universitet. Dei var inviterte til Washington av Det kvite huset for å diskutere internasjonalsiseringa av høgare utdanning. Regjeringa kjem i 2007-budsjettet til å løyve over 100 millionar dollar til utdanning i strategisk viktige språk. Samtidig vert det oppretta eit nytt "National Language Service Corps" for det amerikanske forsvaret der språklærarar og tolkar skal organiserast.

Utdanning

Gransking av Balletthøyskolen

Trass åtvaring frå departementet, har Den Norske Balletthøyskole operert med bachelorgrader som ikkje er godkjende av NOKUT. Studentane skal ikkje ha kjent til problemet. No reagerer NOKUT, Kunnskapsdepartementet og Forbrukarombudet.

Alt i 2003 merkte Utdannings- og forskingsdepartementet seg at Den Norske Balletthøyskole (DNBH) marknadsførde studium som ikkje var NOKUT-godkjende. Slik heiter det i eit brev frå departementet til skulen 25.08.03: "Vi viser til annonser i diverse aviser og tidsskrifter, hvor Den Norske Balletthøyskole markedsfører studietilbudet Bachelor of Arts med tre linjer, "Ballett, dans og pedagogikk", "Ballett, dans og kunstformidling" og "Ballett, dans, kultur og helse". (...) Det ble i brev av 12. juli 2002 presisert at bachelorgraden kunne tildeles på grunnlag av 3-årig ballettpedagogutdanning, dvs. kun for den 3-årige utdanningen høyskolen hadde eksamensrett for."

– Skrivefeil

NRK Kulturnytt har avdekt at dei tre ulike linjene seinare har vorte slått saman til ei. Dermed har studentane, langt ute i utdanninga, funne ut at dei går på ein annan bachelor enn dei trudde.

– Kommunikasjonen til studentane om kva utdanning dei har gått på har vore forvirrende og uklår, seier ein pedagog ved DNBH, som vil vere anonym, til Forskerforum.

– Studentane fekk eit klårt inntrykk av at dei vart tekne inn på ei av tre ulike bachelorgrader då dei starta i 2003, seier kjelda og viser til dømes til ei brosjyre (sjå faksimile).

Styreleiar Arne Norum ved DNBH vil ikkje uttale seg til Forskerforum, men NRK siterer han slik:

– Når det ble lagt om til bachelorgrad trodde vi at vi også skulle legge studieretningene, eller fordypningene opp i Bachelor-navnet, og da havnet det opp som tre bacheloror, men det er fortsatt bare én vi har i skolen. Det har vi rettet på i ettertid, for det ble en slags skrivefeil.

NRK opplyser vidare at Forbrukerombudet vil granske DNBH for villeiande marknadsføring og urimelege kontraktsvilkår.

– Ber om forklaring

Forskerforum spør direktør Oddvar Haugland i NOKUT kvifor det har gått så lang tid før departementet eller NOKUT har gripe inn.

– Det vert påstått at skulen har køyrt desse utdanningane utan at NOKUT har hatt kjennskap til det. Ein sterk fagleg komité har to gonger handsama søknader om akkreditering av studia. Både gongene har ein kome fram til at skulen ikkje tilfredsstillar krava til utdanningane dei har søkt om. Høgskulen har ikkje høve til å ta opp studentar på utdanningar som ikkje er godkjende. NOKUT har eit ansvar for det faglege tilsynet med universitet og høgskular medrekna saker som gjeld akkreditering av studietilbud. Difor har NOKUT no sendt eit brev til høgskulen der vi ber om ei orientering, seier Haugland.

– Er dette svaret til NOKUT? Burde ikkje departementet ha fylgt opp sitt eige brev?

Denne brosjyren frå Balletthøyskolen viser at skulen har operert med tre ulike bachelorgrader.

– Som nemnt har NOKUT eit ansvar for fagleg tilsyn med institusjonane. Difor vil vi avklare om høgskulen har teke opp studentar på utdanningstilbud som ikkje er godkjende. NOKUT vil seinare orientere departementet om resultatet.

– Har innkalla til møte

Seniorrådgjevar Karin Steenstrup i Kunnskapsdepartementet svarar slik på spørsmål om kvifor departementet ikkje har fylgt opp saka.

– Departementet sende 25.08.03 eit brev til Den Norske Balletthøyskole der ein påpeika feil i korleis skulen marknadsførde studiet med føresetnad om at skulen fylgde opp det som vart påpeika i brevet. Eitt av momenta var at skulen vart beden om å søkje NOKUT om godkjenning av endringar i studieplanane. Departementet er kjent med at NOKUT mottok søknad om godkjenning frå høgskulen i 2004. Departementet har innkalla Balletthøyskolen til eit møte.

– *Kvifor skulle det vere NOKUTs ansvar å fylgje opp eit brev departementet sende etter at NOKUT vart oppretta?*

– Etter universitets- og høgskolelova kapittel 2 har NOKUT ansvar for det faglege tilsynet med universitet og høgskular. Dette gjeld òg saker om akkreditering av studietilbud. NOKUT er lovfesta uavhengige, og departementet kan ikkje gje pålegg om utøving av det faglege tilsynet, seier Steenstrup. Ho viser til ein annan passus i universitets- og høgskulelova:

– Eit vilkår for at private høgskular kan motta statstilskot, er at det aktuelle studiet er akkreditert av NOKUT. Som tilskotsgevar har departementet eit sjølvstendig lovfesta ansvar for å føre tilsyn med private høgskular som mottok statstilskot, seier Steenstrup. Ho opplyser at departementet ikkje no vil seie noko konkret om vilkåra for tildelingane var oppfylte eller ikkje. Departementet vil avvente gjennomgangen til NOKUT av dei faglege spørsmåla knytt til akkreditering av høgskulen.

Av Kjetil A. Brottveit

NOKUT ber Balletthøyskolen om ei orientering. Departementet innkallar Balletthøyskolen til møte. (Foto; Kjetil A. Brottveit)

Balletthøyskolen til forhandlingar

Forskerforum skreiv i førre nummer at Balletthøyskolen ikkje ville forhandle med Forskerforbundet om tariffavtale for dansepedagogar med mindre forbundet sa frå seg streikeretten. No har partane vore til mekling hjå Riksmeklingsmannen. DNBH har fråfalle kravet, og partane er i forhandlingar.

– Vi er i dialog med leinga ved høgskulen og gjennomgår rekneskapen og budsjett situasjonen, seier seniorrådgjevar Eirik Rikardsen i Forskerforbundet.

– Vi vil prøve å forhandle fram ein forpliktande tariffavtale for medlemene våre med utgangspunkt i den økonomiske situasjonen, seier Rikardsen.

Fristen for å kome fram til eit resultat er utsett til 1. mars, og ein eventuell streik vil byrje den 6. mars.

Dansk forskning

Kransekakefigurer for kommersialisering

Danske forskningsmiljøer og Magisterforeningen reagerer på at regjeringen utnytter forskere i Globaliseringsrådet, som vil kommersialisere forskning og utdanning i Danmark.

Magisterforeningen – Forskerforbundets søsterorganisasjon i Danmark – er den sterkeste kritikeren av statsminister Anders Fogh Rasmussens effektive politikkkuttføring overfor universitets- og forskningssektoren. Siden 2003 har den Venstre-Konservervative regjeringen utnevnt to prestisjetunge kommisjoner med forskere i panelet for å utrede Danmarks vei mot et førende vitensamfunn.

I desember avviste Fogh Rasmussen den såkalte Velfærdskommissionens konklusjon, som var en kritikk av dagens system, med forslag til drastiske endringer av sosialsystemet. Nå venter den danske opinionen på Globaliseringsrådet, som jobber diskret under regjeringens ledelse. Flere forskere og representanter for forskningsmiljøene er brakt inn i rådet, hvor statsministeren selv og vitenskapsminister Helge Sander sitter. Nå reagerer både forskere og politikere på en tilsynelatende konsensusdimensjon i Globaliseringsrådet. Forskerforum har snakket med flere av rådets medlemmer, som rapporterer om problemer med å nå gjennom til ministrene med kritikk – spesielt på forskningsområdet.

Motsatt av liberalisering

– Det er fryktelig viktig at folk forstår at det er regjeringen som bestemmer hva de vil bruke av det som blir diskutert – det er deres dagsorden – så får vi menige medlemmer komme med råd, sier økonomiprofessor Nina Smith ved Handelshøyskolen i Århus. Hun sitter i Globaliseringsrådet og var også medlem av Velfærdskommissionen. Smith er bekymret for det danske demokratiet generelt og den demokratiske prosessen Globaliseringsrådet inngår i spesielt. Hun ønsker at ministrene kunne høre bedre etter på gode argumenter under møtene.

– Jeg er ikke enig i opplegget vedrørende forskning, og jeg er heller ikke enig i grunnoppfatningen for den måten man vil drive forskningspolitikk på i Danmark, sier Smith. Regjeringen skal ikke ha gjort synderlige endringer i sine notater etter de seminarene hvor hun og andre av Globaliseringsrådets medlemmer har kommet med systematisk kritikk. Hun mener den danske forskningspolitikken legger opp til å støtte bare bestemte deler av forskningen, og at den humanistiske forskningen blir skadelidende. Smith er også dypt kritisk til å bruke den strategiske forsknings-satsingen som næringsstøtte til bedrifter.

– Dette er det motsatte av liberalisering. I stedet bør man ta det liberale standpunkt at det offentlige bør sikre gode rammevilkår, slik at man blant annet kan støtte forskning i kulturelle verdier, sier Smith til Forskerforum.

– Bør trekke seg

Lederen for Akademikernes Centralorganisasjon (AC) Sine Sunesen sitter også i Globaliseringsrådet. AC samler 22 organisasjoner med 255.000 akademikere, deriblant Magisterfore-

ningens 35.000 medlemmer. Globaliseringsrådets snevre fokus på bruksorientert medisinsk og naturvitenskapelig forskning fører nå til at mange av universitetslærerrepresentantene i Magisterforeningen ønsker AC-lederen ut av rådet. Dette sier Henrik Prebensen, hovedstyremedlem i Magisterforeningen.

– I vårt bakland snakker man om at det ville være en riktig god idé om Akademikernes Centralorganisasjons representant trakk seg ut av Globaliseringsrådet umiddelbart. Vi kan ikke bakke opp rådet, som er meget næringsorientert, snevert definert i forhold til forskningens oppgaver og lite orientert mot den frie forskningen, sier Prebensen, som er professor, tillitsvalgt og styrerepresentant ved Københavns Universitet.

Ballade

Sunesen selv har ikke planer om å trekke seg fra rådet, idet hun ser det som en taktisk mulighet til å nå gjennom til regjeringen.

– Det er opplagt at medlemmene i Globaliseringsrådet blir brukt til å legitimere regjeringens agenda. Mer naive er vi jo ikke! Balansepunktet ligger i at de kan ikke ta rådets medlemmer til inntekt for hva som helst i sluttrapporten. Ellers vil det bli ballade, og vi vil bli sure. Og da oppnår ikke regjeringen det den ønsker, sier Sunesen til Forskerforum.

– Er det åpenhet for å komme med motspill innad i rådet?

– Ja, men det er jo ikke likeverdige krefter. Regjeringen har hele sitt apparat i ryggen, men utover det at vi skal legitimere regjeringens allerede fastlagte politikk, har de bruk for å ferdiggjøre politikken deres. Kunnskapen fra arbeidslivet og organisasjonene har de ikke i departementene, sier Sunesen. Hun tror rådets medlemmer gjør meget smart i å holde seg innenfor rammene som regjeringen har satt dersom de ønsker innflytelse på konklusjonene.

Opposisjon

Globaliseringsrådet skal legge fram sin rapport senere denne våren og holder oppsummering i mars. Det danske samfunnet har imidlertid fått klare signaler om at svaret blir ytterligere markedsliberalisering på de fleste punkter. Derfor møter VK-regjeringen kritikk hos opposisjonen på Folketinget – Det Radikale Venstre, Socialdemokraterne, Socialistisk Folkeparti (SF) og Enhedslisten – for å ha forpurret en fri debatt.

– Oppleggene som Globaliseringsrådet baserer seg på, er svært farget av regjeringens markedsliberalistiske politikk. Det er et snev-dig trekk å nedsette et tilsynelatende uavhengig råd, dermed unngår regjeringen å gjøre seg ansvarlig for politikken, sier Morten Homann, universitetsordfører i SF.

VK-regjeringens forhold til fagekspertise i samfunnsprospørsmål har vært omstridt siden den borgerlige valgseieren i 2001. Fogh Rasmussen

Danske forskere ber Sine Sunesen i Akademikernes Centralorganisasjon om å forlate Globaliseringsrådet, som legger opp til mindre fri forskning i framtidens Danmark.

brakte sin første nyttårstale til å anklage "selvbestaltede smaksdommere og eksperter" for å ville styre premisene for den offentlige debatten i Danmark. Det kommende året forklarte statsministeren til Berlingske Tidende hvordan "vi som borgerlige politikere kunne konstatere en påfaldende tendens til, at utsagn fra eksperter i råd, nævn og institusjoner var uttrykk for 68-tenkning og systematisk var kritisk over for os." Deretter la regjeringen ned et titall råd og nemnder ved å kutte bevilgningene over statsbudsjettet. Flere tverrfaglige forskningssentre måtte også innstille forskningen sin.*

Av Andreas Høy Knudsen (tekst og foto)

*Se Forskerforum 8/2004;

"Dansk humaniora rammet av ekspertoppgjør"

Fakta

Globaliseringsrådet

Dansk råd nedsatt i 2005 og ledet av statsminister Anders Fogh Rasmussen. Målet er å formulere framgangsmåter innenfor utdanning, forskning og næringsliv for å gjøre Danmark til et ledende vitensamfunn. Rådet kom som en respons på utflytting av danske arbeidsplasser under forrige valgkamp. Det består av 26 medlemmer fra forskningssektoren, fagforeninger, næringslivets organisasjoner og fra større selskaper og skal legge fram en samlet strategi for regjeringen våren 2006.

Rådet møter kritikk fra forskere og politikere for å skape pseudo-konsensus omkring markedsliberalistiske tiltak i dansk forsknings- og næringspolitikk.

Forskning er politikk

Det er ikke overraskende at danske forskere i Velfærdskommissionen og Globaliseringsrådet får liten reell innflytelse på regjeringens politikk, ifølge maktutredningens leder i Norge.

Professor i statsvitenskap Øyvind Østerud ved Universitetet i Oslo konstaterer at en av forskningens funksjoner er å legitimere – i den grad den understøtter etablerte synspunkter i politikken. Grunnleggende kritiske synspunkter – slik noen danske forskere representerer i Globaliseringsrådet – vil få liten virkning på det politiske systemet.

– Innspill fra forskerne bak den norske maktutredningen kunne heller ikke ventes å få noen revolusjonerende virkning. At et knippe forskningsrapporter skulle føre til at de politiske partiene omorienterte seg i landskapet, var det ingen grunn til å tro, sier Østerud.

– Men hvorfor tror du maktutredningen ble bestilt – hvis den ikke skulle brukes til noe spesielt?

– Det er et godt spørsmål. Det eneste konkrete den har blitt brukt til – som jeg vet om – er Lokaldemokratikommisjonen, som kom like etter at vi avla sluttrapport, sier Østerud. Han oppfatter at samfunnsdebatten er preget av de små sakers kritikk – ikke de grunnleggende og store sakene.

– De store sakene er mye vanskeligere å ta tak i, og de er opprivende i forhold til de etablerte partienes standpunkter. Det er vanskelig å forestille seg at de vil tenke nytt om de helt sentrale spørsmål, sier Østerud til Forskerforum.

– Kunnskapsmakten har med andre ord ikke gode kår?

– Nei, kunnskapsmakten er viktig hvis den understøtter ideologiske standpunkter som allerede er etablert, sier Østerud.

– Trekker man inn forskere og eksperter som kommer med svar man ikke vil ta hensyn til, for å skaffe seg legitimitet som ikke er reell?

– Det er rimelig å tro at noe av den måten forskningen fungerer på, er som en legitimeringsmekanisme, og at det har betydning å bli brukt i den grad det understøtter etablerte synspunkter, ellers blir det lagt i en skuff. Dette er ikke noe nytt å påpeke, bemerker Østerud.

Maktutredningens leder Øyvind Østerud tror at også det norske samfunnet er preget av pseudo-konsensus og grunnleggende uenighet.

Mange stryker på UiS

Universitetet i Stavanger har den høyeste strykeprosenten i landet sammenlignet med andre høyskoler. Universitetet i Stavanger, den tidligere Høgskolen i Stavanger, har høyere strykeprosent enn alle høyskolene i Norge. Etter år 2000 har både universiteter og høyskoler hatt en nedgang i strykeprosent, mens UiS går motsatt vei, melder NRK. Men rektor Ivar Langen er ikke bekymret over at strykeprosenten har gått opp fra 10 til 16 prosent de siste ti årene. – Jeg synes faktisk det er betryggende. Det betyr at vi ikke har redusert kravene etter at kvalitetsreformen kom, hvor vi får finansiering basert på antall som står, sier Langen.

Donerer til islamstudiar

Den saudiske prinsen Alwaleed Bin Talal, ein av dei rikaste i verda, har donert 20 millionar dollar kvar til Harvard og Georgetown University i USA. Gáva skal gå til å styrke studiet av den islamske verda. Harvard har frå før den engelskspråklege verdas fremste ressursar innanfor islam og muslimsk kultur, men forskinga er relativt historisk retta. Representantar frå Harvard seier at ein no får betre føresetnader til å undervise og forske på aktuelle spørsmål i eit globalt perspektiv.

Prinsen har tidlegare gjeve pengar til å opprette institutt for amerikastudier ved American University i Kairo og American University i Beirut.

Britisk kampanje mot avgifter

Dei nye avgiftene for høgare utdanning som vert innførte til hausten kan ikkje aukast før tidlegast i 2009. Men alt no diskuterer ein del universitet kva som skjer med avgiftene då. Det har fått studentorganisasjonen National Union of Students (NUS) til å starte ein kampanje mot auka studieavgifter. Studentane får støtte av representantar for ei rekkje fagorganisasjonar for lærarar og forskarar. Eit sentralt argument i kampanjen, er at opptakstala til høgare utdanning har gått ned for fyrste gong på åtte år, og auka kostnader for universitetsstudiar kan kome til å skremme potensielle studentar frå å søkje.

Irsk-indisk samarbeid

Samarbeid med India har vorte stadig meir interessant for universitet i Europa i takt med den økonomiske veksten i India. No har ei rekkje irske universitet inngått avtalar om samarbeid og utveksling med institusjonar i India. Blant anna har handelshøgskulen ved University College Dublin oppretta bilaterale samband med The Indian Institute of Management i Bangalore. Denne indiske eliteinstitusjonen er ein av handelshøgskulane i verda som det er vanskelegast å kome inn på. Kvart år deltek 175 000 indiske kandidatar i opptaksprøva til 1250 plassar på ei MBA-utdanning.

Tysk debatt om juss og Bologna

“Fri universiteta frå det babylonske fangenskapet i statseksamen.” Den dramatiske foranninga kjem frå den tyske rektorkonferansen (HRK). Bakgrunnen er ein passus i koalisjonsavtalen til den nye tyske regjeringa. I fråsegna heiter det at juristutdanninga inntil vidare ikkje skal omfattast av bachelor/master-systemet av Bologna-modell. Jusstudia skal i staden avsluttast av ein “Staatsexamen” av gammalt merke. Rektorkonferansen meiner at resonnementet byggjer på ei feilslutning.

Irakiske studentar til utlandet

På 1970- og 80-talet hadde Irak ambisiøse program for å sende studentar utanlands for å ta forskarutdanning. Tusentals unge irakarar tok doktorgraden ved amerikanske eller europeiske universitet, men relativt få vende heim att ettersom tilhøva i Irak vart gradvis verre grunna diktatur og krig. Dette har ført til mangel på kvalifiserte lærarar ved universiteta i Irak, og situasjonen har ikkje vorte betre sidan invasjonen i 2003. Mange av dei høgare utdanna har flykta til andre land dei siste åra. Forskings- og utdanningsminister Sadi Mudhafar seier at Irak treng 10 000 nye lærarar og forskarar med doktorgrad. Men dei harde sanksjonane på 90-talet og kaoset etter invasjonen har gjort det umogeleg å drive avansert doktorutdanning i Irak. For å betre på det akutte problemet, har regjeringa no løyva 100 millionar dollar til eit program som skal gjere det mogeleg for 1000 studentar å søkje seg til leiande universitet i andre land.

Lønnsoppgjør

Snevre rammer gir moderate håp

I april er det klart for et nytt hovedtariffoppgjør i staten. Denne gangen har Forskerforbundet den nye hovedorganisasjonen Unio i ryggen.

– Hovedmålet vårt for hovedtariffoppgjøret i staten er å få gjennomslag for en kombinasjon av et prosentvis tabelltillegg, en pott til sentrale justeringer og en avsetning til lokale forhandlinger. Regjeringen har antydnet en lønnsvekst på 3,5–3,75 prosent. Vi krever dessuten at alle våre medlemmer som et absolutt minimum får opprettholde kjøpekraften, sier Frank Anthun, forhandlingssjef i Forskerforbundet. Anthun presiserer at lønnskravene til årets oppgjør i staten ennå ikke er behandlet i Forskerforbundets hovedstyre, og at de tankene han har om oppgjøret så langt står for hans egen regning.

– Er ikke dette defensive krav tatt i betraktning at ansatte i akademien har tapt relativt mot andre i staten, og ikke minst privat sektor, gjennom flere tiår nå?

– Kravene våre vil innebære gode real-lønnsforbedringer for store stillingsgrupper, og dette er et signal om at vi ikke aksepterer en slik utvikling, sier Anthun.

Splittet Akademikerne

Forrige hovedoppgjør endte med dype splittelser i Akademikerne og relativt beskjeden lønnsvekst for Forskerforbundets medlemmer.

– Når hadde Forskerforbundet sist et vellykket oppgjør?

– Hovedtariffoppgjøret i 2002 er på mange måter et ideal. Det endte ut i en relativ fordeling med 3,1 prosent til sentrale oppgjør, 2 prosent til lokale forhandlinger og 1,5 prosent til justeringer. Det førte til gode reallønnsøkninger for mange av Forskerforbundets medlemmer i staten.

– Det blir hevdet at Unio vil jobbe imot at det settes av lokale pottar i oppgjøret. Hvordan stiller Forskerforbundet seg til det?

– Det er en myte at Unio har slike synspunkter. I statsoppgjørene, der Politiforbundet og Forskerforbundet er dominerende, er

det stor enighet om at vi bør ha gode lokale pottar. I kommunesektoren er storparten av våre medlemmer under kategorien langtidsutdannede, og disse har bare lokale oppgjør uansett. Da er det kommuneøkonomien som avgjør størrelsen på lønnsoppgjøret. Vi har i det hele tatt møtt mye større forståelse i Unio enn i Akademikerne.

Samarbeider gjerne

– LO, Unio og YS har i de seneste oppgjørene jobbet tett sammen og samkjørt kravene sine, mens Akademikerne satte seg på sidelinjen. Er dette tette samarbeidet gunstig for Forskerforbundets medlemmer?

– Ja, det er lettere å få gjennomslag når hovedorganisasjonene står samlet. Akademikerens manglende vilje til samarbeid var en av hovedgrunnene til at Forskerforbundet gikk over til Unio.

– LO vil ikke ha prosenttillegg, men kronetillegg. Er Forskerforbundet villig til å forhandle vekk dette for å stå samlet med LO?

– LO har i de siste årene akseptert en kombinasjon av prosenttillegg og kronetillegg for statsansatte, og vi har tillit til at de i år også velger en profil som innebærer at det store flertallet av våre medlemmer får et prosenttillegg

– Så årets oppgjør blir historiens beste?

– Det er umulig å svare på. De snevre økonomiske rammene tilsier ikke et slikt resultat, men det skal vanskelig gjøres å laste Unio om vi ikke får bedre gjennomslag for kravene våre.

Kvalitetsreform gir penger

– Akademikerne har varslet streik om ikke oppgjøret fører til store lokale pottar. Er det noe for Forskerforbundet?

– Jeg kan vanskelig se at det er noen sjanser for å mobilisere en streik på et slikt grunnlag.

Anthun legger til at regjeringen har gitt

Forhandlingssjef i Forskerforbundet, Frank Anthun, krever at medlemmene som et minimum får opprettholde kjøpekraften. (Foto: Ingar Myking)

klare signaler om at de ikke ønsker noen endringer i lønnspolitikken i staten.

– Forrige regjering ønsket jo å oppløse de sentrale lønnsoppgjørene, men med det nåværende regimet er dette helt uaktuelt. Jeg tror Akademikerne nå kjemper mot vindmøller og fører medlemmene sine ut i farlig farvann, men det er jo egentlig deres sak hva de vil kreve.

Anthun håper nå på at medlemmene ved universiteter og høyskoler skal få kompensert for merarbeidet og produktivetsgevinstene med kvalitetsreformen.

– For svært mange har reformen betydd en stor merbelastning. Nå bør de få betalt for det gjennom bedre å kunne nyttiggjøre seg særavtalen og ved gode tillegg i lønnsoppgjøret, sier forhandlingssjefen.

– Hvorfor har dere ikke fått til dette tidligere?

– Av flere grunner. Det har blant annet ikke forelagt god nok dokumentasjon for merarbeidet før nå i det siste. Det har dessuten ikke vært ønskelig å regulere og måle arbeidstiden slik lærerne i skoleverket gjør, og derfor har vi ikke kunnet forhandle om arbeidstiden time for time slik de har gjort under skolereformene, avslutter Frank Anthun.

Av Ingar Myking

Norske elever i realfag

Norske elever har svake kunnskaper i realfag sammenlignet med elever i andre land, og det har vært en entydig tilbakegang de ti siste årene. Kunnskapene i engelsk er derimot gode. Det viser en oversikt som er laget av Are Turmo ved Institutt for lærerutdanning og skoleutvikling ved UiO, melder NTB. Turmo mener at norske elever på flere trinn i grunnskolen har til dels oppsiktsvekkende svake kunnskaper og ferdigheter i realfag. Det mest oppsiktsvekkende er ikke tilbakegangen i seg selv, men at den er så stor og gjelder på alle områder. Særlig påfallende er det kanskje at fjerdeklassingene våre ligger så langt etter det tredje-klassingene gjorde i 1995, påpeker Are Turmo.

Lønnum ny universitetsdirektør

Lasse Lønnum, noverande direktør for Universitetssenteret på Svalbard, blir tilbydd stillinga som universitetsdirektør ved Universitetet i Tromsø. Tilsetting i stillinga som universitetsdirektør er eit åremål for seks år med moglegheter for forlenging i ytterlegare seks år. Lønnum er fødd og oppvaksen i Mo i Rana, er 45 år og har hovudfag i kjemi (cand.real.) frå Universitetet i Tromsø i 1985. Sidan 2004 har han vore direktør ved Universitetssenteret på Svalbard, og han var leiar same stad også i perioden 1998-2002. I 2002-2004 var han ved Norsk Polarinstitut, som forskingsdirektør og nestansvarleg.

Utdanning på normert tid er unormalt

To tredjedeler av studentene har brukt mer enn normert tid på å fullføre utdanningen sin. Kvinner sto bak flertallet av utdanninger fullført på normert tid, mens en større andel menn brukte betydelig lengre tid, ifølge SSB. En tredjedel av studentene brukte dobbelt så lang tid i høyere utdanning enn utdanningens normerte varighet skulle tilsi. For om lag 30 prosent av studentene som fullførte et laveregradsstudie i fjor, var det seks år eller mer siden de første gang var registrert i høyere utdanning. En tilsvarende andel høyeregradskandidater hadde vært ti år eller mer i utdanningssystemet.

Forskningsinnsats

Næringslivet forsker mindre

Næringslivets forsknings- og utviklingsinnsats gikk ned fra 2003 til 2004. Den totale FoU-satsingen må nesten fordobles for å nå målsetningen om tre prosent av BNP.

Totalt gikk 1,62 prosent av BNP til forskning og utvikling i 2004 mot 1,73 prosent året før. Det er næringslivet som trekker ned – med en nedgang i FoU-innsatsen fra 0,85 til 0,75 prosent, viser foreløpige tall fra Statistisk sentralbyrå (SSB) og NIFU STEP.

– Overraskende

Stagnasjonen i næringslivets FoU bekymrer Paul Chaffey, leder i Abelia, organisasjonen for kunnskapsbedriftene i NHO.

– Offentlige midler må innrettes slik at de utløser mest mulig forskning i næringslivet, sier Chaffey.

Seniorrådgiver Frank Foyn ved SSB kan ikke peke på noen spesiell grunn til utviklingen.

– Tallene er nok noe overraskende og skuffende for Forskningsrådet, Næringsdepartementet og Kunnskapsdepartementet, sier Foyn til Forskerforum. Det er iallfall sikkert at FoU-andelen ikke holder tritt med den sterke økningen i BNP – 8,5 prosent.

Nedgang for småbedriftene

Små og mellomstore foretak økte sin andel av de samlede FoU-kostnadene i forhold til de store både i 2001, 2002 og 2003, mens de nå har hatt nedgang. Utviklingen er negativ, til tross for at Skattefunn-ordningen, som gir et skattefradrag på inntil 20 prosent av kostnader til forsknings- og utviklingsprosjekter, har stått ved lag siden 2002.

– Skattefunn-ordningen motiverer spesielt små og mellomstore bedrifter til forskning og utvikling. Tallene for disse har vært inne i en positiv trend de siste årene, men dette har nå snudd for 2004, sier Foyn.

– Er det ellers endringer i rammevilkår som kan ha slått ut?

– Selvsagt kan det ha med konjunkturer å gjøre, men disse har jo vært ganske positive i både 2003 og 2004, sier Foyn. Han presiserer at utførte FoU-årsverk ligger på samme nivå som i 2003, og at det dermed ikke er en helt entydig nedgang i FoU-aktiviteten.

SSB understreker at det hefter en viss usikkerhet ved tallene. Alle foretak med over 50 ansatte er spurt om FoU-aktivitet. I tillegg trekkes det et utvalg av foretak med 10-49 ansatte. Bedrifter med færre enn 10 ansatte, faller utenfor oversikten.

Slått av naboene

Totalt ble det utført forskning og utvikling for 27,7 milliarder kroner i Norge i 2004, når FoU i universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter legges til det som blir utført i næringslivet. Andelen på 1,62 prosent av BNP ligger klart bak Sverige (3,7 prosent), Finland (3,5 prosent) og Danmark (2,6 prosent). Det politiske målet om å øke FoU-andelen til 3 prosent innen 2010 er dermed blitt en enda større utfordring, og NIFU STEP anslår at det vil

kreve en årlig vekst i FoU-utgiftene på mellom 5,5 og 7 milliarder kr å nå målet.

De foreløpige tallene fra SSB og NIFU STEP viser videre:

- Industrien har redusert FoU-kostnadene med 7,4 prosent fra 2003 til 2004. Dette til tross, industrien er fremdeles den delen av næringslivet som bidrar mest, med 53 prosent av næringslivets totale FoU-aktivitet.
- Tjenesteytende næringer satset mer på forskning og utvikling i 2004 enn de gjorde i 2003. De samlede kostnadene økte med 3,3 prosent. Sektoren utførte litt under 38 prosent av næringslivets totale FoU-virksomhet, mot 34 prosent i 2003.
- Om lag hvert femte foretak hadde utgifter til forskning og utvikling i 2004. Denne andelen har holdt seg omtrent konstant fra året før, men foretakene som driver med FoU har i gjennomsnitt redusert kostnadene til dette.

Av Kjetil A. Brottveit

Kilde: SSB og NIFU STEP

Mindre forskning i næringslivet, men universitets- og høyskolesektoren holdt tritt med den sterke veksten i BNP. (Foto: NTNU Info)

Irrelevant for internasjonalisering

Skillet mellom forskning og undervisning oppleves som stort, og dette kan være et hinder for en mer helhetlig organisasjonsstrategi for internasjonalisering, sier førsteamanuensis ved UiB, Tor Halvorsen til På høyden. Kvalitetsreformen krever flere tiltak for å styrke internasjonaliseringen ved institusjonene. Forskerne ser imidlertid ingen sammenheng mellom de viktigste tiltakene i reformen og økt internasjonalisering. Spørreundersøkelsen blant norske vitenskaplig ansatte som presenterer de første resultatene av evalueringen av Kvalitetsreformen, viser at forskere fremdeles henger fast ved det gamle bildet av internasjonalisering. Dette er aktiviteter som forskerne gjør på eget initiativ for å fremme karrieren. Det er i hvert fall slik Tor Halvorsen fra prosjektgruppen ved Rokkansenteret tolker dataene fra undersøkelsen knyttet til dette temaet.

Av de spurte er det hele 40 prosent som ikke har hatt noen kontakt med de internasjonale kontorene ved institusjonene. 44 prosent har hatt kontakt vedrørende studentutveksling, mens bare 19 prosent kontaktet dem i forhold til egen forskning.

Norge dobler til EU-forskning

Norges bidrag til EUs forsknings- og utviklingsprogrammer må fordobles de kommende årene. I et notat fra Norges EU-ambassade i Brussel settes prislappen til 7,66 milliarder kroner i perioden 2007-2013, skriver BT. Norge deltar i samarbeidet som en del av EØS-avtalen. Forsknings samarbeidet i perioden 2007-2013 går under fellesbetegnelsen det 7. rammeprogram. Norsk deltakelse må vedtas av Stortinget. Fordoblingen av forskningsmidlene til EU er en følge av at EUs statsledere vedtok langtidsbudsjettet før jul. Forskningsbudsjettene øker kraftig for å styrke EUs globale posisjon. – Regjeringen har planer om å fremme en proposisjon om deltakelse i EUs 7. rammeprogram til høsten. Dette ser vi meget positivt på, sier statssekretær Åge Rosnes i Kunnskapsdepartementet til Bergens Tidende. For 2006 er den norske bevilgningen til EUs forskningsprogram på 779 millioner kroner. Det vil øke til vel 1,4 milliarder kroner i 2013. Norges samlede andel på 7,6 milliarder kroner utgjør to prosent av de samlede forskningsbudsjettet i EU på 384 milliarder kroner.

Fransk jordskjelv

Den franske avisen Le Monde karakteriserer det som er skjedd i det franske forskningsrådet CNRS hittil i år som et jordskjelv. Styreformannen har levert sin avskjedssøknad, og administrerende direktør er blitt sparket av forskningsministeren, skriver Forskningsrådet på sine nettsider. Diskusjonen om forskningspolitikk og organisering går nå inn i en ny fase med helt ny ledelse i det franske forskningsrådet CNRS (Centre National de la Recherche Scientifique). Det begynte med det såkalte "forskeropprøret" og opprettelsen av det nye nasjonale forskningsorganet ANR (Agence Nationale de Recherche) i 2005.

Likestilling

Pengar som snakkar

Det skal løne seg å tilsetje kvinner. Økonomiske insentiv er på veg inn i likestillingspolitikken i akademien.

17 prosent av professorane i Noreg er kvinner. Kva kan gjerast for å auke andelen? Dette spørsmålet var kjernen i "Ett trinn opp! – en konferanse om ledelse for likestilling i akademien" i Oslo 10. januar. Rundt 200 deltakarar, blant dei leiarane ved mange utdannings- og forskingsinstitusjonar, var til stades på konferansen som vart opna av statsråd Øystein Djupedal. Vi skal stoppe ved eitt av poenga hans: "Universitetet i Oslo har opprettet en lokal likestillingspott som fordeles mellom institutter og fakulteter etter i hvilket grad de har klart å nå sine lokale måltall for kvinnerepresentasjon."

Treng nye tiltak

Forskerforum spør Djupedal i etterkant:

– Du fekk dette til å høyrast ut som noko andre òg bør tenkje på?

– Ja, definitivt. Vi ynskjer at fleire kvinner kjem seg oppover i utdannings- og forskings-systemet. Det er positivt at Universitetet i Oslo har sett i gang eit slikt tiltak for å rekruttere fleire kvinner. Institusjonane sjølve kan setje i verk tiltak som er treffsikre.

– Vil det seie at det mindre aktuelt med sentralstyrte økonomiske insentiv, til dømes å knytte likestillingspolitikken til finansieringssystemet?

– No skal kvalitetsreforma og finansieringsordninga evaluerast, og vi vil vurdere spesielt om økonomiske virkemiddel er eigna. Etter domen i EFTA-domstolen (som i 2003 sette stopp øyremerkning av stillingar for kvinner, journ.merkn.), må vi finne nye typar tiltak, seier Djupedal. Han understrekar at likestillingsplanar ved dei enkelte institusjonane er viktige, og noko departementet vil oppmuntre til.

Lokking eller straff?

– Komité for integreringstiltak (sjå ramme) var arrangør av konferansen. Kva meiner komiteen, som skal gje råd til departementet om likestilling i akademien, om økonomiske insentiv som likestillingsverkemiddel?

– Insentiv på iallfall tre nivå er tenkelege. Vi har ikkje konkludert med kva tiltak som er best eigna enno, seier komitémedlem Nina Kristiansen. Ho er òg dagleg leiar i Kilden, informasjons- og dokumentasjonssenter for kvinne- og kjønnsforskning. Kristiansen utdjupar:

– Det kan dreie seg om insentiv på individnivå, som startpakker og kvalifiseringsstipend for kvinner, på institusjonsnivå, ved honorering av til dømes institutt som har gode tiltak for å rette opp kjønnsbalansen, og på nasjonalt nivå – forskingspolitikken til styringsmaktene.

– Er det tidstypisk å leggje vekt på at det er pengane som snakkar?

– Kanskje, men det er pinleg for akademien at kjønnsbalansen er så dårleg. Vi er nøyde

til å ta tak i dette, ikkje berre når vi får merksemd utanfrå, frå media og politikarar. Kravet om betre kvinneandel i vitskapelege toppstillingar må kome innanfrå, og det ser vi jo skjer mange stader no. Akademien kan ikkje heve seg over samfunnet og vise til at vi er så annleis.

Teresa Rees, professor i samfunnsvitenskap ved Cardiff University i Storbritannia, heldt òg innlegg på konferansen. Ho nemnde ein praksis frå universitet i Canada: Sentraladministrasjonen held tilbake 20 prosent av løyvingane til institutta innan dei eventuelt oppnår visse likestillingsmål.

– Er slike verkemiddel tenkelege?

– Førebels held vi dette ope, men vi diskuterer både lokkemiddel og straffetiltak, for å kalle det det. Men eg håpar at vi kan klare oss med positive verkemiddel.

– Eit føregangsuniversitet

– Det er all grunn til å vurdere økonomiske insentiv, seier rektor Sigmund Grønmo ved Universitetet i Bergen til Forskerforum. Grønmo varsla på konferansen at UiB skal verte eit føregangsuniversitet innan likestilling.

– Universitetet i Bergen har auka dei sentrale løyvingane til likestillingsføremål frå 1 million i 2005 til 3 millionar i 2006. I tillegg skal fakulteta setje av minst like mykje midlar til føremålet. Vi vil òg fylgje opp *mentorprosjektet* – kvinnelege doktorgrads- og post.dok.-stipendiatar får tildelt ein mentor – ein røynd person som kan vere til hjelp i prosessen med å kvalifisere seg vidare til ein karriere som vitskapeleg tilsett, seier Grønmo. Men kva med dei økonomiske insentiva? Han har eit døme:

– I dag, når ein vitskapeleg tilsett får permisjon, får instituttet vanlegvis berre kompensasjon for undervisinga. Kvinner kan ha større behov for permisjonar enn menn, og dette kan vere ein grunn til at institutta tilset færre kvinner. Men dersom kvinnelege tilsette hadde fått kompensert for *heile arbeidet* som høyrer til ei stilling, inkludert forskinga, kunne det ha verka som eit insentiv for institutta til å tilsette kvinner.

– SV-politikarar har teke til orde for å jamne ut permisjonsrettar mellom mødrer og fedrar, slik at fedrane får lengre pappapermisjon. Framlegget ditt står i motstrid til denne typen utjamningstenking?

– Eg ser at dette er noko ein må vurdere. Men eit slikt insentiv for institutta kunne vere ei overgangsordning inntil utjamninga av permisjonsrettane er fullt ut realisert. Generelt er det dessutan slikt at mange av dei *særtiltaka* for likestilling som vi drøfter i akademien, tek sikte på å kompensere for manglande likestilling mellom kvinner og menn elles i samfunnet.

– Bør ein òg knytte økonomiske insentiv til finansieringsordninga?

– No må ein fyrst gjennomgå korleis finan-

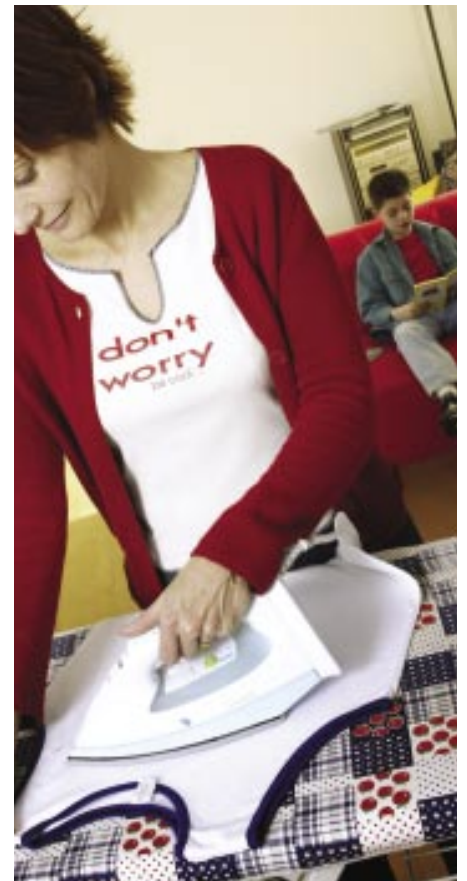
sieringsmodellen fungerer, for deretter å kunne vurdere likestilling som eit mogleg moment i tillegg.

– Ligg det ein fare i å fremme likestilling med økonomiske lokkemiddel?

– No er det belønning for alt mogleg, i motsetnad til den gamle modellen med større vekt på basisløyvingar. Det er iallfall generelt grunn til å diskutere kor stor vekt ein skal leggje på belønning som verkemiddel i så grunnleggjande samfunnsfunksjonar som høgskular og universitet representerer, seier Grønmo.

Pengane stoppa opp

Universitetet i Oslo innførte i fjor ei ordning med økonomiske likestillingsinsentiv for institutta. Planen var å honorere institutta som hadde størst auke i kvinnepresenten i fyrstestillingar året før, altså endringar frå 2003 til 2004. Institutta skulle kunne nytte midla som dei ville, til dømes til å opprette fleire stillingar. Likestillingsrådgjevar Hege Eidstuen ved UiO fortel om visse problem med gjennomføringa så langt. Potten på fire millionar kroner nådde aldri fram til institutta.

Er økonomiske insentiv vegen å gå for å få et rettferdig arbeidsliv? (Foto: EU)

– Juridisk og Medisinsk Fakultet gjorde det til dømes bra, men dessverre stoppa pengane opp hjå fakulteta. seier Eidstuen og forklårar:

– Fakulteta fekk ikkje beskjed om øyremeringa av dei fire millionane før etter at dei hadde fordelt midlar til institutta. Dersom dei skulle ha premiert fagmiljøa som hadde auka kvinneandelen, måtte dei ha henta inn midlar

som alt var fordelte til institutta. Fakulteta valde å ikkje gjere dette. I 2006 er dei fire millionane øyremerkte, og ordninga vil fungere slik det var tenkt, med overføring av midlar til institutta som skal premierast, forsikrar Eidstuen.

Av Kjetil A. Brottveit

Lang veg fram til likestilling

Universiteta har kome lengst med å leggje planar for likestillingspolitikk. Dei vitenskaplege høgskulane og statlege høgskular har, sett under eitt, ein lang veg å gå. Dette var nokre av hovudfunna i ein statusrapport om likestilling i academia som Komité for integreringstiltak la fram på konferansen.

– Er likestilling reflektert inn i strategiplanar ved institusjonane? Kari Nyheim Solbrække ved Universitets- og høgskolerådet oppsummerer eitt av hovudspørsmåla til Forskerforum. Institusjonane har, på oppdrag frå komiteen, rapportert korleis likestillingspolitikken er utforma i overordna i strategiske planar og i eigne likestillingsplanar.

NTNU best

Komiteen meiner NTNU best har integrert likestillinga i ein overordna, samfunnsmessig samanheng:

– NTNU har kome langt. Det heng nok blant anna saman med den faglege profilen. Det er store problem med å rekruttere kvinner til realfag, og likestillingsproblematikken er ein openberr del av det, seier Solbrække.

I rapporten er det påpeika at universiteta i Bergen og Oslo har ein ambisiøs likestillingspolitikk, men utan at det kjem til uttrykk i dei overordna styringsdokumenta. Hjå Universi-

tetet i Tromsø er likestillinga primært nemnt som ei arbeidsmiljømessig og personalpolitisk problemstilling: "Sett i samheng med en lite offensiv likestillingspolitikk for øvrig, framstår UiT som en institusjon med klare utfordringer på likestillingsfronten," heiter det i rapporten. Solbrække understrekar at undersøkinga er gjort i 2004 og at mykje har hendt sidan då:

– UiT kom dårleg ut, med noresrekord i låg andel kvinnelege professorar. Men sidan har dei vedteke nye likestillingstiltak, og på kort tid teke eit jafs opp til 15-16 prosent.

Rettsferdsargument er ikkje nok

Komiteen vil i tida framover sjå meir på kva tiltak som ser ut til å verke. Kvalifiseringsstipend for kvinnelege førsteamanuensar, slik at dei kan verte professorar? Startpakker, med støtte til å kjøpe utstyr og tilsette assistentar, for kvinner i mannsdominerte fag?

– Men enkelttiltak er ikkje nok til å forbetre situasjonen. Ein må tenkje i eit breiare, institusjonelt perspektiv, seier Solbrække og held fram:

– Idrettshøgskulen har ein stor kvinneandel i fyrstestillingar, samtidig som dei legg vekt på rekruttering av kvinner i strategiplanen. Då er det nærliggjande å tenkje at det er

Fakta

Komité for integreringstiltak

Komiteen vart oppretta av det dåverande Utdannings- og forskningsdepartementet i 2004. Mandatet er å arbeide for integrering av likestilling i universitets- og høgskolesektoren. Innan utgangen av 2006 skal komiteen leggje fram ein rapport med råd til departementet. Professor Kari Melby ved Institutt for tverrfaglege kulturstudiar, NTNU, leiar komiteen. Sekretariatet er lagt til Universitets- og høgskolerådet.

ein samanheng, seier Solbrække.

– Vi håpar undersøkinga er med på å setje søkeljos på at rettsferdsargumentet ikkje er nok. Universitetet i Oslo, som har eit uttalt mål om å vere eit eliteuniversitet, koplar måla om likestilling til å få tak i dei beste hovuda, seier Solbrække.

Rapporten kan lesast på nettadressa kvinneriforskning.no

Av Kjetil A. Brottveit

– Vi ynskjer ikkje å vere ein riksrevisjon i likestilling, men er i stadig dialog med institusjonane, seier Kari Nyheim Solbrække. Ho har arbeidd med rapporten frå Komité for integreringstiltak som seniorrådgjevar i Universitets- og høgskolerådet.

Tøffere internasjonal konkurranse

– Forskningsrådet er godt skodd for å følge opp målsettingene i Forskningsmeldingen, men vi må forberede oss på at norske forskningsmiljøer må kjempe på linje med internasjonale konkurranter om næringslivets FoU-investeringer. Bare høy kvalitet kan sikre Norge som forskningsnasjon, sier administrerende direktør Arvid Hallén i et nyttårsintervju til Forskning.no.

– Det er mange tegn som viser at norsk forskning er i god framgang. Jeg har i flere foredrag lagt vekt på å få fram at norske forskere nå siteres mer enn noensinne i internasjonale vitenskapelige tidsskrifter, og vi ligger fullt på høyde med Sverige og Finland. Samtidig gjør norske forskningsmiljøer det skarpt i konkurransen om europeiske forskningspenger gjennom EUs rammeprogram. Faktisk topper Norge statistikken når det gjelder deltakelse i finansierte prosjekter med et tilslag på 26 prosent av søknadene, mens EU-snittet ligger på 20 prosent.

Bioteknologi blir like viktig som olje

Et flertall i norsk næringsliv mener bioteknologi i fremtiden vil bli like viktig næringsvei som olje og gass er i dag, viser en ny undersøkelse FUGE har fått gjennomført. Likevel står bioteknologiindustrien svakt i Norge. FUGEs undersøkelse viser at 55 prosent av norske bedriftsledere mener bioteknologi i fremtiden vil bli en like viktig næringsvei som olje og gass. 2000 bedriftsledere er intervjuet i undersøkelsen.

Åpen høring om patentlovgivning

Kommisjonen ber om innspill til arbeidet med et europeisk system for patentbeskyttelse. Selv om et eget EU-patent er hovedmålet, vil også andre tiltak som kan forbedre dagens situasjon bli vurdert. Alle interessenter, fra industri til enkeltpersoner, bes om å komme med innspill innen 31. mars 2006.

Sensurert og ekskludert

I Forskerforum nr. 1, 2006, side 14, i saken om en arbeidskonflikt ved Center of Medieval Studies ved UiB, kom Forskerforum i skade for å skrive at historiker Eldbjørg Haug er teolog. Dette var feil. Det som er rett, er at hun leder ett av programområdene ved senteret – sammen med en teolog.

Rektorens våte drøm

Regjeringens ekspertutvalg for nordområdene har startet sitt arbeid.

– Å få lov til å gi råd om disse spørsmålene rett inn til regjeringen, er en hver forskningspolitikkers våte drøm, uttaler Jarle Aarbakke til Avisenes Nyhetsbyrå (ANB).

Aarbakke er til daglig rektor ved Universitetet i Tromsø, og er valgt til leder for regjeringens ekspertutvalg. Utvalget er utenriksminister Jonas Gahr Støres politiske baby, og er bredt sammensatt av personer fra ulike nordnorske kompetansmiljøer. Regjeringens superutvalg har fått fullstendig frie tøyler til å definere sitt eget arbeid.

Akademisk frihet

Norge alene uten frihetslov

Presset mot forskerne fra samfunn og arbeidsgiver gjør det nødvendig å lovhjemle akademisk frihet, ifølge jussprofessor Jan Fridthjof Bernt.

Allerede etter to møter ser det ut til at utvalget som utreder akademisk frihet for Kunnskapsdepartementet, kommer til å lande på forslag om en lovpassus om den enkelte forskerens akademiske frihet i Norge. Universitets- og høyskoleloven gir i dag frihet bare til forskningsinstitusjonene – ikke til forskeren selv. Svenskenes universitetslov lovfester enkeltforskerens rett til både fritt valg av forskningsproblem, fri utvikling av forskningsmetoder og frihet til å publisere sine forskningsresultater. Finland hjemler undervisnings-, forsknings- og kunstnerisk frihet i både universitets- og grunnloven. Den irske universitetsloven går enda lenger, da den yter den enkelte vitenskapelig ansatte ved et universitet forskningsfrihet både ved og utenfor institusjonen, samt vern mot sanksjoner fra arbeidsgiveren når denne friheten utøves. I Danmark er universitetet omfattet av forskningsfrihet.

Grunnleggende prinsipper

– Etter min mening er det i dag så mange forskjellige typer krefter som trekker i forskningen og forskerne at det er ønskelig å få lovbestemmelser som markerer prinsippet om forskningens uavhengighet og integritet som et grunnleggende prinsipp for hele vårt universitets- og høyskolesystem, sier jussprofessor og tidligere rektor ved Universitetet i Bergen Jan Fridthjof Bernt. Han sitter i utvalget som utreder akademisk frihet. Bernt ser det som utvalgets hovedoppgave å identifisere og etablere et vern mot de truslene som forskningsfriheten vil stå overfor i stigende grad i årene som kommer.

– I en lovtekst kan man for eksempel understreke prinsippet om at forskningen skal være fri og uavhengig av institusjonens eller eksterne oppdragsgivers økonomiske interesser eller faglige profileringsbehov, og man kan fastslå forskerens ytringsfrihet og publiseringsfrihet, for å nevne noe, sier Bernt.

– Begrunnelsen for slike lovbestemmelser er ikke hensynet til forskerne selv, at de er mennesker med krav på større rett til å gjøre hva de vil enn andre arbeidstakere. Men det knytter seg grunnleggende samfunnsmessige verdier til den frie vitenskapelige, uinteresserte sannhetserkjennelse. Derfor må vi verne forskerne mot krefter som kan undergrave forskerens og dermed forskningens frie stilling, presiserer Bernt.

Grensetilfeller

Professor i statsvitenskap Arild Underdal leder utvalget. Han sier til Forskerforum at det ikke er vanskelig å definere kjernen i den individuelle faglige friheten til forskere. Noen begrensninger er også helt klare. – Den omfatter selvsagt ikke friheten til fritt å fabrikere data, for å ta en helt aktuell sak, sier Underdal. En forsker skal også følge fors-

kningsetiske normer og overholde allmenne lover og forskrifter om for eksempel personvern og HMS. En eventuell ny lovbestemmelse må bli meget kort, og kan ikke fange inn alt dette. Derfor vil man måtte støtte seg til presiseringene og begrunnelsene våre i tolkningen av bestemmelsen, sier Underdal.

Samfunnets behov for desinteressert sannhetserkjennelse er bakgrunnen for at enkeltforskerens frihet bør beskyttes gjennom lov, ifølge jussprofessor Jan Fridthjof Bernt.

(Foto: Silje Gripsrud)

Av Andreas Høy Knudsen

Varslere skal få bedre vern

Regjeringen foreslår å sette makt bak forbudet mot å straffe varslere. Jobbvarslere skal blant annet kunne få erstatning selv om arbeidsgivers skyld ikke kan bevises, foreslår Arbeids- og sosialdepartementet. I en rapport fra Arbeids- og sosialdepartementet blir det foreslått en lovregel som slår fast at alle arbeidstakere har rett til å varsle om korrupsjon, brudd på sikkerhetsregler og andre kritikkverdige forhold. Arbeidstaker skal ifølge lovforslaget gå fram på en forsvarlig måte. Arbeidstaker som går til media med kritikk, bør normalt ha forsøkt å ordne opp ved å ta opp forholdene internt med ledelsen eller andre på arbeidsplassen, dersom det ikke gjelder korrupsjon eller andre alvorlige forhold. Retten til å varsle støttes opp av et forbud mot gjengjeldelser fra arbeidsgivers side, og arbeidstaker skal ha rett til erstatning dersom varslingen likevel "straffes" av arbeidsgiveren. Nå skal det også bli enklere å få erstatning, og arbeidsgruppen i ASD foreslår å lempe på bevisbyrden i slike saker.

Nye universiteter truer høyskoler

I fjor fikk Norge to nye universiteter, to nye kommer i 2006/2007 og tre andre er i løypa. Rektor Torunn Klemp ved Høgskolen i Sør-Trøndelag (HiST) er redd de kommer i en klemme etter hvert som høyskole eller høyskole tar skrittet opp i universitetsklassen, ifølge Adresseavisen. HiST rekrutterer 40 prosent av sine studenter utenfor Midt-Norge, i hovedsak fra Østlandet og Nord-Norge. På Østlandet er det planer om tre nye universiteter og i Nord-Norge ett. Sørlandet får trolig universitetet i år når Høgskolen i Agder "forfremmes". Høgskolen Bodø sikter mot universitetsstatus i 2007. Innlandsuniversitetet (Mjøs-området), Høgskolen i Oslo og "Universitetet i Vestviken" (høyskolene i Vestfold, Buskerud og Telemark) må nok vente noen år – hvis det blir noe av. Moreuniversitetet er trolig enda lenger unna.

Publiseringskanaler

Teknologifagene dumpet

Innspillene til nye publiseringskanaler er preget av rot og altfor mange nominasjoner til nivå 2. Listene for teknologifag var verst, og måtte dumpes i 2005-revisjonen fra Universitets- og høyskolerådet (UHR).

– Problemet skyldes den faglige inndelingen til UHR. Den er helt gal, sier formann i Nasjonalt råd for teknologi, Kjell Malvig ved NTNU. Fagene som er dumpet i listen for nye publiseringskanaler i 2005-revisjonen omfatter både bergteknikk, bioteknologi og maskinfag. Under nominasjonsrunden til vitenskapelige publiseringskanaler i høst fikk fagrådet inn 280 nye forslag til nivå 2-publikasjoner fra fagmiljøene. I tillegg kom nye forslag på nivå 1.

– Vi klarte ikke å prioritere på nivå 2, sier Malvig til Forskerforum. Resultatet ble at teknologifagene står uten oppdaterte publikasjonslister for 2005.

– Etter en rekke forsøk og møtevirksomhet måtte vi til slutt erkjenne at det ikke var mulig å få prioritert de teknologiske fagene innen tidsfristen, sier konsulent for UHRs publiseringsutvalg Gunnar Sivertsen. Noe av problemet var at enkelte fagmiljøer ikke hadde satt seg inn i reglene for nominasjon av tidsskrifter til de to nivåene i publikasjonsregisteret, ifølge Sivertsen.

“Alt om fiske”

Etter 2005-revisjonen er ellers 15.330 tidsskrifter og 653 forlag godkjente for å utløse budsjettmidler til forskernes institusjoner. Oppdateringen av listene har generelt vært preget av misforståtte innspill fra enkeltforskere. Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD), som behandler forslag til nye nivå 1-kanaler, har fått forslag om både ikke-registrerte og nedlagte forlag, lokale forfatterkretser og blader uten fagfelleevaluering, ad hoc konferanselitteratur uten ISBN-nummer og tidsskrifter for andre ting enn forskning.

– Det var en som ville ha “Alt om fiske” på listen over vitenskapelige publiseringskanaler, forteller Bjug Bøyum hos NSD til Forskerforum. Andre foreslo Aftenpostens morgenutgave. NSD ga nærmere 900 avslag for 2005, mens 1000 nye kanaler ble åpnet for vitenskapelig publiseringsbelønning på nivå 1.

Historisk inn

De fleste nivå 2-tidsskriftene er hentet fra den amerikanske ISI-databasen over vitenskapelige publikasjoner internasjonalt. Dette har gitt problemer for norske og nordiske tidsskrifter som hevder å være på internasjonalt nivå, men som ikke er ISI-registrerte. Unntaket på listen har vært Tidsskrift for rettsvitenskap. I revisjonen for 2005 er Historisk tidsskrift også oppgradert til nivå 2. Samtidig har Norsk teologisk tidsskrift og Tidsskrift for kulturforskning (TFK) fått avslag på oppgradering, noe som har falt forlag og redaksjon tungt for brystet.

– Vi ble veldig overrasket over at TFK ikke gikk inn, mens andre gjorde det. Våre rutiner for referenter er tilsvarende andre leden-

de tidsskrifter, sier redaktør Kari Heistad i forlaget Novus i Oslo. Tidsskrift for kulturforskning er en prioritert kanal for etnologer og folklorister, som publiserer fra de øvrige skandinaviske landene i tillegg til det norske fagmiljøet.

– Konsekvensen av ikke å være på nivå 2, er at mange forskere nå vil prøve å velge andre tidsskrifter. Dette er leit for oss og de etnologene og folkloristene som nylig la ned sine spesialtidsskrifter for å satse på TFK, sier Heistad til Forskerforum.

– Hvis man kan argumentere med at emnet er utpreget nasjonale, så skal vi drøfte det i revisjonen for 2006, sier UHR-konsulent Gunnar Sivertsen i publiseringsutvalget.

Fakta

Nye publiseringskanaler

UHR har revidert og godkjent 15.330 tidsskrifter og 653 forlag for økonomisk uttelling ved publisering i 2005, av dem

■ 1758 tidsskrifter/serier og 83 forlag på nivå 2.

■ 1000 nye kanaler på nivå 1, 900 avslag

■ Nytt på nivå 2: Bl.a. Historisk tidsskrift

■ Avslag på nivå 2: Bl.a. Tidsskrift for kulturforskning og Norsk teologisk tidsskrift

Registeret driftes av NSD ved UiB, som tar imot forslag til nivå 1, mens UHR håndterer nivå 2. Oppdaterte lister: <http://dbh.nsd.uib.no/kanaler>

Teknologene greidde ikke å prioritere på nivå 2, og står uten oppdaterte publikasjonslister for 2005. (Foto: NTNU Info)

Bioforsk samles

Trygg matproduksjon, rent miljø og økt verdiskaping er det overordna målet for Norges nye institutt – Bioforsk. Etter en lang prosess er tre av de ledende instituttene innenfor norsk landbruks- og miljøforskning samlet, hvor Bioforsk får ca 500 ansatte over hele landet. Det er Planteforsk, Jordforsk og NORSØK som fra nyttår har slått sammen forskningsvirksomheten til ett felles institutt. 18 avdelinger er organisert i sju forskingssentre, som får nasjonalt ansvar for hvert sitt fagområde. Felles ledelse og administrasjon ligger på Ås.

Norsk arbeidsliv preges av samarbeid

I en verden der konkurransen blir stadig tøffere, er tillit og samarbeid mellom partene i arbeidslivet noe vi må ta vare på, ble det slått fast under midtveisevalueringen av Verdiskaping 2010 – det store forskningsprogrammet om norsk arbeidsliv. Programstyreleder Leif Hellebø slo i sitt innlegg fast at tillit er det viktigste grunnlaget for å utvikle nye samarbeidsformer i norsk arbeidsliv.

– Samarbeidet mellom ledelse og ansatte i Norge er noe unikt. Det vi stadig ser er at ansatte er villige til å ta ansvar, om de bare får lov til å gjøre det. Hellebø understreket videre at ansatte-medvirkning dreier seg om noe mer enn at ledelsen har kontakt med bedriftens tillitsvalgte.

– Vi er på vei inn i en ny tid der lederferdigheter i stadig større grad baseres på mellommenneskelige ferdigheter. Lederes evne til å kommunisere blir viktigere. Det holder ikke lenger bare å sende ut et skriv til de ansatte, ifølge Forskningsrådets nettsider.

Ønsker instituttstyrene tilbake

Ved Institutt for kultur- og humanistiske fag (IKH) ved Høgskolen i Telemark (HiT) har medlemmer av Norsk Tjenestemannslag og Forskerforbundet på et fellesmøte vedtatt at de ønsker et demokratisk representativt styringsorgan gjenopprettet ved instituttet. Dermed har medlemmer av begge fagforeningene ved instituttet signalisert at de er misfornøgd med den nye ordninga der avgjørelser på instituttplanet kan tas av den tilsatte leder alene. Denne ordninga skal evalueres av HiT i løpet av semesteret, og medlemmer av begge fagforeninger lokalt er enige om hvordan instituttet skal ledes i framtida: demokratiet på instituttplanet må gjeninnføres fra høsten 2007. Medlemmene forplikter seg også til å arbeide for at medbestemmelse etter hovedavtalen må endres slik at den utøves på instituttnivå. Gjeldende tilpasningsavtale ved HiT sier nemlig at slik medbestemmelse ikke skal utøves på instituttnivå. Møtet går også inn for at det skal holdes felles fagforeningsmøter på instituttet minst en gang i semesteret.

Skal styrkja bruken av norsk fagspråk

I Nederland krev universiteta at alle forskarar som publiserer ei vitenskapleg avhandling på engelsk også må skriva eit samandrag på nederlandsk og omvendt. – Det kan bli aktuelt for oss å tilrå ei liknande ordning ved UiO, seier professor Helge Hveem til Uniforum. Han leier UiOs utval for språkpolitikk.

Midlertidig ansettelse

Juss må doble lærertallet

Uten midlertidige universitetslektorer kan dekan Ernst Nordtveit se langt etter å rekruttere nye førsteamanuenser. Det juridiske fakultet i Bergen må ha 12-15 nye førstestillinger bare i år for å holde status quo i undervisningen.

Jussdekan Ernst Nordtveit sier til Forskerforum at fakultetet må doble lærertallet for å skaffe balanse i undervisningsbehovet etter mastergradsreformen. Behovet er 12-15 nye førstestillinger bare i år. Går ikke dette, må det bli fortsatt dispensasjon fra forskningsbasert undervisning, ifølge dekanen. Det juridiske fakultet ved Universitetet i Bergen (UiB) har for tiden 13 universitetslektorer, og håper å ansette flere. Dekan Ernst Nordtveit er svært bekymret for undervisningssituasjonen dersom disse stillingstypene blir fjernet, slik blant annet Forskerforeningen ved UiB foreslår. Juss leier allerede inn eksterne undervisere i utstrakt grad, og dekanen konstaterer at behovet vil stige ytterligere uten midlertidig ansatte universitetslektorer.

- Vi ble ganske frustrerte da vi fikk pålegg om å ikke tilsette universitetslektorer, sier Nordtveit.

70 per lærer

Forholdstallet lærer-student er én til 70 på juss i Bergen. Siden jusstudiet tradisjonelt har manglet hovedfag, har vitenskapelige assistenter blitt brukt for å rekruttere.

- Vi har fått problemer fordi det ikke lenger er lov å bruke vitenskapelige assistenter, som det er lang tradisjon for. Mange har trynet litt når de skal skrive en doktoravhandling uten skriveerfaring. Universitetslektorstillinger gjør at folk kan begynne her, med to år i 50 prosent stilling og plikt til å skrive noe og slik kvalifisere seg til stipend, påpeker Nord-

tveit. For å fylle stipendkvoten fra universitetet sentralt, må juss fordoble antallet stipendiater. Dette mangler det imidlertid veiledere til å klare.

- Vi håper å komme opp i 17 stipendiater i år, og at vi får inn fem-seks nye gjennom kreative løsninger, som å betale dem for å skrive prosjektbeskrivelser, sier Nordtveit.

Aldri eksterne

Rekruttering til universitetslektor ser ut til å være populært blant jusstudenter med gode karakterer. Ingen blir imidlertid værende i stillingen lenger enn nødvendig, uansett fast kontrakt eller opprykksmuligheter etter kompetanse.

- Det har aldri hendt at noen har sittet i universitetslektorstilling så lenge at vi har fått krav på å omgjøre til høyere status. Karrieremessig vil det være ille for en jurist å bli gående i en universitetslektorstilling uten doktorgrad. Da søker man heller å bli dommerfullmektig eller advokat, forteller Nordtveit. Han mener universitetslektorstillingen for tiden er den eneste måten å få inn lovende kandidater på.

- Hvis vi hadde utlyst en ferdig amanuensisstilling, ville de ikke ha søkt, poengterer dekanen. Når kandidaten har gått over til stipendiat og har levert sin doktoravhandling, lyser fakultetet rutinemessig ut stilling som førsteamanuensis. Ifølge fakultetet har det aldri kommet inn en ekstern søker til en slik stilling.

Av Andreas Høy Knudsen

Jussdekan Ernst Nordtveit ved UiB har et akutt rekrutteringsproblem som ikke lar seg løse uten midlertidig ansatte universitetslektorer, stillinger som UiB jobber med å avskaffe.

(Foto: Tore Sevheim)

Vil bruke Unifob

Bruken av midlertidige universitetslektorer er blitt et omstridt tema ved Universitetet i Bergen (UiB) etter at Forskerforeningen i høst klaget på storforbruk av midlertidige undervisningskrefter ved fakultetene HF, juss og psykologi. Universitetsrektor Sigmund Grønmo sier nå til Forskerforum at universitetet ønsker å redusere bruken av midlertidige universitetslektorer så mye som mulig. Sentraladministrasjonen vil i tillegg vurdere vit.ass.-stillinger og det fjerde året av stipendiater som lærerkrefter for å få bukt med det økte undervisningskravet etter kvalitetsreformen i 2003.

- Vi vil dessuten vurdere å bruke lærere fra randsonestruktureringene, og da snakker vi om Unifob, sier Grønmo til Forskerforum. Hans kommentar til behovet for universitetslektorer ved Det juridiske fakultet, er at ledelsen er klar over at fakultetet er i en spesiell stilling med rekrutteringsproblemer og dermed må kreve særskilt behandling.

Rektor Sigmund Grønmo foreslår Unifob-lærere for å unngå midlertidige universitetslektorstillinger ved UiB. (Foto: Andreas Høy Knudsen)

Berekraftig universitet

University of Bradford satsar på å verte det fyrste britiske "økoversitetet". Berekraftig utvikling og konsekvent miljøtenking skal prege alt frå kursmaterieill til studentbustader. Prosjektet vart nyleg presentert i det britiske parlamentet. Dei fire grunnpilarane er berekraftig utdanning, sunt miljø, økonomisk vekst og sosial trivsel. Rektor Chris Taylor seier at dette føreset kulturell nyttenking ved heile universitetet. Ein sentral del av prosjektet er etableringa av eit bustadområde for 1250 studentar som er prega av arkitektonisk og miljømessig nyttenking. For å nå målet skal ein internasjonal arkitekt- og designpristevling lysast ut.

Lokal reformvurdering

- Nå er tiden inne for å se på hva som bør prioriteres og eventuelt justeres, sier vise-rektoren for utdanning, Berit Rokne Hanestad. Hun leder arbeidet med å evaluere kvalitetsreformen ved Universitetet i Bergen (UiB). Det er satt ned en komité med representanter fra både studentene, vitenskapelige- og administrativt ansatte, og de er nå godt i gang med å planlegge fakultetsbesøk, debattmøter og en konferanse.

- Vi skal ikke sette i gang et nytt forskningsprosjekt på linje med den nasjonale evalueringen, men vi ønsker å finne ut hvor skoen trykker, og jobbe med å finne løsninger, sier Hanestad.

Frå Ruinparken ved Olavsklosteret i Oslo. – Ikkje alt konserveringsarbeidet her er like vellukka, seier seniorrådgjevar Anne-Sophie Hygen, som er leiar for det 10-årige ruinprosjektet hjå Riksantikvaren. (Foto: Johanne Landsverk)

Reddar ruinar for framtida

Ruinane frå mellomalderen fell frå kvarandre og skrik etter hjelp. Men no skal Riksantikvarens 10-årige ruinprosjekt gje mange av dei eit lengre liv.

DU VEIT AT DEN OGSÅ er kalla "urinparken" på folkemunne? seier Anne-Sophie Hygen. Ho står i Ruinparken på Sørenga i Oslo, midt i klostergangen i ruinane etter Olavsklosteret. Hygen har teke meg med hit for vise ruinane, spora etter mellomalderen og klosterlivet. I parken er det ingen sprøytespissar eller ølflasker å sjå, men eg strever med å kalle fram synet av munkane på veg til messe. Meir iaugefallande er derimot alt murverket som slår sprekker, og all steinen som har rasa ut. Det står dårleg til med ruinane her i Noreg.

– Fram mot byjubileet i 2000 vart det gjort eit stort økonomisk lyft for ruinane i dette området, men konserveringsarbeidet vart gjort litt for raskt, så alt er ikkje heilt vellukka. Vi er ikkje utlærde enno, konstaterer Hygen, som er arkeolog og jobbar hjå Riksantikvaren.

DET ER RIKSANTIKVARENS nye ruinpro-

sjeikt ho skal prate om, det 10-årige konserveringsprosjektet som starta opp 1. januar 2006, og som omfattar dei viktigaste mellomalder-ruinane i landet. Det er snakk om ruinar frå perioden 1030–1537.

– Eg er så glad, for dette er eit kjempelyft for kultur-Noreg, seier Hygen, som i dag er leiar for prosjektet.

– I 2005 fekk vi pengar til å gjennomføre eitt års forprosjekt. Og så skjedde det store: Stortingsmeldinga "Leve med kulturminner" som kom i juni 2005. Det var startskotet. Og så fekk vi pengar over statsbudsjettet til å setje i gang. Regjeringa og Stortinget har verkeleg satsa på dette, og no er vi i gang!

VI HAR Plassert oss på kontoret hjå Riksantikvaren, og Hygen viser fram planane for ruinprosjektet.

– Då vi hadde det toårige prosjektet vårt i 2002–2003, gjekk det opp for oss kor stor ein

jobb det ville bli å konservere ruinane frå mellomalderen. Det var difor vi søkte om eit 10-årige ruinprosjekt.

Forhistoria til prosjektet starta rundt 2000. Då var det nokre eigarar av ruinar som vende seg til Riksantikvaren, og det vart det sett i gang konservering av enkelte ruinar.

– Det var då vi oppdaga at vi trong meir kunnskap, og vi laga eit internt forskingsprosjekt i 2002, ved hjelp av eigne FOU-midlar. Mykje kunnskap om mellomalder-ruinar hadde rett og slett gått tapt, seier ho.

– Eit mål med prosjektet var å kome fram til metodar og materialar som er eigna til konservering av ruinar. Vi tok også kontakt med murarar rundt i landet, og laga ein ruinverkstad for å utvikle kunnskapen deira i samarbeid med Riksantikvaren.

I tillegg til eigarar og kommunar er nemleg murarane Riksantikvarens viktigaste samarbeidspartnarar. For utan den grunnleggjande

Steinvikholm borgruin i Stjørdal, Nord-Trøndelag. Festninga vart bygd ca.1525-30 av erkebiskop Olav Engelbretsson. På biletet frå 1893 er festinga er stor steinhaug. (Foto:Robert Koren ©Riksantikvaren)

Steinvikholm borgruin i Stjørdal i dag. Det er gjort store restaurerings- og konserveringsarbeid i dei seinare åra. (Foto: Håvard Christiansen ©Riksantikvaren)

Nes kyrkjeruin på Romerike i Akershus. Dei eldste delane av ruinen er frå 1100-talet. Kyrkja vart ramma av lynnedslag og brann ned i 1854, og har sidan stått som ruin. (Foto:Arve Kjerseim ©Riksantikvaren)

kompetansen til mularane, kunne ikkje Riksantikvaren ha sett i stand dei gamle ruinane. I 2003 vart "Håndbok i konservering av ruiner fra middelalderen" gjeve ut i samarbeid med mularane og NIKU.

– Så heldigvis startar vi ikkje på null, vi har jobba lenge med ruinar! konstaterer Hygen.

Riksantikvaren har fått ganske klare føringer gjennom Stortingsmelding og statsbudsjett, og ut ifrå dette har dei laga ein plan for ruinprosjektet.

– Vi skal konsentrere oss som dei 12-15 viktigaste anlegga. Men i tillegg skal vi prioritere dei ruinane som engasjerer lokalmiljøet sterkt. Dette er svært viktig i vår tankegang: ansvaret og engasjementet til eigarane og den lokale forankringa. Formelt er det Riksantikvarens prosjekt, men det skal vere solid forankra hjå eigaren av ruinane, anten det er kommunar,

«Vi tok (...) kontakt med mularar rundt i landet, og laga ein ruinverkstad for å utvikle kunnskapen deira i samarbeid med Riksantikvaren.»

private, museum eller foreiningar.

– Planen er at så snart vi avsluttar arbeidet med ein ruin, skal vedlikehaldet starte. Det er

sjølve flaggsaka for Riksantikvaren no, at tilstanden til ruinane skal kome opp på eit ordnært vedlikehalds nivå, og der skal dei vere.

Dessutan er skjøtsel av området rundt ruinane viktig, og likeins fornuftig bruk av området. I dag har vi ei heilskapstenking når det gjeld bevaring, der vi også tenkjer miljø og kontekst rundt ruinane. Dette er ei nytenking i forhold til 1900-talet, då istandsetjinga stort sett berre handla om sjølve byggverket.

GJENNOM HEILE 1900-TALET har skipper-tak vore eit typisk trekk for arbeidet med ruinane her i landet. Det kom først fart i arbeidet i 1915 med arkitekten Gerhard Fischer, som utover på 1900-talet sette i gang mange restaureringsprosjekt av mellomalderruinar. Fischer planla og realiserte mellom anna Ruinparken i Gamlebyen i Oslo.

– Tidlegare kom gjerne initiativet frå staten, og ei restaurering var ikkje lokalt forankra. Så fort antikvarane forsvann, skjedde det ikkje meir. Det vart inga oppfølging, og ruina-ne forfall på nytt. Dette har lært oss ein ting: Det må bli slutt på skipper-taka!

– Men kva er ein ruin?

– I denne samanhengen har vi definert ein ruin som restane etter bygning av stein eller tegl lagt i kalkmørtel. Det kan til dømes vere ein enkeltstående kyrkjeruin eller eit større samanhengande anlegg. Ein ruin har mista sin opphavlege funksjon på grunn av sterkt fysisk forfall. Den vil framleis vere i ukontrollert forfall om det ikkje vert sett i verk tiltak

«Mykje kunnskap om mellomalderruinar hadde rett og slett gått tapt.»

som forseinkar nedbrytinga.

– Og kvar ligg desse ruinane?

– Dei fleste er knytte til mellomalderbyane. Det vil seie Oslo, Hamar, Trondheim, Bergen og Tønsberg, og til dels Skien og Borg (Sarpsborg). I mellomalderen var det berre kyrkja, krona og stormenn med god økonomi som hadde råd til bygging i stein her i Noreg. Dei fleste bygningane vart bygde i tre.

HYGEN KAN FORTELJE at fleire av ruinane som er prioriterte i prosjektet har ein spesiell plass i Noregshistoria, som til dømes Selja kloster – og helgenanlegg i Sogn og Fjordane. Legenda fortel at leivningane etter St. Sunniva og irske munkar vart oppdaga i ei hule på øya Selja i 996. På 1000-talet var Selja eit kristent midtpunkt på Vestlandet.

– Dette anlegget har også kolossal oppslutning frå lokalmiljøet. Av store anlegga kan eg

Lyse kloster i Os, Hordaland vart grunnlagt i 1146, som det første cistercienserklosteret i Noreg. (Foto: ©Riksantikvaren)

Lyse kloster i Os, Hordaland, slik det ser ut i dag. Ein del av murane og mange arkitektoniske detaljar er intakte. (Foto: Sissel Ramstad ©Riksantikvaren)

for eksempel nemne Hovedøya klosterruinar utanfor Oslo, Olavsklosteret, Steinvikholm borgruin i Stjørdal og Slottsfjellet borganlegg i Tønsberg. Eit døme på ein liten ruin som engasjerer lokalmiljøet sterkt, er St. Mikael's kyrkjeruin på Løten.

– Sjå forresten på denne flotte kalenderen! seier Hygen, og viser fram ruinkalenderen 2006, som mellom anna er delt ut til eigarar, og til kommunar og fylkeskommunar rundt i landet der det finst ruinar. I kalenderen er gamle og nye foto av ruinar, til dømes Lyse klosterruinar i Hordaland, Nes kyrkjeruinar i Akershus og Selja kloster- og helgeanlegg.

NÅR DET GJELD sjølve konserveringa, har Riksantikvaren lagt seg på eit konservativt syn. Før var restaurering også rekonstruksjon, der manglande delar vart bygd opp att.

– I dag skal vi konservere. Vi skal sikre og stabilisere ruinane slik dei er i dag, og det er viktig å planleggje langsiktig vedlikehald.

Hygen fortel at det er svært viktig å få kjennskap til bygningshistoria og konserveringshistoria før ein går i gang med arbeidet.

– Før vi set i gang med sjølve konserveringsarbeidet, startar ein med ein tilstandsanalyse. Vi slit mykje med å finne ut kva som er gjort med ruinane tidlegare, og korleis dei tenkte då dei utførte restaureringa. Alt vi gjer i dag skal dokumenterast, både prosessen og sluttresultatet, og vi må også dokumentere kvifor vi tek dei vala vi gjer.

– Koa for periode merker seg ut når det gjeld

konservering av ruinar i Noreg?

– Det skjedde mykje i mellomkrigstida. Då vart det brukt mykje sement i arbeidet, og dette vart gjort i beste meining. Men i mellomalderen brukte dei kalkmørtel, som er eit mykje meir fleksibelt materiale. Og når sement delvis skal erstatte kalkmørtel, sprekk det gjerne opp. Mange ruinar har store sprekkar og skadar på grunn av vatn som har vore magasinert inni ruinen, og deretter utvidar seg når det fryser. Et døme på dette fann vi mellom anna i Teglkastellet på Slottsfjellet i Tønsberg, som nyleg er ferdig konserverert i samarbeid med Tønsberg kommune.

«Planen er at så snart vi avsluttar arbeidet med ein ruin, skal vedlikehaldet starte.»

RIKSANTIKVAREN HAR NO laga ein plan for arbeidet. Etter at det er laga ein tilstandsrapport over ruinane og ein tiltaksplan, kan konserveringsarbeidet starte. Først leggast det eit førebels tak over ruinanlegget, og fugene og andre delar av ruinen reinsast for eventuell sement etter behov. Så må murverket stå og tørke til året etter. Andre året skjer sjølve murararbeidet, og så skal mørtelen herde under taket til året etter. Først tredje året kan taket fjernast, men det er sjeldan heile arbeidet berre tek tre år.

– No set vi i gang med ein del nye ruinar, medan andre er ferdig konserverte og kan opne til sommaren. Når det gjeld Oslo, er vi i dialog med Byantikvaren om å lage eit opplegg for dei næraste åra. Vi legg stor vekt på samarbeidet med Oslo kommune. I lag med NIKU har vi hatt ei evaluering av dei siste åras konserveringsarbeid, som er gjort i Oslo. Vi bad NIKU om å gå inn i dette, kva som vart gjort og kvifor ein del av det ikkje vart vellukka. Det er viktig å bruke erfaringane vidare i arbeidet framover. Vi kjenner oss ikkje heilt trygge enno. Dette handlar om metodar og materialar, seier Hygen.

Hittil er det ho som hatt ansvar for ruinprosjektet, og ei tverrfagleg gruppe hos Riksantikvaren har delt på oppgåvene.

– Men vi håpar å få tilsett ein eigen prosjektleder, seier ho.

– Vi er avhengige av at det blir eit økonomisk spleiselag mellom Riksantikvaren, kommunen, fylkeskommunen, eventuelle historielag og museum om kvar enkelt ruinanlegg. Men det er eit stort engasjement rundt i kommunane. Eit døme er Borgarsyssel museum i Sarpsborg, som har stilt opp med arbeidskraft som sin eigenandel i arbeidet med konserveringa av St. Nikolas kyrkjeruin inne på museumsområdet. Vi veit at oppslutninga om prosjektet er stort, så difor er vi svært optimistiske! avsluttar Hygen.

Av Johanne Landsverk

En time med Barth

Norsk samfunnsforskning lider dessverre av en selvpålagt moralisme, mener Fredrik Barth, som i en alder av 77 truer med å slutte som professor i Boston.

SLÅR MAN OPP på "Barth" i den engelske versjonen Wikipedia får man vite at det er et kjent navn i den tysktalende delen av verden. I tillegg nevnes tre personer med etternavnet: Den sveitsiske teologen Karl Barth, den amerikanske forfatteren John Barth og den norske antropologen Fredrik Barth.

Slår man så opp i Science Citation Index finner man at den mest internasjonalt siterte norske fagboken gjennom tidene, er redigert av Fredrik Barth. Den heter *Ethnic Groups and Boundaries* (1969). Åpningsartikkelen er skrevet av redaktøren. Den er norgeshistoriens mest internasjonalt siterte samfunnsvitenskapelige artikkel. På andre plass, etter *Ethnic Groups*, kommer før øvrig Finn E. Kydlands nobelprisarbeid *Rules rather than discretion - inconsistency of optimal plans*, skrevet sammen med amerikaneren Edward C. Prescotts i 1977.

OG SÅ MYE MER er det vel ikke å si om det.

- Ja, jo, jeg synes jo det er hyggelig at folk leser det jeg har skrevet. Men sant å si tenker jeg jo ikke på det. Men jeg har alltid lagt vekt på å være forståelig og tilgjengelig. Det har kanskje hjulpet.

Vi møter den 77-årige antropologiprofessoren ved Boston University i hans hjem i Rødkleiva langt over Oslo. Til å være så glad i mennesker har han bosatt seg langt fra dem.

- Nå vet jeg for øvrig ikke helt om jeg er professor i Boston lenger. Jeg hadde i grunnen bestemt meg for at høstsemesteret 2005 skulle bli mitt siste, men rektor bad meg i stedet ta et års permisjon. Så vi får se. Men jeg ønsker å stille mer opp for Unni (Wikan, Barths kone, red. anm.) som altfor lenge har måttet leve med mine lange fravær og min manglende støtte her hjemme..

En liten digresjon her kunne være at amerikanere har et noe annet forhold til alder enn vi nordmenn. I Senatet er ti prosent av medlemmene over 80. I Det norske Storting er ingen over 70.

- Men du er vel egentlig amerikaner, du? Du bodde der som barn, du er utdannet der og du arbeider jo der?

- Nei, jeg er ikke amerikaner, jeg er norsk. Jeg har alltid følt meg som norsk.

Nei vel. Så fag: Vi får begynne med en relativt banal observasjon: Det antropologiske blikket er ikke lenger avgrenset til antropologien, og det vender seg ikke lenger bare utover. Det gjør seg nå gjeldene i alle samfunnsvitenskaper, og det vender seg innover. Man kan nær sagt ikke åpne en eneste bok eller artikkel innenfor feltet uten å møte det vi må kunne kalle trettende selvrefleksjon på vegne av faget eller forskeren: Hva er vi, hvem er

vi, hva mener vi og hvor står vi i forhold til de andre? Og kan vi i det hele produsere sikker kunnskap om noe som helst?

Siden Barth står så sentralt innenfor samfunnsvitenskapen generelt og i forhold til endringene av antropologien spesielt, får vi gå ut fra at han bærer sin del av ansvaret for denne metaorienteringen. Barth er ikke så sikker på det.

- At antropologien har endret seg, er sikkert. Ved å studere primitive folk skulle man finne ut hvordan folk opprinnelig var, og slik vi var opprinnelig, skulle vel være slik vi grunnleggende er. Det var dette man mente var interessant.

Omtrent sånn var det for 40-50 år siden, etter Barth syn. Og slik er det altså ikke lenger.

- Heldigvis har antropologien etter hvert vendt seg til alle slags samfunn og alle slags livsforhold, og det inkluderer altså også dette vi kaller "oss selv". Derved er faget blitt mye mer nyansert og mye mer opptatt av mangfold innenfor samfunn, og med det: menneskelige relasjoner av alle sorter.

Dette ledet så i sin tur til at antropologene søkte å problematisere forholdet til sine studieobjekter. Det gikk ikke bare bra.

- De vendte seg til slutt mot en motebølge av refleksive refleksjoner som nok også påvirket andre fag. Jeg har ofte hevdet at dette tok helt overhånd. Moten var at man skulle skrive om seg selv og et eller annet sted eller et eller annet menneske der ute. Selvfølgelig skal vi være re-

fleksivt kritiske. Vi vil alle gjerne være deltakere, og det kan vi lett innbille oss at vi er, heller enn å virkelig oppleve det. I forhold til en slik problemstilling bør vi selvsagt være kritiske.

MEN DET ER IKKE dette som er det sentrale i samfunnsvitenskapene og antropologien, mener Barth.

- Det interessante du kan levere etter å ha vært et eller annet sted, er ikke en fortelling om deg selv, men en fortelling om dem du har møtt, og eventuelt hva du fant ut og hvordan du fungerte der. Vi får ikke rik og dyp kunnskap om mennesker om vi er overdrevent selvrefleksive på vegne av oss selv og faget. Og når vi bruker det postmoderne perspektivet, som jeg tror har et viktig bidrag, bør vi først og fremst bruke det for å se nøye på forholdet mellom to eller mange der ute, og hva det i sin tur leder til.

Da er vi fremme ved et av Barths hovedbidrag til antropologien: Han har ønsket å se på hva som blir til i samhandlingen mellom folk i stedet for å se samfunn som ferdige strukturer. Et av Barths mest siterte avsnitt går slik, og er en kritikk av den estetiserende antropologien. Det er også en pregnant programerklæring: "Meaning is not embedded in the form of an expression alone, and does not become transparent by the most elegant analysis of that form; it can only be interpreted when it is located in a social organization and a praxis of communication".

- Ja, jeg har hele tiden ønsket å se hvordan det hele blir til. Det er det som har vært mitt faglige perspektiv.

Barths pionerarbeid var hans rapport fra feltopphold i Swat som ble publisert i 1959. Han gikk inn i dette statsløse og autonome og på mange måter voldelige dalføret mellom Pakistan og Afghanistan. Barth fant et kontinuerlig og dynamisk maktpill, et maktpill som paradoksalt nok virket stabiliserende og konserverende.

- Så hvordan kan det da ha seg at noe fortsetter og fortsetter?

- Nettopp dette spørsmålet ble det sentrale for meg i prosjektanalysen. I tillegg kom dette at det var klare etniske grenser i området, og det selv om de ulike gruppene hadde stor kontakt med hverandre på tvers av grensene, eksempelvis gjennom giftemål. Hvorfor ble noe vedlikeholdt og hvorfor ble noe avkapslet til tross for alt samkvemmet? Og hva slags dynamikk er det som skaper grenser? Slike spørsmål må vi antropologer kunne svare på.

DET HELE BLE altså oppsummert i *Ethnic Groups and Boundaries*, denne antologien som kom i 1969 og som var et direkte resultat

av et symposium den daværende Bergensprofessor holdt sammen med sine nordiske kollegaer i 1967.

– Den er altså blitt sitert en del i årene siden, og sånn sett kan den sies å være mitt mest viktige bidrag til samfunnsvitenskapen. Likevel må jeg si at det forundrer meg en del at den er blitt så sentral i forhold til mine andre arbeider.

Men intet står opp av intet. At Luther gav sentrale bidrag til Reformasjonen skal ingen ta fra ham, men faktum er at hans tanker fikk så stort gjennomslag mye takket være trykkekunsten. Andre tenkere hadde tenkt som Luther, men de kunne ikke ty til bokpressene. Luther var med andre ord heldige med timingen.

– *Hvorfor tror du at akkurat du traff så utrolig godt med denne åpningsartikkelen og hvorfor akkurat da?*

– Det var dessverre slik at mange lenge fortsatte å pleie et statisk og ureflektert syn på menneskeheten: Vi var oppdelt i kulturer, og disse kulturene var enheter. Men stadig oftere så man at det var så meget som ikke passet inn i dette skjemaet. Derfor ventet faget – viser det seg – på en fundamental reorientering, og kanskje spesielt en teoretisk reformulering. Det er vel hovedsaken til at boken traff så godt som den gjorde.

DERSOM BARTH BLIR bedt om å trekke frem noen som inspirerte ham, nevner han Max Weber, hans aktør-samfunn-begrep og store og dynamiske analyser av hva det er som skaper og endrer samfunn. For dem som ikke er bevandret i sosiologien, kan vi vel si at Weber har gitt en av de bedre forklaringen på hvorfor så mange av oss er fanget i selvrealiseringsjernbur og hvorfor kapitalismen oppstod og bredte seg så raskt gjennom Nord-Europa

– Mitt konkrete bidrag i Swat-analysen var blant annet å dra disse store weberianske modellene ned på mikroplan og vise hva slags liv enkeltmennesker faktisk levde, og hvordan disse menneskene prøvde å handle så fornuftig som mulig innenfor de rammene de hadde og følgelig drev et politisk spill mot hverandre. Det som virkelig var det store gjennombruddet for meg i Swat, var å oppdage at disse store strukturene grunnleggende sett ble skapt i de daglige mellommenneskelige relasjonene.

– *Samfunnsstrukturene var altså vel så mye et resultat av de uintenderte konsekvensene av handlinger som de intenderte?*

– Ja, og jeg husker godt det øyeblikket da dette gikk opp for meg. I Swat var det et topartsystem som alle visste var der og som hadde vart lenge. Dette systemet, fant jeg ut, var det ingen som hadde innført, det var en direkte konsekvens av at de spilte mot hverandre på den måten som de gjorde.

Da er vi over på spørsmålet om autoritet. Barth oppdaget nemlig at ingen politiske autoritetsposisjoner var forutbestemte, noe som kanskje går på tvers av det inntrykket mange av oss har når det gjelder samfunn som ikke er demokratiske og er såkalt tilbakeleggende. For skal ikke spesielt de pakistanske og afghanske livsformene være fullstendig styrt av fastlagte normer og regler om hvem som skal

«Det interessante du kan levere etter å ha vært et eller annet sted, er ikke en fortelling om deg selv, men en fortelling om dem du har møtt, og eventuelt hva du fant ut og hvordan du fungerte der.»

utøve den politiske makten?

– Slik var det nok ikke i Swat. Man kunne ikke søke eller gripe eller få en stilling. Du måtte selv skape autoritet i relasjon til den som fulgte deg. Dette var den eneste måten man kunne utøve politisk autoritet på. Dette gjaldt langt på vei eiendom også. I en viss forstand fantes det ikke eiendom siden det ikke fantes noen stat som garanterte for eiendomsretten. Du måtte selv forsvare den jorden du brukte, noe som naturligvis var umulig på egenhånd. Derfor måtte du knytte til deg folk som hadde felles interesser med deg. Maktfundamentet var altså noe som hele tiden måtte skapes og gjenskapes.

Dette er for øvrig en av Barths kjepphester: Han har ingen tro på at mennesker lar seg styre av fastlagte normer og regler, han tror at de fleste av oss er opportunist, at vi handler i egeninteresse. Verken nordmenn eller innbyggerne i Swat er slaver av sin kultur.

– Dersom det lønner seg å gjøre noe annet enn hva man har gjort før eller blitt fortalt man skal gjøre, ja, så gjør man det. Enhver samfunnsordning er under stadig press fra folk som vil lure seg unna eller bruke den til egen fordel. Er ikke et samfunn konstituert slik at det bestyrker seg selv, vil folk komme til å undergrave det. Samfunn blir altså dypt sett skapt på mikronivå i relasjoner mellom enkeltindivider.

Den som vil lære mer om Swat og en rekke andre områder og Barths antropologi, kan lese Barths bok fra i fjor: Vi mennesker: Fra en antropologs reiser. Han har noe å fortelle i kraft av at han er den antropologen i verden som har de fleste og lengste feltoppholdene bak seg. Særlig anbefales delen hvor han forteller om sitt opphold på Ny-Guinea og hvordan kunnskapssystemer oppstår og vedlikeholdes. Men i boken skriver han ikke noe om sin egen bakgrunn og hvordan han kunne bygge seg opp som et verdensnavn fra en liten norsk provinsby med et helt nytt universitet.

BARTH TOK SIN MASTER ved University of Chicago. Men da han ikke fikk sin doktoravhandling om Kurdistan godkjent i Oslo, dro han til Cambridge og disputerte der. Som 32-åring ble han tilbudt professorstolen i antropologi ved LSE, en stol ledelsen ville bygge opp til verdens mest prestisjetunge. Barth takket nei, som han takket nei til tilbud fra USA. Han ville hjem til Norge, og søkte et dosentur

i åpen fagkrets i Oslo. Det fikk han ikke. Så ringte ledelsen ved Universitetet i Bergen.

– Og takk og lov for det.

Men før det, hva var det med Barths generasjon som gjorde at de søkte ut og var villige til å krysse klinger med de store verdensnavnene? Innen samfunnsvitenskapene har vi den litt eldre Arvid Brodersen som endte opp som professor ved New School i New York, vi har Stein Rokkan som rett nok virket i Bergen, men som store deler av tiden oppholdt seg utenlands, og vi har Barth og så videre.

– Norske samfunnsvitere virker til å være noe mer insulære i dag?

– For det første: Det var store forskjeller på folk da også, men de som valgte en større arena, ble etter hvert mer synlige og dermed er det dem man husker. Men det var en forskjell fra i dag, det var det. Mye av grunnen til at vi søkte mer ut og hadde større selvtilit enn noen av dagens aktører, har mye med krigen å gjøre. I fem år hadde vi sittet i en blendet boks, så kom våren 1945: Vi opplevde det som om hele verden åpnet seg for oss, nå var det bare å dra.

I tillegg hadde etterkrigsgenerasjonen en paradoksal fordel av at våre utdanningsinstitusjoner var små og fattigslige.

– De hadde litt å tilby, men det var smått, og det var tilfeldig. Der ute, derimot, var det store ressurser man kunne nytte seg av ved å reise. I tillegg kommer vel dette at vi var preget av det norske lynnet om at det er der ute den virkelige verden er. Og som vi vet: Det er i Amerika vi har gjort det stort.

SÅ TIL DEN FASCINERENDE historien om hvordan et lite og nytt samfunnsvitenskapelig fakultet i Bergen kunne skape noen av verdens ledende fagmiljøer. Hvem var det som på begynnelsen av 1960-tallet hadde vett nok til å ansette Stein Rokkan og Fredrik Barth?

– Det var en veldig inspirasjon å få tilbud om å bygge opp noe helt nytt. At jeg fikk det tilbudet, berodde helt klart på den tidligere ressursfattigdommen. Det er ikke så trolig at en ung utenlandskutdannet nordmann ville ha fått det samme tilbudet i dag. Men jeg hadde vært produktiv, og noen oppfattet det slik at jeg hadde potensial. I tillegg kom dette at jeg hadde fått en positiv omtale av kommisjonen da jeg søkte i Oslo. Denne omtalen satt de og leste borte i Bergen, og ledelsen der visste i smertelig grad at UiB var Norges nye universitet og ikke ble regnet for noe.

Filosofen Knut Tranøy og direktør Halvorsen ville endre denne statusen. De snakket sammen. Men alt de hadde, var en mindre sum fra Bergen Privatbank som skulle gå til noe nybygging. Disse pengene brukte Tranøy og Halvorsen på å opprette et midlertidig dosentur, og tilbudet gikk altså til Barth, i et fag som Tranøy var blitt kjent med under et studieopphold i USA.

– Jeg ville hjem til Norge, dette var den eneste muligheten som bød seg, og jeg grep den.

– *Men hvorfor ta på seg alt dette administrative ansvaret som lå i å bygge opp et helt institutt?*

– Det var helt uproblematisk, dette var før byråkratiseringen av universitetssektoren i

«I fem år hadde vi sittet i en blendet boks, så kom våren 1945: Vi opplevde det som om hele verden åpnet seg for oss, nå var det bare å dra.»

Norge. Det jeg derimot noe naivt forventet og faktisk fikk oppleve, var at universitetsledelsen skulle støtte meg aktivt. Hadde jeg en idé, la ledelsen seg i selen og gjorde sitt for at jeg skulle få gjennomføre den. Jeg var administrasjonens yndling. Og de jeg etter hvert fikk ansatt, opplevde også alle at dette var deres heldige sjanse. Det ble et utrolig kreativt miljø mye takket være universitetsledelsen.

Resten er såkalt historie: Bergens-skolen innen antropologi ble et internasjonalt begrep, en verdensposisjon ble erobret og opprettholdt.

– *Er du forbauset over at dette var mulig, i en verdensammenheng er jo Bergen en bakevje?*

– I noen grad er jeg forbauset. Men det var særlig to ting som var viktig: Jeg hadde det for meg at studentene måtte få internasjonale kontakter. Derfor greidde jeg å mobilisere litt penger, så de kunne reise litt ut, og få stipend til USA. I tillegg brukte jeg det vesle som var av midler til å bringe store navn til Bergen. Dermed fikk studentene og mine unge kollegaer se disse berømtene, og de fikk snakke med dem. Samtidig fikk disse notabilitetene se et ungt, veldig engasjert og lovende miljø. Det var god reklame

Oppå dette kom en amerikansk stiftelse som het Viking foundation, som var gamle svenske penger satt av til antropologi. Stiftelsen kjøpte et slott i Østerrike, for å ha det som et internasjonalt konferansesenter. Der hadde de et intensivt program gjennom 50-60- og 70-tallet.

– De rekrutterte etter to kriterier: De ville ha de beste, og de ville ha en vid internasjonal spredning. Jeg var det eneste navnet de kjente fra Skandinavia. Så jeg ble bedt ned dit og fikk slottet som tumleplass, noe som var veldig lærerik og gav effekter i Bergen.

DET ANDRE KJENTE navnet fra Bergen, er altså Stein Rokkan, Norges store internasjonale sosiolog og den som bygde opp Institutt for sammenlignende politikk ved UiB.

– *I amerikanske antropologileksikon står det at du samarbeidet mye med Stein Rokkan, stemmer det?*

– Nei, til min skuffelse og kanskje Rokkans skuffelse, så ble det ikke noe samarbeid. Norske miljøer er svake i å samarbeide. Vi var ikke særlig fleksible i forhold til hverandre. Men begge fikk vi realisert våre ambisjoner.

Barth har imidlertid ikke bare hatt positive effekter. For snart 30 år siden gav NRK ham fri tilgang til fjernsynet. I mange uker fikk han sitte ved siden av en globus i tv-ruta og fortelle om verden der ute. Det resulterte også i en av norgeshistoriens store populærvitenskapelige boksuksesser, titusener leste Andres liv og vårt eget i tillegg til å se programmet. Sosialantropologi ble i tillegg et av de største motefagene vi har hatt og fortsatt har, et fag

som kanskje i urovekkende grad trekker til seg de største talentene. Og på det faget lærer vordende antropologer at man skal nærme seg "de andre" uten moralisme og gjøre sitt beste for å like dem.

Ja, liker man folk, forstår man dem mye bedre.

Noe som selvsagt må sies å være bra. Men da blir spørsmålet: Gjør det store gross av norske antropologer det Fredrik Barth har lært dem når de vender blikket mot Norge?

– Nei, det er nok en del som er moralistiske, som mangler den krysskulturelle relativismen og distansen når de kaster sitt blikk på Norge. Disse har i tillegg en slags radikal oppfatning om at de skal fungere samfunnskritisk.

– *Er det god samfunnskritikk av en ledende norske antropolog å kritisere norske forstadskvinner i et helt hvitt område for å se litt lenge på en stor svart mann som jogger i skogen?*

– Nei, det er jo bare tøvete. Det vitner om en manglende evne til innlevelse. Så joda, det er en sektor av mennesker innenfor antropologien som snakker sånn. De er rett nok ikke allfor representative. Slike utsagn er uttrykk for deres tanke om at vi burde være mer kulturrelativistiske i Norge. For å bevise dette, trekker de frem noen latterlige eksempler på det de mener er manglende kulturrelativisme. Men når det er sagt, vil jeg hevde at det meste av antropologiske studier som er gjort i felten her i Norge, har vært menneskevennlige. Du finner ikke en større dyrker av Senja enn Ottar Brox.

MEN BARTH GÅR med på at den norske samfunnsvitenskapen i sterkere grad enn i mange andre land lider av en selvpålagt moralisme. En av de store unge stjernene i USA i dag, Steven D. Levitt, ved Barths alma mater Chicago University, gjennomførte en studie av sammenhengen mellom fri abort og kriminalitet. Han fant en klar sammenheng. 18 år etter at en delstat innførte fri abort i kjølvannet av Rode v. Wade, kom det alltid en nedgang i volds- og vinningskriminaliteten. Forklaringen er trolig at det er de mest ressursvake mødre som i sterkere grad velger abort, og det er disse som oppdrar flest potensielle kriminelle.

– Er det i hele tatt mulig å tenke seg slike problemstillinger innenfor norsk samfunnsforskning?

– Nei, det er helt utenkelig. Det ville blitt ramaskrik i norske intellektuelle sirkler. Men hvorfor det er slik, har jeg ikke noen god og original forklaring på utover dette at Norge, og dermed samfunnsfagene, er preget av de små forhold med mye kontroll og hvor likemenn vil holde hverandre på plass.

DA ER DET KANSKJE passende å avslutte intervjuet med noen ord om Unni Wikan, også en internasjonal kapasitet, som har vært gjesteprofessor både ved Johns Hopkins University og Harvard, men som likevel er betraktelig mer upopulær innenfor sitt fag her hjemme enn hva Fredrik Barth er. Da Wikan fikk Fritt Ords pris for sin vilje til å problematisere norsk innvandringspraksis, møtte nesten ingen fra Sosialantropologisk institutt ved UiO opp på utdelingen. Kanskje ikke uventet, siden krefter der har stilt seg bak beskyldning-

«Det ville blitt ramaskrik i norske intellektuelle sirkler. Men hvorfor det er slik, har jeg ikke noen god og original forklaring på utover dette at Norge, og dermed samfunnsfagene, er preget av de små forhold med mye kontroll, og hvor likemenn vil holde hverandre på plass.»

ger om at Wikan går i nynazistenes ærend. Barth derimot blir i dag rost for sin innsikt av de samme kreftene uten at de på noen måte har sannsynliggjort at Wikan og Barth står langt fra hverandre.

– *På meg virker det som din kone ikke får den anerkjennelsen hun burde i sitt eget fagmiljø her hjemme. Er det blant annet fordi hun er gift med deg?*

– Jeg vet ikke helt. Faktum er at jeg bevisst har prøvd å unngå å bruke min autoritetsposisjon her hjemme, derfor bør jeg ikke spekulere for mye rundt dette.

– *Du er lykkelig i rollen som opplysningsfilosof, eller potetprest, her hjemme?*

– Nå lyktes potetprestene, men når det gjelder Unni, så har hun vært en inspirasjon for meg – og en advarsel. Jeg ser jo hvordan hennes liv blir av å være i offentlighetens søkelys. Jeg har søkt å unngå det etter at jeg sluttet som offentlig ansatt i Norge for mange år siden. Jeg har hatt et ønske om å være i fred etter at jeg gikk av som professor i Norge. Mens jeg var professor, mente jeg derimot at jeg hadde en forpliktelse til å være populærvitenskapelig, jamfør Andres liv og vår eget.

– *Men det var altså Wikan?*

– Jeg har valgt min strategi her hjemme, Unni har valgt sin, og det har hun måttet betale for. Men om jeg skal spekulere litt rundt dette, så er det åpenbart at Unni har fått til ikke så rent lite faglig også. Da er spørsmålet hvordan en del her hjemme tenker: Mitt inntrykk er at en del tenker at "dette må Wikan ha fått til takket være Barth". Da slår misunnelsen inn: "Dette har hun altså ikke fått til på egen hånd, det må være på grunn av ekte-mannen". Vel, slik er det ikke. Alle som kjenner oss, vet hvor uavhengig Unni har gjort seg av meg. Men en del innenfor miljøet ønsker å forfekte politisk korrekte synspunkt om Unni Wikan. Jeg tror de fleste gjennomskuer dem.

– *Helt til slutt, "Hva skjer i Nord-Norge" var i utgangspunktet tenkt som en doktoravhandling, men du anbefalte Brox å ikke levere den. Angrer du?*

– Nja, jeg var nok for teoretisk orientert som veileder, men det ble jo en av norgeshistoriens mest berømte bøker. Og Ottar (Brox) overlevde uten større problemer. Han er fortsatt en av mine beste venner, 40 år etter.

Skjønnd

«Ein type full av sjølvrespekt»

“Det var ein fyr som hadde sagt til meg: Kvifor begynner du ikkje på universitetet? Der kan du gå i år etter år og likevel ikkje bli til noko når du er ferdig. Det var det som gjorde utslaget for meg. Eg måtte finne på noko å gjere, det var greitt, men bli til noko ville eg ikkje. Eg var ein type full av sjølvrespekt.”

Avsnittet viser nokolunde kva status universitetet har i romanen *Søve over vatna* av Ragnar Hovland. Det ligg noko på avstand. Men eg-personen dreg iallfall frå vestlandsbygda til Bergen for å studere: “I livet elles, i naturen og slikt, begynner alt om våren. Det er vel kjent. På universitetet derimot begynner alt om hausten. Det viser tydeleg kor ute av kontakt universitetet er med resten av livet.”

I staden vandrar han rundt mellom damehistorier, ein fandenivoldsk kumpan (“Dr. Munk”), rock og filmklubben – med til dømes *Amarcord* av Fellini. Her er elles rikt av bygdemerke i byen – Kaffistova, eller ein diskusjon i Studentersamfunnet om Ivar Aasen var ein god mann for arbeidarklassen.

Innimellom hugsar eg-personen kva han kom til byen for: “Der oppe låg universitetet, dette lysande Soria Moria-slottet der eg ikkje hadde sett mine bein på over ei veke. Og eg trudde ikkje heller at eg nokon sinne ville vende tilbake dit. Dei hadde klart seg utan meg i alle tider. Det ville sikkert gå bra no òg.”

Trass vegringa mot Soria Moria, er dette ein studentroman. Eg fann eit nytt teikn på dette i eksemplaret eg lånte på biblioteket – ein studentbillett for bussreise frå Oslo til Førde. Billetten merkte av kapittelet *Ein grå dag*.

I spalta *Skjønnd* presenterer vi skjønnlitterære skildringar av det akademiske livet. *Søve over vatna* av Ragnar Hovland kom ut på Det Norske Samlaget i 1982.

Bilder fra norsk forskning

OSLO 1953: Norsk Gallup Institutt foretar meningsmålinger og overfører svar-skjemaene til hullkort, den tidlige utgaven av databehandling. Her sendes hullkortene gjennom hullkortmaskinen, som raskt og effektivt sorterer svarene fra meningsmålingen. Hullkortene gjorde det mulig å gjennomføre store spørreundersøkelser i samband med innsamling av holdningsdata, og skulle bli et viktig hjelpemiddel for norsk samfunnsforskning.

(Foto: Aktuell/Scanpix)

Ti k jappe

Medlem nr. 40045593 **Arvid Ellingsen**

Stilling: Informasjonsrådgiver ved Universitets- og høyskolerådet.

Utdanning: Hovedfag i administrasjons- og organisasjonsvitenskap, Universitetet i Bergen (UiB).

1. Hva jobber du med nå?

– Nå er det årsmelding for alle penga! Det er ikke det kjekkeste prosjektet jeg vet om, men den blir pen.

2. Hvor tenker du best?

– På veg til og fra jobb.

3. Hva er den viktigste fagboken i ditt akademiske liv?

– Leadership in administration av Philip Selznick.

4. Hva er tabu i ditt fag?

– Å snakke med journalister uten å ha tenkt seg om. Det er nesten livsfarlig.

5. Hva skal til for å bli en god informasjonsrådgiver?

– Etterrettelighet, med en snev av galskap. Dessuten må en stå tidlig opp om morgenen.

6. Hvem er den beste læreren du har hatt?

– Professor Alf-Inge Jansen, UiB. Han var inspirerende, klok og streng. En mann av den gamle skole.

7. Dersom du måtte velge deg et annet fagfelt, hva ville du falt ned på?

– Historie. Jeg ville vært en historiker med vikingtiden som spesialfelt.

8. Om du var utdannings- og forskningsminister, hvilket enkelttiltak ville vært viktigst for deg å få gjennomført?

– At Norge bruker tre prosent av BNP på forskning. Dessuten sikre at det er lik rett til utdanning for alle i Norge.

9. Hvor var du EU-avstemningskvelden 1994?

– På Nei til EUs valgveke på Banco Rotto i Bergen. Den kvelden ble jeg en mann.

10. Hva vil du lese mer om i Forskerforum?

– Gjerne mer om grasrota i norsk forskning. Hva enkeltforskere er engasjert i.

Av Ingar Myking

Et moderne, kinesisk drama

Flukt fra kulturrevolusjonen, universitetsutdannelse mot alle odds, ti år i Nord-Amerika, og deretter professorstilling i Shanghai. William Huizhu Suns liv er et moderne, kinesisk drama.

- JEG KOM FRA EN "dårlig" familie, sier Sun, og rører i noe så vestlig som en skummende kopp cappuccino. Utenfor kafévindue er det kald vinterkveld i Shanghai. Ved de andre kafébordene drikkes det te.

- Faren min hadde drevet butikk. Dermed ble hele familien vår definert som "kapitalister", og forfulgt av rødegardistene under kulturrevolusjonen, fortsetter Sun.

Livet til den 54 år gamle dramaprofessoren har utviklet seg i skyggen av Kinas dramatiske historie de siste 50 årene, i et kommunistregime som har gått fra kald krig via kulturrevolusjon til kapitalisme, men der demokrati og fordeling av den økonomiske veksten fremdeles mangler.

Før jul gikk Kina forbi USA som teknologileverandør på verdensmarkedet. Det store spørsmålet er om og når dette veldige landet ikke bare vokser videre på billig håndkraft, men tar steget videre oppover i næringskjeden og inn i kunnskapssamfunnet, slik Sun har gjort.

Om en norsk akademiker synes det virker strevsomt å nå sitt professorat, kan historien om en kinesisk professor kanskje tjene til ettertanke.

WILLIAM HUIZHU SUN er i dag en vel etablert foreleser ved Shanghai Theatre Academy. I tillegg til å undervise vordende kinesiske skuespillere og regissører, skriver han også selv for scenen. Til våren har hans adaptasjon av Henrik Ibsens Hedda Gabler premiere i den gamle kulturbyen Hangzhou - som kinesisk opera i Shaoxin-tradisjonen. Alle som så åpningsshowet for Ibsen-året på TV 14. januar, kunne se en smakebit fra Suns Hedda, der alle medvirkende er kvinner, enten de spiller Hedda eller assessor Brack.

- Jeg mener Hedda har stor relevans i dagens Kina. Før var livsløpet til alle som tok høyere utdanning gitt på forhånd, og helt likt. I dag må unge, ressurssterke jenter selv velge seg livsbane og rett mann - om de i det hele tatt gifter seg, sier Sun. Unge kinesere har i dag langt større frihet enn før. Men med friheten kommer alle valgene.

Sun har også gjort noen valg gjennom livet. Hans egen livsbane kunne i seg selv dannet materiale for en samtidsdrama over moder-

«I løpet av de ti årene Kulturrevolusjonen varte, var ikke universitetene åpne for andre enn de som kom fra de «rette» familiene, altså barn av bønder, arbeidere og fattige.»

ne kinesisk historie: Han ble født i Shanghai i 1951. Faren døde allerede da Sun var fire år, men næringsvirksomheten han hadde drevet var altså nok til at hele den gjenlevende familien ble definert som kapitalister da kulturrevolusjonen tok til i 1966. Og noe verre enn "kapitalist" kunne man knapt være.

- Hele familien vår ble forfulgt av rødegardistene. Jeg håpet at jeg ville bli lykkeligere om jeg dro bort og levde langt av gårde fra familien min, sier Sun.

Dermed forlot han moren og resten av familien som 17-åring, og reiste opp i fjellene for å arbeide. Aller helst ville han studert og tatt seg en utdannelse, men han ble værende på landsbygda i fjellene i over ti år.

- I løpet av de ti årene Kulturrevolusjonen varte, var ikke universitetene åpne for andre enn de som kom fra de "rette" familiene, altså barn av bønder, arbeidere og fattige, forteller Sun.

Barna fra de "rette" familiene hadde ofte elendige forutsetninger for akademiske studier, men det spilte liten rolle i Maos og myndighetenes teoretiske skjemaer for hvordan verden skulle se ut.

- Men så tok det bare ett år etter Maos død i 1976 før Deng Xiaoping innså hvor tilbakeliggende Kina var, og at landet trengte utdannede mennesker, sier Sun.

PROBLEMET VAR BARE at køen av folk som nå ville ta høyere utdanning var så uendelig mye større enn kapasiteten. Bare 2-3 prosent

«Er malen USA og Europa, er friheten vårt begrenset. Det store tabuet er politikk. Der er det klare grenser for hva du kan gjøre.»

av alle de som ville inn, kom gjennom opptaksprøvene og fikk plass på landets høyere utdanningsinstitusjoner. Sun klarte først opptakskravene og ble tatt opp som en av svært få på én skole. Men han var ikke fornøyd, og søkte seg videre til Shanghai Theatre Academy.

- Det var 126 søkere. Jeg var den eneste som kom inn, forteller han.

Også Suns bror tok opptaks eksamen for universitetet og kom inn på økonomistudier. I dag jobber han for Mastercard i New York.

- Men de fleste av oss som kom inn på universitetene rett etter Kulturrevolusjonen, ble senere forskere, sier Sun.

Her er det på tide å forlate Sun, og gjøre et hopp både i geografi og tid, til en person den vordende professoren ikke en gang hadde møtt når hun nå entrer denne historien. For i 1978 ble en ung, kinesisk kvinne, etter flere

William Huizhu Sun har gått en lang vei før han ble professor ved Shanghai Theatre Academy. Her er han ved Hangzhous besungne innsjø.

runder med opptaksprøver, sendt av de kinesiske myndighetene til Canada for å studere.

- Hun dro for å studere engelsk drama og litteratur. Hun ble i Canada i tre år, før hun kom tilbake til Shanghai i 1981. Vi møttes året etter, sier Sun.

Men parallelt med at de to unge, kinesiske akademikerne møttes og forelsket seg, var tidene i ferd med å skifte for Kina.

- Dørene mot utlandet var åpnet, og fra å ikke verken få utdanne oss eller dra noe sted, ble vi nå oppfordret til å dra utenlands, sier Sun. Selv fikk han ordnet en invitasjon fra en amerikansk professor om å komme til USA for å undervise i kinesisk.

- Problemet var å bli god nok i engelsk til å kunne dra. Men da jeg hadde klart prøvene, betalte skolen min i Shanghai billetten til USA. Enveisbillett, sier Sun.

- Var ikke myndighetene redde for at de som dro ut ikke kom tilbake?

- Jo. Og kjæresten min og jeg lot være å gifte oss fordi vi visste at gifte par ikke fikk dra. Hun var igjen, nesten som et slags gissel, svarer Sun.

Men også dette endret seg, og etter hvert kom også kjæresten til USA, de to giftet seg og fikk en sønn.

- Jeg mener Deng Xiaoping viste seg som en klok mann. Han innså at folk måtte få anledning til å dra utenlands, og satset på at de en gang kom tilbake med viktig kompetanse for Kina, sier Sun.

Og mange kom da også tilbake.

- Mange av de rikeste menneskene i Kina i dag er tilbakevendte studenter, sier Sun.

EGENTLIG HADDE IKKE Sun lyst til å bli værende i USA for å lære bort kinesisk, siden det ikke var det faglige interesseområdet hans. Og slik skulle det heller ikke gå. Sun fikk overraskende nok tilbud om å undervise

i vestlig drama, og da den vesle kinesiske familien var vel etablert i Nord-Amerika, og studentoppstanden på Den himmelske fredsplass ble brutalt slått ned i 1986, tydet ingenting på at Sun noensinne skulle vende tilbake. I løpet av årene som gikk, underviste han på California State University i Northridge, på Tufts University i Boston og MacAllister College i St. Paul – der FN's generalsekretær Kofi Annan tok sin universitetsgrad.

Men i 1999 bestemte familien seg likevel for å dra tilbake til Kina – som igjen var i full forandring og på vei inn i moderniteten.

– Rett etter at vi kom tilbake, begynte høyere utdanning å ekspandere. Nå er det så mange som tar høyere utdanning at det er blitt vanskeligere for universitetsutdannede å få seg gode jobber. Konkurransen er enorm.

– *Er det vanlig for kinesiske ungdommer å ta høyere utdanning?*

– I store byer som Beijing og Shanghai fortsetter de fleste unge mennesker fra videregående og inn i høyere utdanning. Men på landsbygda er det nesten ingen som utdanner seg. Forskjellen på by og land er enorm, sier Sun.

En viktig forklaring er skolepengene. Foreldre over hele landet ønsker ekspansjon i høyere utdanning for å bedre sine barns muligheter. Men ekspansjonen koster mer penger enn hva myndighetene kan betale. Dermed må de kinesiske studentene selv betale. Det er det ikke alle som har råd til.

– 10 000 yuan (ca 8300 kroner red. anm.), som det koster å gå på vår skole, er ikke mye for folk som jobber i Shanghai. Men det er tre årslønner for en bonde. Mange skoler koster rundt 5000 yuan i året, men det er likevel for mye for mange, sier Sun.

Det fortelles til og med om bønder som tar sitt eget liv når de får vite at barna er tatt opp

på universitetet.

– De vet de ikke kan betale, og tar livet sitt i skam.

DET KINESISKE utdanningssystemet er ifølge professoren i sterk vekst.

– For få tiår siden var det ingeniørstudiene som dominerte – så sterkt at Kina i dag styres av ingeniører. Men nå er vi i ferd med å få på et system som ligner mer og mer på det amerikanske systemet, med ekspansjon i juss, økonomi og humaniora.

Shanghai Theatre Academy, der Sun underviser, var lenge den eneste dramautdanningen i landet. Nå gir mange skoler dramautdanning, i mange sjangere.

– Utdanningen er ikke så tungt kontrollert som før. Tidligere garanterte staten jobb til alle som fullførte. Nå må studentene skaffe arbeid selv. Konkurransesamfunnet er kommet til Kina. På alle nivåer.

– *Har dere som jobber i høyere utdanning akademisk frihet under dagens regime?*

– Det kommer an på hva du sammenligner med. Er malen USA og Europa, er friheten vår begrenset. Det store tabuet er politikk. Der er det klare grenser for hva du kan gjøre, svarer Sun.

Han mener likevel at kinesiske universitetsansatte anno 2006 er langt friere enn de var tidligere.

– Et nytt felt for forskning her i landet, er for eksempel sosiale problemer. Det kunne vi ikke tatt i tidligere.

Selv er Sun mindre opptatt av de store, politiske spørsmålene enn av mindre og mer konkrete temaer.

– Jeg er mer opptatt av mindre vidløftige temaer som konkret kan forbedre menneskers liv enn av fordeler og ulemper ved ettpartsystemet, sier han.

Av Jan Zahl (tekst og foto)

Slik ser Ibsens Hedda Gabler ut i Suns adaptasjon til Shaoxin-opera i Hangzhou, Kina.

20 spørsmål

1) Kva var det egentlige namnet til rockaren Jokke?

2) I "Draumkvedet" møter vi ein som la seg ned på julaftan og ikkje vakna før på trettandedagen. Kva heiter han?

3) Kva er døypenamnet til ein som russarane kallar Sasja?

4) Og kva kjælenamn bruker dei om ein som heiter Ivan?

5) Kva skal den romerske soldaten Longinos ha gjort med Jesu lekam på krossen?

6) Blomen riddarstjerne blir ofte kalla noko anna – kva då?

7) Kva heitte Arne Treholts KGB-kontakt som gjekk gestikulerande ved sida av han på det kjende bilettet frå Wien?

8) Kva heiter det russiske gasselskapet som stansa leveransane av gass til Ukraina tidleg i januar?

9) Kven såg seg nøydd til å bli verande i heimlandet av frykt for ikkje å sleppe inn att, sjølv då ektemannen Michael Aris låg for døden i London?

10) Kva heitte den omstridde, austerriske psykiateren som budde i Oslo i fem år før andre verdskrig?

11) Og kven skreiv i 1999 romanen "Den framande byen" om denne psykiateren?

12) Kva for ein annan norsk forfattar, professor og retorikar døydde under ein symjetur i Egypt på julaftan?

13) Under førre vinter-OL (i Salt Lake City) tok Noreg 13 gull: 4 i skiskyting, 5 i langrenn, 2 i alpint og 1 i kulekjøring. Kva grein kom det siste i?

14) Kor var Jonas Gahr Støre generalsekretær då han fekk telefon frå Jens?

15) Kva for planet har rundt juletider eit svært sterkt skin, og blir gjerne kalla julestjerna?

16) Kva heiter den engelske finansministeren som skal overta som Labour-leiar når Tony Blair takkar av?

17) Kva for eitt av verdas sju underverk er framleis bevart?

18) Kven gav i 1969 ut plata "Nashville Skyline"?

19) Kva er hovudstad i Somalia?

20) Johan Røjler frå Sverige er ein outsider på 10 000 meter skeiser under OL i Torino. Kva heitte svensken som på 80-talet tok tre OL-gull på 5000 og 10.000 m?

Rette svar på side 21

Formidlingens sjonglør

Diderot og hans epoke formidles sindig i ny bok som legger vekt på å kontekstualisere tenkeren. Anne Beate Maurseth styrer unna de aller fleste akademikerfellene i sin forskningsbaserte utgivelse.

DET ER ALLTID fallhøyde på metaforer som brukes eksplisitt som en *rød tråd*. I *Opplysningens sjonglør* er metaforen heldigvis mest innholdsmessig til stede. Anne Beate Maurseth viser i sin bok til at Diderot la stor vekt på at det berømte oppslagsverket *Encyklopedien* ikke var et enmannsverk, fordi ingen kan besitte all kunnskap. Samtidig interesserer altså denne underlige skikkelsen seg intenst for strømpemaskiner, han stabler kunstkritikk-sjangeren på bena, er forfatter og voldsomt opptatt av kjemi – for å nevne noe. Maurseth forteller at Diderots ambisjoner var å forene vitenskap, filosofi og diktekunst, noe hun selv tar til seg i framstillingen av epoken: Opplysningstiden er ikke bare fornuftens og kunnskapens århundre. "Det er også sansenes og sanselighetenes århundre," skriver Maurseth. Derfor – og naturlig nok, gitt emnet – legger boka vekt på romaner, kunstkritikk og filosofi side om side med tankegodset som gikk forut for den franske revolusjonen og naturfilosofiske avveininger. Hvordan Diderot trakk på eller gikk på tvers av tankestrømmingene i tiden er et gjennomgående fokus – som når "filosof" gjennomgår ikke bare en begrepsendring, men også en endring i status og rolle gjennom 1700-tallet.

DIDEROTMANGFOLDET gjennomgås og kontekstualiseres grundig – så det er tilgjengelig at det ikke presenteres mer avveininger av hvordan opplysningstiden blir oppfattet i kontrast til renessansen, selv om det hadde vært et pluss. I og med at *Encyklopedien* naturlig nok presenteres fyldig i Maurseths bok, er *strømpemaskinen* nettopp ett av oppslagsordene Maurseth bruker for å få fram epokens og tenkerens syn på natur og menneske, og for å vise Diderots sans for detaljer. Det peker på et leserønske: Billedmaterialet som brukes i boka er sparsomt og er antagelig av økonomiske hensyn plassert i en bolk i midten. Det spolerer ikke på noen måte boka, siden det er så få bilder, men det er synd at det ikke har vært mulig å finne andre løsninger, spesielt når det gjelder detaljerte omtaler hvor både tekst og bilde hadde blitt langt mer verd, hadde de blitt plassert sammen.

FOR DET GJELDER å holde på leseren. Forskere eller spesialister som vil være pedagogiske og engasjerende, men snakke til flere enn sine fagfeller, har et delikat problem: Hvordan formidle noe så det blir lesbart og interessant, men som samtidig er grundig og på et høyt nivå? Et faglig dypdykk kan i bok-

form lide under av at forlaget kan anse boka som "allerede skrevet". Men når fag havner i bok får nok akademikere utålmodige lesere som er mer vare for repetisjoner og kjedelige passasjer enn det ekstra lidenskapelig opp-tatte fagfeller er. Løsningen ligger ikke nødvendigvis i å forenkle, men kanskje i å ikke kutte så mange hjørner like fort. Det er heller ikke å kutte ut fagtermer som er medisinen, men omstendelig akademikersjargong gjør sjelden godt. Say *red*, not *crimson*, bjeffet Sylvia Plath i sine poet-instruksjer, og jo – det er kanskje best sånn.

Unge Maurseth (vi gjengir forlagets f. 1972) har sin doktorgradsavhandling om Diderot til utgivelse på forlaget *Studies on Voltaire and the Eighteenth Century* i Oxford. Med *Opplysningens sjonglør* klarer spesialisten Maurseth kunststykket å ikke snakke i akademikersjargong, med noen få unntak. (Språket blir i blant unødvendig vanskelig-gjort: En filosofisk forskjell blir her "graduell", og *Encyklopedien* hadde 2000 "subskribenter" før første bind var gått i trykken) Men det er ikke et snirklete og hovent språk Maurseth bruker, hun skriver rolig og greit. Ny fare: Tonen kan bli vel langsom, noe den også da blir her. Flere bortgjemte sitater kunne vært løftet fram så leseren raskere forstår hva det er som gjør kapitlene interessante å lese. Pedagogikken må altså med, men i dette verket tar det i blant overhånd med formuleringer som "Som vi husker, har..." "Deretter skal vi se nærmere på..." Og i blant nesten akademikerfikt, som når avslutningskapittelet har blitt påført litt flørtende tegnsetting: "Konklusjon?". Dette er ikke bare språkplukk, det sier noe om forfatterens evne til dobbeltforpliktelsen formidling og kvalitet, og viljen til å være tydelig i slutningene som kan dras av stoffet.

DET ER VERDT Å MERKE seg at det faktisk er når Maurseth er på sitt mest spesialiserte og trekker fram *forskningfeltet* Diderot at det ofte blir mest spennende lesning ut av det hele. Hun viser blant annet til at mange forskere neglisjerer at Diderot hadde et moralsk prosjekt – og gjør problemstillingen mer universell og presserende ved å spørre om det er fordi forskere er bundet opp i tanken om at moral er noe som ikke lar seg forene med fysikk og materialisme? Maurseth klarer å trekke engasjementet over i det praktiske, for hun er ikke gjerrig med detaljer om forskningsfeltet – det stilles blant annet opp en utførlig litteraturliste som ifølge Maurseth

«Til tross for Diderots sjonglør med kunnskapsfelt, klarer Maurseth å holde delene i en helhet.»

viser til verk som er uunnngåelige for de som er interessert i Diderot-forskning.

Encyklopedien var et felles foretak, et kollektivt produsert skrift, poengterer Diderot via Maurseth i boka. Det er da også bøker som utgis i dag, om enn i mindre grad, men forlagsleddet er viktig og bør forme boka. Om ett av bokas pluss skal tilskrives forfatter eller forlag er ikke godt å vite, men noen av dem sanker poeng på at utgivelsen inneholder en kronologi over Diderots liv. Et kort forord til litteraturlista er også et sympatisk grep som forsterker bildet av solid håndverk og vilje til å formidle et spesialisert felt. For til tross for Diderots sjonglør med kunnskapsfelt, klarer Maurseth å holde delene i en helhet. Det blir ikke et fragmentert bilde av den grunn – den samfunnsengasjerte, sokratiske og moralfilosofiske Diderot trer klart fram på sidene. Om enn noe langsomt.

Av Karin Haugen

Maurseths doktorgradsavhandling om Diderot skal utgis på forlaget *Studies on Voltaire and the Eighteenth Century*.

Våre beste menn

“Mennesket må ikke la sig avskrekke av det tilsynelatende umulige. Historien har vist at menneskene har en storartet evne til å lyde Aristoteles’ parole: Gjør det ikke målelige målelig.”

Ragnar Frisch, den fyrste nobelpristakar i økonomi

PÅ EIT BILETE på side 194 står som nummer to frå venstre ein litt småfeit, men uhyre kraftig kar. Fyren ser med eit noko arrogant blick inn i kameralinsa. 22-åringen har vore med å vinne firar med styrmann i Zürichsee og året er i 1926. “Meg skal de få høyre meir frå”, er det som om han tenkjer.

Året før, ein forsommardag, hadde same karen banka på ei kontordør i Zürich, ho tilhørte den seinare nobelpristakaren i kjemi, Peter Derby, mannen bak ein ny og banebrytande elektrolytt-teori. Erich Hückel, assistenten til Derby, har skildra møtet i sin sjølvbiografi.

“På “Kom inn” steg ein svært ung, stor og blond mann inn gjennom døren. Til Derbys spørsmål “Hva ønsker De?” var det likefremme svaret: “Teorien Deres er ikke riktig.”

Og det var då heller ikkje teorien, noko Lars Onsager alt hadde oppdaga året før medan han studerte ved NTH i Trondheim. Derby likte unge Onsager og tilsette han som assistent. Onsager var seinare tilsett ved Yale der han var universitetets fyrste nobelprisvinnar. Artikkelen om Onsager står i boka Norske nobelprisvinnere frå i fjor. Boka er redigert av forskingsdirektør ved Nobelinstituttet i Drammensvegen, Olav Njølstad. Boka er ein svir å lese, og mest interessant er artikkelen om Lars Onsager, den er skriven av fysikkprofessorane Per Chr. Hemmer og Eivind Hiis Hauge.

Den mest interessante artikkelen i boka er om Lars Onsager, meiner meldaren. Han er skriven av fysikkprofessorane Per Chr. Hemmer og Eivind Hiis Hauge.

Onsager er den største stjerna av dei alle. Det er som ein er freista til å sitere Tor Erling Staff om Johs. Andenæs: “Han er det eneste tuntreet, alt annet er villniss,” men det ville ikkje vere heilt sant. Odd Hassel, som vann kjemiprisen i 1969, sa det likevel slik: “Det er selvsagt ikke alle nobelprisvinnere som er like store. Jeg håper jo ikke jeg selv er blant de minste, men jeg kan selvsagt ikke måle meg med Lars Onsager. Han er en av de helt store.”

Ivar Giæver, som vann fysikkprisen i 1973, plar halde eit standardforedrag når han er heime i Noreg. Han syner fyrst fram eit lysbilete av Grete Waitz for forsamlinga, alle veit kven det er, så syner han fram eit bilete av Lars Onsager, ingen veit kven det er. Så seier han i ei spissformulering typisk for Giæver (eller Giæver som han heiter i USA): “Onsager er saman med Einstein den største vitskapsmannen i det 20. hundreåret.”

Eg må få dvele litt ved Onsager, ein kan ikkje verte anna enn djupt fascinert av dette flogvitet frå beste Oslo vest. Han meistra alt like godt, fysikk, kjemi og matematikk. Symptomatisk nok, då han og kona på ulike tidspunkt denne oktoberdagen i 1968 fekk melding om at han hadde fått nobelprisen, spurte kona fyrst: “I kjemi eller fysikk?” Til Onsager sjølv var oppringaren litt meir spesifikk: “De har fått prisen for Onsager-teorien.” “Onsager-teorien,” svarte Onsager, “det kan vere litt av kvart det, kva for ein snakkar du om?”

Eg skal ikkje prøve å forklare kva dei ulike teoriene til Onsager går ut på, det var ikkje altfor ofte han prøvde sjølv heller. Når han var ferdig med eit problem, gjekk han vidare. Nokre av løysingane hans vart av og til berre presentert i to tre setningar i referatet frå eit anna seminar. Då hadde gjerne deltakarane snakka om eit eller anna klassisk problem, for så å få høyre frå Onsager at: “jammen, dette har eg då løyst.” Eit sensasjonelt resultat av den like sensasjonelle løysinga av Ising-modellen dukka tilfeldigvis opp på eit tavle i 1948. Utleiinga fekk han aldri tid til å publisere. Fire år seinare makta Chen Ning Yang, som òg skulle kome til å få nobelprisen, å utleie Onsagers resultat. “Det var mitt livs lengste utleiing,” skreiv Yang etterpå.

Det kjem ikkje slikt frå Frogner lenger. Men det får vi for fyrste gong altså vite i denne strålende boka. Alle artikkane over dei 11 nobelpristakarane er gode, til dels sær gode, men det eg tykkjer er mest artig, er å sjå kor godt naturvitarane skriv. Dei skriv som dei

«Alle artikkane over dei 11 nobelpristakarane er gode, til dels sær gode, men det eg tykkjer er mest artig, er å sjå kor godt naturvitarane skriv.»

skulle ha vore journalistar i fleire tiår, ja, dei skriv som intelligente journalistar – som visstnok er like sjeldan som norske nobelprisvinnarar. Difor er bidraga deira faktisk meir underhaldande enn bidraga frå humanistane.

Eg veit ikkje heilt kvifor det er slik, men eg trur det har med noko så enkelt som sanning å gjere. Humanistar er vande med å relativisere sanning og kvalitet, det meste er kontekst. Slikt noko er ikkje naturvitarar plaga med, dei gjenkjenner eit geni når dei ser det og går rett på det verkeleg interessante. Og det er ikkje til å kome forbi, det er meir interessant å høyre om Onsager, Hassel og Giæver, enn om Nansen og Hamsun, som vi kjenner så godt frå tallause biografier.

I eit oversiktleg og sær godt forord ber Njølstad om orsaking for at det berre er ein kvinneleg forfatar i boka, Liv Bliksrud, som attpåtil må skrive om ei kvinne, Sigrid Undset (det gjer elles Bliksrud sær godt). Kan vi ikkje for ein gong skuld frigjere oss frå dette kvoteringsmaset? Det er no ein gong slik at verda går framover, og attende, på grunn av nevrologiske menn. Norske nobelprisvinnere. Fra Bjørnson til Kydland syner det til overmå.

At det berre er ein artikkel på nynorsk, er derimot ei skandale.

Av Jon Hustad

Olav Njølstad (red.)
Norske nobelprisvinnere
Universitetsforlaget
2005
440 sider

KRONIKK

Send kronikkforslag til

i.myking@forskerforbundet.no

Kronikkens lengde må ikke overstige 10 000 tegn, inkludert mellomrom. Bidrag som trykkes honoreres med kr. 2.000,-

Skal fremtidens designere ha muligheten til å bli premissleverandører, eller skal de fortsette å være ubevisste "gardinopphengere"? Ifølge **Astrid Skjervén** avhenger det av KDs rammebetingelser, men også av hvordan designutdanningene og det etablerte forskningsmiljøet velger å forholde seg til det nye FoU-bildet.

Fra gardinopphenging til premissleveranser

Hvilke utviklingsmuligheter har designfaget i et nytt FoU-paradigme?

Innen det såkalt kreative fagfeltet design representerer målrettet, systematisk og dokumenterbart forsknings- og utviklingsarbeid noe relativt nytt og uvant som det hersker usikkerhet om utformningen av. En side av saken er de prioriteringene Forskningsmeldingen har gjort og de rammene Kunnskapsdepartementet er i ferd med å legge for utdanningsinstitusjonenes FoU-virksomhet. Innen kunstnerisk utviklingsarbeid, som omfatter en del av designutdanningenes FoU, er kriterier for kvalitet og vekting ennå ikke utarbeidet. En annen side er fagfeltets utvikling sett i relasjon til hvilke utfordringer profesjonen vil bli stilt overfor i fremtiden. Det er viktig at aktiviteten styres av faglige kriterier og at departementets krav legger til rette for realiseringen av disse, og ikke omvendt, slik det ofte er tilfelle. Et sentralt aspekt ved den videre utformningen er dessuten holdningene til nye metoder både innen designmiljøet og i de etablerte forskningsmiljøene.

For designfeltet betyr både den uavklarte fagpolitiske situasjonen og et stadig mer åpent og inkluderende forskningsparadigme nye muligheter, men også en nødvendig endring. Designerne står overfor en sjanse til å la yrket bli hevet til en FoU-basert profesjon, og på den måten skape mulighet til selv å kunne være premissleverandører i praktiseringen av faget. Designmiljøet har i dag liten kontaktflate til Akademia, og kunnskapen om tradisjonell forskning er tilsvarende. Mange forbinder det fremdeles med eksakte målinger og kvantitative, presumtive objektive resultater. Bildet blir stilt opp som en motsetning til designmiljøets egne utviklingstradisjoner, der lite kan eller har til hensikt å måles. Dette viser at miljøets forhold til forskning er mer preget av myter og forestillinger enn kjennskap til dagens realiteter. Det er på tide å oppdatere egen oppfatning av hva forskning innebærer, og å se på hvilke muligheter og betingelser som ligger i det nye FoU-paradigmet. Og omvendt er det nødvendig å presentere for den akademiske verden hva designfeltets utviklingstradisjoner består i og eventuelt innebærer av muligheter for den etablerte forskningen.

Inntil for noen år siden var begrepet design i Norge og Norden noe som bare et fåtall kjente til. Det var en "kodeks" som sto for en viss type fagutøvelse der idé, teknisk løsning, materialbruk og form oppfylte visse uttalte og udiskutable normer av hovedsakelig estetisk art, delt av en liten fagkrets. I dag er begrepet allemannseie. Det brukes av de fleste om det meste for å peke på en ytre "styling", eller sjeldnere, en spesielt finurlig egenskap,

«Inntil for noen år siden var begrepet design i Norge og Norden noe som bare et fåtall kjente til.»

Helly Hansen hedersprisen for god design 2004 for seilerskoen Shorehike, som er utviklet av den britiske designeren David Solk i samarbeid med den tradisjonsrike norske bedriften. (Foto: Norsk designråd)

og som regel i salgsøyemed. Det er med andre ord gått inflasjon i begrepet, og det er i ferd med å miste sin aura. I fagmiljøet må en være forberedt på å ta i bruk andre betegnelser. En må også finne andre måter å fundere den profesjonelle virksomheten på enn å henge på den ikke lenger magiske betegnelsen design. Ikke minst må man ta konsekvensen av at innholdet i den profesjonelle fagutøvelsen er i endring. Design dreier seg ikke lenger bare om hvordan hjemmene våre bør se ut. Faget har økende betydning for de fleste områder av tilværelsen, både samfunnsmessig og personlig, og både på et praktisk og et symbolsk plan. Det kan dreie seg om alt fra utformning av sykehusutstyr til formidling av budskap. Dette skaper behov for et nytt designbegrep og stiller andre kompetansemessige krav.

Forskningsbegrepet er heller ikke hva det en gang var. Det er også blitt utsatt for inflasjon og brukes i sammenhenger hvor det ikke hører hjemme. Dels skyldes det også at selve forskningsparadigmet har endret seg. Forskningen har etter hvert akseptert sin egen relativitet og begrensede objektivitet. Den knyttes også sammen med utviklingsarbeid. Ved å anvende metoder hentet fra flere forskjellige kunnskaps- og erfaringsstradisjoner, har det vist seg mulig å komme frem til nye resultater. Den akademiske forskningen har med andre ord nærmet seg designdisiplinens kunnskapstradisjoner. For design representerer dette nye muligheter til utveksling av kunnskap med en verden som tidligere var lukket, og til å ta i bruk verktøy som hittil har vært forbeholdt andre. Derved er det duket for nye og spennende resultater så vel som muligheter til å bringe designvirksomheten inn i en ny modus.

Utviklingsarbeid er et tøyelig begrep, men forbindes gjerne med virksomhet som fører til innovasjon. Design regnes innenfor eget miljø som en type innovativt, praktisk-estetisk utviklingsarbeid med en etisk dimensjon. Diskursen foregår hovedsakelig via de produktene som lages, mens språklig argumentasjon utgjør et eventuelt supplement som ofte blir utført av andre. Ifølge fagets ideologiske tradisjoner vil aktiviteten så å si automatisk lede til samfunnsmessige forbedringer. Troen på at "god design" fører til "det gode liv" er fremdeles utbredt. Å stille seg kritisk til, undersøke eller dokumentere disse påstandene er det hittil få utøvere som har forsøkt eller ønsket å gjøre.

Utviklingsarbeid innen design foregår gjerne i form av konkrete eksperimenter. Tilsvarende utgjør fagets teorifattigdom ett av dets hovedproblemer. Den svake tradisjonen for å bygge begrepsmessige tankekonstruksjoner utgjør et handikapp i oppbyggingen av egen fagkunnskap. Dessuten gjør dette det vanskelig å hevde seg i forhold til andre kunnskapsregimer. Både i den akademiske verden og kunstverdenen finnes det en tendens til å betrakte design som "gardinopphengning i helvete", det vil si en refleksjonsløs og overfladisk yrkesutøvelse underlagt andres premisser i en ufullkommen verden. Dette har designmiljøet ikke vært i stand til å argumentere mot. Billedkunsten så vel som arkitekturen har sine egne teoretiske tradisjoner som utgjør alternativer til de akademiske, og spesielt billedkunsten har de siste årene gjennomgått en markant teoretisering. Det samme har ikke vært tilfelle med design. Ved å unnlate å gå inn i teoretisering og kritisk refleksjon

har med andre ord fagmiljøet selv medvirket til at begrepet og utøvelsen i dag befinner seg i "fri flyt".

«Troen på at "god design" fører til «det gode liv» er fremdeles utbredt.»

Internasjonalt har betegnelsen "design research" vært brukt i flere år. Det er et tankekors at det ikke er omverdensbehov eller behovet for fagutvikling, men den utdannings- og fagpolitiske situasjonen som primært har vært styrende for definisjonsspørsmålet. Derved har også aktiviteten på området hatt varierende relevans og kvalitet, og i liten grad vært tilpasset reell kompetanse. Den har også vært lite innstilt på kritikk og selvkritikk. Det er på tide å spørre hva slags FoU-begrep fagområdet trenger for å sikre en konstruktiv fagutøvelse i utformingen av fremtidens samfunn. Skal det være praktisk, akademisk eller kunstnerisk? Skal det representere børs eller katedral? Og hvordan skal en sikre kvaliteten?

Som fagfelt befinner design seg i skjæringspunktet mellom tilsynelatende uforenlige ståsteder. Tverrfagligheten er med andre ord

ikke bare en dagsaktuell tilnæringsmåte, men et grunnleggende karakteristikum. Et annet kjennetegn er at det ikke eksisterer for sin egen skyld, men har en konkret funksjon, og krever tilpasningsevne. Aktiviteten skal likevel kunne romme kritiske standpunkter. Disse momentene bør utgjøre viktige faktorer i den videre utformingen av FoU-begrepet.

For at design som fag og profesjonsutøvelse skal kunne løse de oppgavene en står overfor og hevde seg i samspeilet med andre faggrupper og ulike interesser, må en finne supplerende måter å bygge virksomheten på. Faget må bli kunnskapsbasert, kritisk, kommuniserbart og kompatibelt med andre fagområder. FoU-aktivitet i en videre og mer krevende betydning enn det den kan sies å omfatte i dag utgjør nøkkelen til dette. Det innebærer en aktiv anvendelse av de mulighetene som ligger i det nye forskningsparadigmet, inklusive et flerfaglig samarbeid. Grunnlaget må fortsatt være den egne kunnskapstradisjonen, det erfaringsbaserte, praktisk-estetiske utviklingsarbeidet knyttet til en funksjon. De ideologiske tradisjonene og drømmen om det gode liv representerer også særegenheter som ikke bør forsvinne. Tvert imot er det viktig å skape en bevissthet om hvilke skatter en forvalter. Men tradisjonene må tåle å utfordres av akademiske og kritiske kunnskapstradisjoner på den ene siden og kunstfeltets egensindige idékon-

struksjoner på den andre.

Først og fremst er det nødvendig å gå til felts mot egen teorivegring. Det må bygges nye tradisjoner for refleksjon og problematisering, teori og metode, dokumentasjon og kritikk inklusive selvkritikk. Dette innebærer implementering og tilpasning av akademiske metoder. Det betyr en utvidelse av egne tradisjoner i form av en hybridisering styrt av hva som er hensiktsmessig. Slik kan det oppstå en symbiose med andre kunnskapstradisjoner som kan lede til nye resultater på tvers av sektorer og faggrenser.

Det spesifikke ved design er at aktiviteten har en hensikt eller funksjon av praktisk og symbolsk art med en estetisk tilknytning. Ut over dette vil hensikt og metoder variere, avhengig av den enkelte designerens valg, og med tilsvarende krav til tilpasningsdyktighet, kreativitet og FoU-basert kompetanse. Så sant de fagpolitiske rammene gir rom for det, Akademia åpner for et nærmere samarbeid og profesjonen selv våger det, er gardinoppheggerens dager talte.

Av Astrid Skjerven, dr. art i designhistorie og førsteamanuensis ved Kunsthøgskolen i Oslo, Fakultet for design

Diakonhjemmet Høgskole

Diakonhjemmet Høgskole tilbyr i Oslo og Rogaland bachelor og masterutdanninger innen helse-, sosialfag og diakoni. I tillegg drives videreutdanning og forskning. Diakonhjemmet Høgskole bygger virksomheten på et kristent diakonalt verdigrunnlag og eies av Stiftelsen Diakonhjemmet.

Forskere til Diaforsk og Internasjonal seksjon

Ved Avdeling for forskning og utvikling (Diaforsk/Internasjonal seksjon) er det ledig en fast stilling som forsker med førstestillingskompetanse. I tillegg utlyses to vikariater som forskere. Ett vikariat ut 2006 og ett ved Internasjonal seksjon ut 2007, med mulighet for forlengelse.

Avdelingen arbeider med forskning, evaluering, utredning, konsulent- og rådgivningstjenester innen et bredt helse-sosial- og diakonalfaglig felt nasjonalt og internasjonalt.

Fullstendig annonse: www.diakehjemmet.no/dhs

Nærmere opplysninger ved henvendelse til rektor Einar Vetvik, tlf. 22 45 19 00 e-post vetvik@diakehjemmet.no

Søknadsfrist: 01.03.2006.

www.diakehjemmet.no

Svar på 20 spørsmål:

- 1) Joachim Nielsen
- 2) Olav Åsteson
- 3) Aleksander
- 4) Vanja
- 5) Han stakk lansa inn i sida på den avlidne Jesus.
- 6) Amaryllis
- 7) Gennadij Titov
- 8) Gazprom
- 9) Aung San Suu Kyi (Burma)
- 10) Wilhelm Reich
- 11) Lars Amund Vaage
- 12) Georg Johannesen
- 13) Curling
- 14) Raude Kross
- 15) Venus
- 16) Gordon Brown
- 17) Kheopspyramiden i Giza, Egypt
- 18) Bob Dylan
- 19) Mogadishu
- 20) Tomas Gustafson

Karakterar:

- 18–20 rette: Særs godt
- 14–17 rette: Mykje godt
- 9–13 rette: Godt
- 5–8 rette: Nokså godt
- 0–4 rette: Lite godt

Retting:

Vi er lei oss og flau for ein feil i 20 spørsmål i førre nummer. Finn E. Kydland er den førebels siste nordmann som har fått Nobelprisen i økonomi, i 2004.

LESERBREV

Send innlegg til i.myking@forskerforbundet.no
Innlegg må være maksimum 2000 tegn hvis de skal
komme på trykk.

Behov for en samlet, men differensiert språkpolitikk

NORSK I AKADEMIA: Etter at den språkpolitiske utredningen *Norsk i hundre!* ble lagt fram i fjor høst, har det pågått en debatt i Aftenposten der det er rettet kritikk både mot utredningen, for å være språkpolitisk svak, og mot systemene for forskningsdokumentasjon og -finansiering, som en frykter skal knekke norsk fagspråk. Men flere har også vært inne på at en i disse spørsmålene ikke kan se forskningen isolert. Og et sentralt forslag i *Norsk i hundre!* er faktisk å etablere språkpolitikk som et tverrgående ansvar i det offentlige, også i Kunnskapsdepartementet. Mye tyder på at universitets- og høyskolesektoren, som av mange grunner bør ha stor frihet, trenger en språkpolitikk som er samlet og differensiert på samme tid.

For å sammenholde ulike typer språkbruk i akademien kan vi anlegge et perspektiv utviklet av sosiologen Ragnvald Kalleberg, som ser universitetet som et sted der det drives et "knippe" av fem typer virksomhet: *forskning, formidling, undervisning, ekspertvirksomhet og institusjonell selvforvaltning*.

I *forskningen* er publisering av vitenskapelige bidrag det viktigste språklige uttrykket. Her henvender forskeren seg til sine medforskere og presenterer sterkt spesialisert kunnskap i form av særlig artikler, men også som monografier, antologibidrag osv. Kommunikativt sett minner dette om deltakelse i allmenn debatt, ved at kollegaene fungerer som et kritisk publikum hvor bidrag legges fram for utprøving og kommentar.

Den typiske forskningsartikkelen innenfor naturvitenskap og medisin må oppfylle strenge sjangerkrav, noe som skyldes *formålet*: At resultatene må gjøres kjent for alle medforskere, tilsier en ensartet og entydig form. Dette er også en *sikkerhetsforanstaltning* og innebærer at forskerne i fellesskap tar ansvar for resultatene, noe en lett ser betydningen av ved å tenke på for eksempel motorveibroer som kollapser som følge av feilaktige modeller.

Når forskeren også må skrive på et internasjonalt språk for å nå ut, utvides sjangerkravene til å bli et *språkkrav*. I mange fag dreier dette seg om en for lengst etablert praksis. Alt rundt 1980 ble 62 prosent av alle vitenskapelige bidrag fra norske universitetsansatte publisert på engelsk eller andre ikke-nordiske språk, og dette var økt til 71 prosent tjue år etter. Likevel er det gode grunner til å la *forskerfellesskapene* avgjøre hvilket språk det publiseres på. En politikk som ikke lot vitenskapens "frihetsmandat" omfatte også publiseringsspråket, ville dessuten gjøre seg umulig på nokså kort tid.

Det norske finansieringssystemet – med en kombinasjon av vektete publiseringsskanaler ("telleanter") og regler for tildeling av forskningsmidler – er blitt kritisert, skjønt det er forankret i fagmiljøene og ved institusjonene. Blant annet har fagfolk reagert på at det norske publiseringssystemet *Historisk tidsskrift* er plassert på laveste "premieringsnivå".

I prinsippet kan det undergrave publiseringsspråkets frihet hvis en premierer publisering på bestemte språk for systematisk og ensidig. Det vil heller ikke være formålstjenlig å ha kriterier som ikke tar godt nok hensyn til vitenskapenes forskjellighet. Systemene som gir økonomisk uttelling, må ikke hindre publisering som enten ikke bør være på engelsk (som mange bidrag i skandinavisk historie og litteratur) eller grenser til formidling eller ekspertvirksomhet (som studier offentliggjort i Legeforeningens tidsskrift).

Et problem med publisering bare på engelsk er at *fagspråket* da forblir engelsk. Men her kan *forskningformidling* – overføring av vitenskapsfundert kunnskap til ikke-spesialister – spille en viktig rolle.

Universiteter og høyskoler har plikt til å formidle sine resultater, men systematisk formidling har stått svakt, både i Norge og resten av OECD-området. En mer målrettet politikk må utvikles, og Universitets- og høyskolerådet har arbeidet med kriterier for formidling og økonomisk uttelling. Oppgaven er vanskelig, fordi publikum ved formidling blir mer mangfoldig og uttrykkene mindre sjangerkonforme. Det er i dag ikke slik at en liten, opplyst elite står overfor store "uvitende masser". Og ofte er forskningsdiskursene så spesialiserte at bare få er kompetente. Når også professorer og andre eksperter blir "lekfolk" straks de må kommunisere over spesialistgrenser, er også dette formidling, og formidling blir et nødvendig motstykke til publisering. Forskningen må jo "ut" i samfunnet.

Ved formidling går forskere ofte inn i bredere offentlige samtaler, i selve den demokratiske diskurs, og kan leses av både "høy" og "lav". I samfunnsvitenskap og humaniora er det heller ikke noe klart skille mellom publisering og formidling, noe som flere har påpekt. Det språkpolitisk viktige ved dette er at formidlingen i hovedsak vil foregå på norsk så lenge folk i Norge stort sett er norskspråklige. Det siste er også den dypeste begrunnelsen for akademisk bruk av norsk overhodet – norsk er mest demokratisk. Samtidig kan dette bidra til å utvikle og vedlikeholde norsk fagspråk, for også ved formidling behøver en fagspråk – og da på norsk.

Høyere *undervisning* dreier seg – sett fra studentenes side – om tilegnelse av kunnskap. Siden dette er en svært mangfoldig og krevende form for kunnskapsoverføring, er *undervisningsspråket* viktig. Med den russiske pedagogen Vygotsky kan vi nemlig anta at språk og tanke utgjør en enhet ("tanken forløper i ordet"), og at kunnskap utvikles gjennom bruk av språket. At kunnskapstildeling knapt kan skilles fra språklig kompetanse, må derfor ligge til grunn både for progresjonen og innføring i fagspråk.

Studenter må få innføring i internasjonalt fagspråk – og norsk fagspråk, siden de aller fleste skal virke som lærere, leger, planleggere osv. i Norge (*ekspertvirksomhet*, om en vil).

Mange blir undervist på engelsk. Hvor mange, vet vi ikke, men det har nok vært en betydelig økning. Ved lærestedene er en trolig klar over at både undervisere og tilhørere fungerer best på morsmålet, og en bruker mest norsk på lavere nivå, mer engelsk på høyere nivå. Men systematisk kunnskap har vi heller ikke her. Å registrere språk i de store nasjonale databasene for høyere undervisning, som Norsk språkråd foreslo i 2003, burde derfor være noe alle kunne enes om.

Undervisning må nemlig planlegges, og undervisningsspråket velges lokalt, så dette er et felt der det opplagt stadig tas avgjørelser som også er språkpolitiske, og der det er mulig å ha nasjonale regler. Tanken om å få gjeninnført et lovkrav om at undervisningsspråket til vanlig er norsk, noe flere støtter, vil også stå sterkere hvis en kan dokumentere problemene.

Universitets- og høyskolerådet utvikler nå språkpolitiske retningslinjer for hele sektoren. Også myndighetene bør se på dette (de må uansett ta stilling til et forslag i *Norsk i hundre!* om å lovfeste sektorens ansvar for norsk fagspråk). En ny språkpolitikk må både ha et samlet perspektiv og reflektere særtrekk ved ulike typer virksomhet. Publiseringsspråket bør prinsipielt overlates til forskersamfunnene, formidlingen bør styrkes, blant annet for å ivareta norsk fagspråk, og undervisningen må bygge på deltakernes reelle språkkompetanse for å fremme læringsutbytte og fagspråktilleggelse. De enkelte lærestedene bør også fastsette en språkpolitikk, som en del av sin *institusjonelle selvforvaltning*. En må skille virkelige behov fra forestilte, ideologiske behov og fremme en nødvendig språkpolitisk bevissthet uten å redusere en like nødvendig frihet.

Av Dag F. Simonsen,
rådgiver ved Språkrådet

Rokkan ingen sybaritt

BOKOMTALE: I sist nummer av Forskerforum hadde eg ei melding av Fredrik Barths siste bok, og skreiv fylgjande: "Ikke til forkleining for verken Jon Elster eller andre, men den norske etterkrigstiden har bare skapt to virkelig store navn innen samfunnsvitenskapene: Sybaritten Stein Rokkan døde altfor tidlig, men asketen Fredrik Barth har vi fortsatt blant oss." Det var ein freistnad på ei litt fiffig formulering om det faktum at eit lite, nytt universitet borte i Bergen kunne produsere to verkelege verdsnamn innan samfunnsvitenskapen. Formuleringa vart berre åpeleg. Samanlikna med Barth er vi rett nok alle sybarittar, men å bruke eit slikt ord om Rokkan er så feil som det kan få verte. Rokkan var ein smålåten, lite kravstor nordlending som døyddde av overarbeid i teneste for andre.

Av Jon Hustad

”Ikkje ukomfortabel”

NOKUT: ”Eg er ikkje ukomfortabel med denne evalueringa.” Så avslutar Jon Haakstad, avdelingsdirektør for Seksjon for Kvalitetssystem i NOKUT og ansvarig for utvärderingen av norsk lærarutbildning, sin respons till Kjetil Brottveits intervju av mig i Forskerforum 37 (10): 12-13. Trots Jon Haakstads protestasjoner så befinner sig, dock, min komfort i saken fortfarande på extremt låg nivå.

Jon Haakstad möter min kritik mot NOKUTs ovetenskapliga förfarande i lärarutbildningens utvärdering med att i evaluering så är, för det första, kraven till redogörelse av metodik inte så rigorösa som i forskning. Denna separering av evaluering från forskning faller, dock, av sin egen orimlighet, och även Jon Haakstad är tvingad att medge att ”(d)ei to er i slekt”. De är inte bara i släkt; evaluering är en dimension av forskning och bör ha samma krav till efterprövbarhet med dess associerade självkorrigerande implikationer. Patton, i sin välkända volym i området är inte i tvivel när han kopplar begreppen i titeln av sitt verk i den 3:e upplagan, ”Qualitative Research & Evaluation Methods”. Jag kan därför inte acceptera att evaluering ska innebära mindre noggrannhet i sin metodik än andra branscher av forskning. Det kan även kraftigt yrkas att i NOKUTs situation så är sådana krav speciellt starka på grund av att landets akademia är högst medvetet om att statsapparatsens makt ligger bakom NOKUT, och att interventioner i akademisk verksamhet inte bara är sannolika som konsekvens av en evaluering, men att deras ankomst är i högsta grad förutsägbar. Varför initiera en evaluering om inte tanken är att skapa grundlag för intervention? Detaljerad redogörelse för metodik blir då inte bara en plikt, men också ren hövlighet mot de som evalueras. Att NOKUTs arbete ”should manifestly and undoubtedly be seen to be done”, som Hewart har påpekat i annat sammanhang, måste ses som ett krav. Att, som Jon Haakstad, för det andra, peka på att i slutrapporten så ska en metoddel presenteras, är inte godtagbart när den andra fasen av utvärderingsarbetet bygger på en första som inte på något sätt kan anses att ha blivit framlagt på ett godkänt sätt. Vidare är det ett hårt mot Norges befolkning generellt och landets lärarutbildning speciellt att påingta att bristen på metodredogörelse i interimrapporten också ”...har med lesbarheit å gjere...”.

Min kritik av den uppseendeväckande bristen på den förväntade nyanserade framställningen av det komplicerade, men spännande, kvalitetsbegreppet, själva källan till NOKUTs funktion i det norska samhället, tar Jon Haakstad lätt på. Trots ett ”...djupt og inderleg forhold til kvalitet her på huset” och att NOKUT ”...har utgreidd ulike kvalitetsomgrepp...” så har denna berömvärdiga filosofi och insats inte satt spår i interimrapporten. Definitioner och operationaliseringar lyser med sin frånvaro. Som förklaring indikerar Jon Haakstad i sin respons i Forskerforum att ”(v)j let det i stor grad vere opp til institusjonane å definere kvalitetsomgrepet.” Som en bottom up till

Inärming till uppgiften har detta sitt berättigande, men ser inte ut att ha överhuvudtaget blivit nämnt i interimrapporten som den viktiga del av utvärderingsstrategin som den klart borde ha varit. I innehållsförteckningen av rapporten så finner man kvalitetsbegreppet i del 3 och 6. På inget sätt är det möjligt att här finna vad någon, varken NOKUT eller de berörda i utvärderingsprocessen, verkligen lägger i detta begrepp. Anmärkningsvärt är att i del 6, ”SLUTTKVALITET OG SLUTTKOMPETANSE” så söker man förgäves i texten efter NOKUTs interim-konkluderande betraktningar över ”sluttkvaliteten” av norsk lärarutbildning. Inga sådana finnes! Kvalitetsbegreppet, som igen och igen har präglat rapporten, lyser här helt med sin frånvaro...

Avsaknaden av självständighet är NOKUTs akilleshäla. Jon Haakstad medger att ”(v)j er eit statleg organ og rapporterer til staten – økonomisk og administrativt...styrde av forskrifter frå departementet...” och argumenterar att om NOKUT ”...hadde vore heilt fri, ville vi ha mist legitimitet frå det offentlege.” Om legitimitet begränsas till att mena den statliga juridiska sfären, så är detta ett rimligt ställningstagande. Dock är legitimitet ett begrepp som kan ges dramatiskt bredare och djupare innebörd. Speciellt i de arbetsarenor som har utvecklat professionsgrundvalar och strukturer så är legitimitet förankrat i den mångsidiga och historiska utveckling präglad av intensiv debatt som alla sådana arbetsområden genomgår. Lärar/forskar-rollen i högre utbildning är ett sådant arbetsområde; en professionsfär. Professioner är per definition i hög grad självstyrda på grund av dess specialiserade uppgifter vars genomföring kräver hög kapacitet, insats, samt långvarig och krävande utbildning. Tillrättaläggning för professionens fokus på the task at hand kräver frihet till initiativ och kreativitet, ingendera av vilka kan uppmuntras av statliga instanser genom annat än generella budgetära facilliteringar. NOKUT kan i denna kontext inte uppfattas som annat än en statlig kontrollapparat vars avsevärda resurser kunde mer produktivt användas för att istället gynna norsk utbildning. NOKUTs juridiska legitimitet som interventionistisk statlig arm i norsk utbildning innebär att legitimitet som uppfattat inom lärar/forskar-professionen uteblir.

Trots att NOKUT i den föreliggande utvärderingen avser sitt arbete att vara utvecklande och inte styrande, så är norsk högre utbildning helt på det klara med att denna enhet inte bara är rådgivande, men också maktutövande. I all kontakt med NOKUT är detta själva grundförståelsen. Evaluering och ackreditering går hand i hand; schemat för kommande års ackrediteringsrundor är lagt. Sjuksköterskeutbildningsevalueringen är en modell för alla att förbereda sig på. Utvecklingsyftande utvärderingar blir upplevda som träningspass för kommande ackrediteringsprocesser. Alla frågor ställda till berörda, alla datainsamlingsprocedurer, blir uppfattade som ”ledande” i forskningsmetodisk bemärkning. Ett sådant

ledande mönster leder till mobilisering av de evaluerade för att återge de svar som uppfattas som gynnsamma för den egna verksamheten, de politiskt korrekta svaren. Resultat blir att databasens validitet försvinner. När sedan interventioner genomförs på bristande validitet-grundlag så är detta ett recept för misslyckande. NOKUT-modellen påminner om den brittiska Quality Assurance Agency, vars arbete har i längre tid plågat högre utbildning i detta land. I slutet av 90-talet tackade jag ja till en tjänst som Senior Lecturer vid ett brittiskt universitet för att sedan till sist tacka nej när det blev uppenbart att mitt första år skulle helt gå i andan av intensiva förberedelser till antagandet av QAA-delegationen året därefter. Normal fokus på the task at hand, undervisning och forskning var lagt åt sidan. Nu känner jag liknade tillstånd i utveckling i Norge. Att vi vid min högskolas lärarutbildning i höstas använde tid, energi, och pengar för att resa bort i två dagar i syfte att behandla NOKUT-teman bara belyser detta.

Oavsett NOKUTs goda intentioner om att vara en konstruktiv, rådgivande instans, och oavsett hur ädla dess personalkårs inställning är till sitt arbete, så överskuggar karaktären av dess organisationsapparat allt arbete som genomförs. Problemet ligger inte på den individuella nivån, ej heller på den interna organisatoriska nivån; det ligger i den övergripande sociologiska dimensionen som tvingar fram ett erkännande av den oåterkalleliga kopplingen mellan stat och NOKUT. Detta är kristallklart för alla som tar emot NOKUTs visitationer. Det är maktens representanter som kommer på besök. En kollega i sin kommentar om detta ställer frågan: ”Vi lever kanskje i et samfunn som har nok tvangstrøyer?”

Det finns etablerade utvärderings- och ackrediteringsmodeller på andra håll i världen som respekterar peer review som grundläggande princip, ett välkänt begrepp i akademia. Jag upplevde denna modell på nära håll i min nyligen avslutade tvåårsperiod som visitation scholar vid ett universitet i Canada. Att länder i Europa har NOKUT-liknande organ är ingen ursäkt för att Annorlunda-landet Norge inte kan visa vägen med andra, bättre alternativ. Mänsklig utveckling är mer tjnad med en rik flora på detta område än med likriktad kloning. NOKUT bör avvecklas, och det hastigt innan alltför många skadliga inverkningar påförs. Dess uppgifter bör överföras till peer-baserade enhet(er) skapade för detta föremål av norska institutioner för högre utbildning som helhet. En nation bör för sitt eget bästa vårda de som känner ett kall som lärare och forskare. De är en mycket sårbar symbios av konst och vetenskap vävd in i ofta egenartade personligheter, ej så olikartade våra artister och konstnärer. Med kontroll över dem blir vår framtid blek. Med frihet kan den blomstra.

Av Nils Olof Vikander,
Høgskolen i Nord-Trøndelag

LESERBREV

Mykings Grønland

KVALITETSREFORMEN: Forskerforum 1/2006 gir oss nokre av resultatane frå den store, nasjonale surveyen frå forskarteamet som evaluerer Kvalitetsreforma, og konkluderer på leiarplass bl.a. med at reforma er underfinansiert. Universitets- og høgskolerådet (UHR) deler Forskerforums syn på at dei problema som evalueringa avdekkjer må takast på alvor, men er forundra over at redaktøren på grunnlag av eit avgrensa materiale frå evalueringa feiar all tvil til side og forkynner sanninga om kvalitetsreforma (eller Grønland som er Mykings metafor). Når Myking ser sanninga, blir alle nyansar mørklagt, for sanninga er mørk og iskald og ikkje grøn og lys slik metaforbruken formidlar.

Etter mi vurdering er det for tidleg å felle domen over kvalitetsreforma, og den måten Myking brukar det ufullstendige materialet på, er useriøs. Men det er direkte feil når redaktør Myking skriv at UHR i fjor (dvs. 2005) kunngjorde at statsråd Kristin Clemet hadde fullfinansiert reforma. Vi konkluderte i 2003 med at nivået på løyvingane til kvalitetsreforma i statsbudsjett for år 2004 gav grunnlag for å realisere kvalitetsreforma i startfasen, under føresetnad av ei stram prioritering innanfor det samla budsjettet til dei enkelte institusjonane (pressemelding 9. oktober 2003). UHR hadde presentert eit reknestykke som bygde

på klare premisser om kva som var heilt nødvendig å gjere i samband med innføringa av kvalitetsreforma, og kva kostnadane for desse tiltaka ville vere i startfasen. Når det gjeld dei langsiktige konsekvensane, har vi peika på at det kan vi ikkje vite noko sikkert om, men at det vil erfaringane og evalueringa av reforma gi oss innsikt i.

Clemet (og eit samla Storting) innfridde UHRs krav om å legge inn 1144 millionar kroner til reforma. Dette har vi i ettertid omtalt som eit stor politisk gjennomslag for universitets- og høgskolesektoren. Dei fleste vil seie seg einige i at få reformer i norsk politisk historie i utgangspunktet blir "fullfinansiert", dvs. at både reformator og reformert seier seg einige i dette på førehand og dermed før ein veit fasiten. Noreg er vidare eitt av få land i Europa der styremaktene har gått inn med midlar til å finansiere innføringa av Bologna-prosessen. Berre 5 av 40 land som har slutta seg til Bologna-prosessen har ifølgje ein fersk rapport imøtekome kravet om finansiering av dei ekstra kostnadane (Trends IV: European Universities Implementing Bologna s. 47).

Dersom det viser seg at reforma fører til større kostnader enn det som er føreset, så vil UHR sjølvsagt argumentere for at etterslepet må bli henta inn igjen av noverande regjering. Faktum er at UHR fleire gonger heilt

sidan hausten 2003 har understreka at vi ikkje er einige i at alle dei elementa som utgjer dei 1144 millionar kronene er direkte relatert til kvalitetsreforma. Regjeringa la for eksempel inn 127 millionar kroner til vitenskapelig utstyr, som ikkje var ein del av UHRs nøkterne berekningsgrunnlag.

UHR har også fleire gonger peika på at dei kutt som har kome frå hausten 2003, har bidrege til å svekke evna til å gjennomføre kvalitetsreforma. Dei mest dramatiske kutt har vore manglande lønns- og priskompensasjonen på 140 millionar kroner i revidert budsjett for 2004 og studieplasskuttet på 78 millionar kroner og nullvekst til forskning i forslag til budsjett for 2005.

Som Forskerforums redaktør skriv, så var vi "tidlig ute med å prissette reforma". Ei utløysende årsak til dette var påstandar frå politisk hald om at dette skulle være ei nullsum reform. Det blei det ikkje, takka våre støtte frå eit samla Storting, og ein ambisiøs statsråd som Kristin Clemet. Nå er det opp til den nye kunnskapsministeren Djupedal å vise at han vil følgje opp kvalitetsreforma også budsjettmessig.

Av Gunnar Stave, leiar i Universitets- og høgskolerådet

Eldbjørg Haug-saken – eksempel på slett akademisk ledelse

FORSKNING: Innlegget om Haug-saken i Forskerforum (FF) 1/2006 er deprimerende lesning. At en slik sak kommer opp, er dog ikke overraskende. Faglig sjalusi og misunnelse er ikke noe nytt i universitetsmiljøer, ei heller ynkelighet i utøvelsen av faglig ledelse. Med den siste formuleringen siktes det til at angjeldende Senterleder ved Centre for Medical Studies (CMS/UiB) og fakultetsdirektør ved HF/UiB ikke vil uttale seg om saken med henvisning til at de anser dette å være en personalsak.

Kjernepunktet i den lokale striden er "den frie forskningen", som mange i akademia for bare noen måneder siden fremholdt som et viktig og sentralt universitetselement som måtte skjermes mot eksterne politiske og økonomiske pålegg og interesser. Argumentet fra ledernes side er kvalitetssikring som er lederens ansvar for å sikre og opprettholde Senterets faglige renommé. I denne sammenhengen er åpenbart ikke tidsskriftenes review-system godt nok slik at intern sensur er nødvendig. Nå er "peer review" anonymisert, slik at bare 'editor' samt 2 eller 3 "reviewers" vil være kjent med eventuelle svake manus slik at Senterets renommé ikke berøres. Det er også noe tvilsomt om Senterlederen vil være kompetent eller ha tid til å sensurere alle ansattes forskningsarbeider. En kan her ta utgangspunkt i uttalelsene fra direktøren for Bjerknessenteret (UiB – også i FF 1/2006), som totalt publiserer

ca. 80 arbeider årlig. Da en grundig "peer review" lett kan ta en hel arbeidsdag, og med vel 200 årlige arbeidsdager til gode virker den påståtte kvalitetssikringen ved Bjerknessenteret noe illusorisk. En samtale med en av de ansatte ved Senteret ga forøvrig ikke uventet som resultat at de ikke kjente til de lokale sensureringstendenser.

I motsetning til religion, som kan defineres som en søken etter "sannhet", er forskning en søken etter "forståelse". En del av grunnforskningen er rettet mot å etterprøve "etablerte" fortolkninger av tidligere materiale med nye metoder, slik Haug har gjort i angjeldende tilfelle. Tidvis kan slike etterprøvinger føre til mer enn bare faglig uenighet; det kan oppfattes som personlig kritikk, og ledere har tidvis liten toleranse for slikt. Da er det lett at en talker motspilleren istedenfor ballen. Mangel på faglig lederskap i slike saker leder dessverre ofte til at "saken" blir unødig betent, og ender med destruktiv medieomtale for akademia og tidvis med personlige tragedier.

Den økende tendens til vitenskapelig sensur i akademia kan illustreres med et annet eksempel. I 2004 publiserte jeg en artikkel i Norsk Geologisk Tidsskrift (redaktøren er NGU-ansatt), som falt noen kolleger tungt for brystet. Jeg fikk kopi av motinnlegget (tredje revidert utgave etter "peer reviews") for å kunne svare på kritikken. Motinnlegget inneholdt en blunder som ble påpekt i

mitt tilsvarende. Det utrolige skjer så; redaktøren leker mitt svar til motinnleggets forfatter, slik at de kan endre innlegget – han forandrer så mitt innlegg uten mitt vitende, og gir plass til nok et angrep på meg. I desember 05 ble jeg meddelt av lederen ved Inst. for Geovitenenskap (MNFA/UIB) at kvalitetssikring av faglig mediakontakt nå skulle ivaretas av en av våre ingeniører. Oppnevningen var så overraskende at jeg så meg nødt til å be Dekanus om han kunne verifisere dette for akademia unike tiltaket. Reaksjonen kom raskt; innkallelse til møte med Dekanus og Fakultetsdirektøren ved MNFA. Jeg måtte takke nei til dette tilbudet, siden jeg av prinsipp ikke diskuterer faglige problemstillinger med lekfolk. Jeg ser gjerne at "saken" diskuteres sammen med Dekanus og Prodekanus, men intet svar på dette forslaget er mottatt.

Til slutt; god faglig ledelse er mangelvare i akademia slik det fremkom i NFR-evalueringen av våre universiteter for noen år tilbake. Det er derfor meget positivt at UiB nå har etablert egne kurs for akademiske ledere. En burde også gå et skritt videre med en evaluering av utøvelsen av akademisk lederskap – få av oss forbinder sensur-tendenser med konstruktiv og inspirerende lederskap ved våre universiteters grunnenheter.

Eystein S. Husebye, Sr., professor;
IFG/MNFA/UIB

Realfag med mening

KUNNSKAP: Kunnskap om realfag er en hjørnestein i vår velstandsutvikling. Forskning innen naturvitenskapene og utvikling av ny teknologi er i en særstilling for innovasjon, produktivitet og næringsutvikling. Hvor viktig dette er for norsk næringsvirksomhet, illustreres ved at flertallet av de 25 største selskapene i Norge bygger sin virksomhet på slik kunnskap. Når vi i Norge i løpet av en generasjon har klart å utvikle store næringer som oljeindustri og fiskeoppdrett, er det fordi næringene har gått hånd i hånd med forskning om realfag. Dette viser hvordan teknisk-naturvitenskapelig sektor har gitt klare velferdsmessige ringvirkninger. Under et besøk ved NTNU i Trondheim i januar fikk jeg tydelig demonstrert hvordan utfordringer innen næringsliv og industri blir løst ved bruk av kunnskaper om realfag på et svært høyt nivå.

Det er lett å se på realfagene som rene "nyttefag" som skal gi oss noe å leve av. Dette er etter mitt syn en altfor enkel forklaring. Vi står for eksempel overfor store utfordringer for å ta vare på miljøet. Uten høy kompetanse i realfag vil det ikke være mulig å utvikle gasskraftverk som ikke har CO₂-utslipp.

Realfagene alene vil ikke stå for fremtidens verdiskaping. Jeg tror vi mer og mer vil se nye områder for innovasjon, der ulike kunnskaper fra humanistiske fag, samfunnsvitenskap, realfag og andre vil gå sammen. Det vil kunne gi en utvikling som fagene hver for seg ikke hadde vært i stand til. På ett av sentrene for fremragende forskning ved NTNU opplevde jeg nettopp å få presentert et slikt tverrfaglig arbeid innen hjerneforskning.

Hva betyr så dette for utdanningen i norsk skole? For det første må vi klare å gi elevene en utdanning i realfag med så høy kvalitet at flest mulig vil være i stand til å bidra på ett eller annet felt til fortsatt velstand i Norge. Like viktig er det at den enkelte kan forstå utfordringene og foreta selvstendige vurderinger av samfunnsaktuelle spørsmål. Hvordan kan vi mene noe om for eksempel de etiske sidene ved gen-teknologi hvis vi ikke forstår hva det er?

Kunnskap om realfag har et videre perspektiv enn ren nytte. Under det nevnte besøket i Trondheim var jeg også på Vitensenteret. 60 000 besøk i året og 200 bursdags-selskaper viser med all tydelighet at realfag er spennende fordi naturvitenskapelig kunnskap hjelper oss til å oppdage og forstå mer av hva som faktisk skjer rundt oss hver eneste dag. Ikke minst er det viktig at foreldre og barn sammen kan ha positive opplevelser om realfag sammen. Derfor har jeg økt tildelingen til vitensentrene.

Slik sett understreker det at realfagene har relevans for alle. Forskning viser imidlertid at skolene ikke har klart å få elevene til å se betydningen av realfag og motivere dem til å gå inn i fagene. Denne utfordringen er det flere som har tatt fatt i, og på Eberg skole i Trondheim fikk jeg presentert hvordan dette kan gjøres. Der var matematikk et fag hvor teori og praksis var knyttet tett sammen, og aktiviteten var stor både inne og ute. Et av prosjektene, der elevene med matematikk som

kjernefag forberedte en moteoppvisning, demonstrerte både at matematikk griper inn i det meste og at matematikk så visst ikke er en "guttetreie". Dette viser viktigheten av det brede kunnskapssynet som Regjeringen ønsker å fremme. Ved Nasjonalt senter i matematikk fikk jeg presentert det omfattende arbeidet som er i gang for å utvikle og spre gode arbeidsmåter i matematikk. Jeg har like store forventninger til arbeidet som Nasjonalt senter i naturfag i Oslo gjør.

Erfaringene fra besøket i Trondheim gir grunn til optimisme for fremtiden fordi jeg fikk demonstrert at det nytter. Det er likevel bekymringsfullt at utdanning i realfag har hatt en generell svekkelse de siste 20 årene, og at det er svak rekruttering til høyere utdanning og arbeidsliv. Derfor har Regjeringen som målsetting å styrke satsingen på realfagene. Den langsiktige negative utviklingen må møtes med tiltak som retter seg mot hele kunnskapskjeden; fra grunnskole til forskning og næringsliv.

Det er allerede gjort mye for å bedre opplæringen i grunnskole og videregående opplæring. Kunnskapsløftet har nye læreplaner med klarere kompetansemål, matematikk er blitt obligatorisk i videregående opplæring, og timetallet er økt på barnetrinnet. Både naturfag og matematikk har nytt godt av økningen. Regjeringen arbeider for å øke timetallet ytterligere.

Skal dette gi bedre opplæring som engasjerer og motiverer, er vi helt avhengige av kompetente og engasjerte lærere som både kan sitt fag og som kan formidle det med entusiasme til elevene. Det er derfor gledelig å se at matematikk og naturfag ser ut til å være på topp blant de lærerstudentene vil fordype seg i. For å gi dagens lærere muligheter til å styrke sin kompetanse i realfag, er matematikk, fysikk og kjemi blant de prioriterte fagene i det store kompetanseløftet. For ytterligere å sikre økt kompetanse i naturfag, har vi øremerket midler til videreutdanning.

Vi har allerede en strategi for styrking av realfagene 2002-2007 - "Realfag, naturligvis". Denne vil jeg videreutvikle for å heve realfagene status, øke rekrutteringen og bedre kvaliteten både i forskning og utdanning. Særlig ser jeg en utfordring i å involvere næringslivet i større grad. Som jeg innledet med, er det her nyskapingen skjer. Bedre sammenheng mellom utdanning og arbeidsliv vil føre til økt motivasjon for elevene, gjøre fagene mer virkelighetsnære og bedre rekrutteringen.

Det tar lang tid å snu holdninger til og interessen for realfagene. Det må ikke hindre oss i å fortsette og forsterke innsatsen. Tvert imot er nettopp langsiktigheten viktig. Fremtiden krever kompetanse, og for å oppnå det må vi styrke kvaliteten på opplæringen i alle ledd. Da kan vi for det første møte arbeidslivets behov for godt kvalifiserte medarbeidere og for det andre demokratiets behov for kompetente borger. Derfor er både vår fremtidige velferd og vårt demokrati avhengig av vår samlede kompetanse i realfag.

Av kunnskapsminister Øystein Djupedal

Hustadsaken, igjen

TILSETTING: Utenlandske søkere er maktesløse i Norge, skrev Jon Hustad i Forskerforum 8/05. Hovedpoenget med hans artikkel var tydeligvis en kritikk mot angivelig manglende "internasjonalisering" ved landets nordligste universitet. Denne boblen punkterte professor Toril Swan (UiTø) med noen få, spisse bemerkninger (Forskerforum10/05).

I sin kommentar (1/06) til Swans innlegg, hevder Hustad at hun to ganger ikke snakker "helt sant". Før vi kommer inn på det som ikke skal være helt sant, kan det være interessant å se på det som er helt usant. Helt usant er åpenbart alt om internasjonaliseringsspørsmålet, for Hustad kommer ikke tilbake til dette i sin presisering av hva formålet med den første artikkelen skulle være. Tydeligvis fungerte slagordet internasjonalisering som påskudd for et personlig angrep. Også det er basert på sladder og baksnakk. Ortrun Niethammer, som er hans "rasende" kilde for dette, har tydeligvis et taktisk forhold til sannheten, og hun var så heldig å finne en svært ukritisk skribent som falt for dette - i Hustad. Så skrev han sin artikkel i den hamsunske "heng-dem[ut]"-tradisjonen. Med litt journalistisk samvittighet og noen analytiske evner ville han selv ha satt spørsmålsteget ved det han fikk fortalt. Ifølge Hustad var Niethammer i 2004 i Tromsø. Da kunne hun gjerne ha konfrontert oss med sine spørsmål. Men det gjorde hun ikke. Hvorfor gjorde hun ikke det, kunne Hustad ha spurt. Men det gjorde han ikke.

Det er sannsynligvis spillfekteri når Hustad hevder i sin kommentar til Toril Swan: "Niethammer fikk ikke vite av UiTø at stillingen ble lyst ut på nytt". La oss se litt nærmere på denne anklagen. Førsteamanuensisstillingen i tysk litteraturvitenskap ble lyst ut sommeren 1998 og på nytt sommeren 2002. Andre gang var altså fire år "senere", og ingen i Tromsø kunne vel ane at Niethammer, som i mellomtiden var blitt "ausserplanmässiger Professor" i Tyskland, fortsatt var interessert i å få en mellomstilling i Tromsø. Men: ifølge hennes egen hjemmeside har Niethammer siden "Wintersemester 2002/2003", som begynte den 1. oktober 2002, koordinert en utveksling mellom sitt eget universitet og UiTø (hva denne utvekslingen består i, vet ikke jeg). For å få etablert en slik utveksling overhodet må hun nødvendigvis ha hatt en god arbeidskontakt til "en ansatt ved tyskavdelingen" ved UiTø på det tidspunktet (sommeren 2002) da førsteamanuensisstillingen ble utlyst på nytt. Hvis hun overhodet kan klandre noen ved UiTø så må det være sin egen kontaktperson. Sett i lys av dette forholdet er det overveiende sannsynlig at Niethammer visste om utlysningen.

Helt usant er det når Hustad hevder: "Fra første gang stillingen ble utlyst til andre gang, hadde vedkommende som til slutt fikk stilling gått som timelærer på det området som den første stillingen ble utlyst". Her er det faktisk snakk om to forskjellige personer, noe som Hustad kunne ha funnet ut selv. Fra høsten 1997 til og med våren 2000 vikarierte en norsk(!) kvinnelig(!) forsker i tysk litteraturvitenskap i 100 prosent stilling, der-

► med var det ingen behov for hjelpelærertimer. Det er denne personen Niethammer traff da hun besøkte Tromsø 1999. Hvis nå denne kvinnelige forskeren virkelig hadde fått stillingen, ville alt det som er sagt om angivelig maktesløse utenlandske søkere og "vi nordmenn" (i Nerdrums statement, Ff 08/05) stemt. Men: vedkommende søkte ikke engang i 2002. Den som er ansatt i dag hadde den gang ingen tilknytning til Germanistisk institutt.

I sin kommentar til Swan hevder Hustad at han intervjuet Niethammer "fordi hun ikke fikk svar på alle henvendelsene hun rettet til UiTø". Faktisk fikk hun mer en dette. Tidlig høsten 2000 fikk hun beskjed fra det germanistiske miljøet i Tromsø om at det var utlyst en stilling som førsteamanuensis i tysk litteraturvitenskap ved Universitetet i Oslo. Også her ble ansettelsesprosessen stoppet "due to the economic situation", selv om det da var en norsk kvinne på første-plassen. Man må gå ut fra at Niethammer fikk beskjed fra UiO høsten 2001 om dette, og man spør seg selvfølgelig hvorfor hun nå i 2005 følger saken i Tromsø, men ikke den i Oslo. Hustad må ha kjent til dette, men han ville vel ikke risikere en mindre endimensjonal artikkel enn den han skrev. I tråd med denne endimensjonaliteten er det ikke underlig at det virker mistenkelig på Hustad at fakultetsstyret ved UiTø ikke var enstemmig i avgjørelsen om Niethammers stilling.

Hustad mener for øvrig i sin kommentar at Toril Swan vet hvem som inviterte Niethammer til Tromsø høsten 1999. Men det kan hun ikke vite. Svaret er nemlig at Niethammer reiste privat og uten invitasjon. Hun hadde allerede bestilt flybillett da hun informerte meg - daværende instituttleder - om sin reise.

Den sittende førsteamanuensen i tysk litteraturvitenskap er vel muligens bare et bi-offer av Hustadsaken. Likevel er det hun som må frykte konsekvensene av Niethammers vendetta. Hun blir svartet overfor dem som bestemmer hennes opprykk, stipendsøknader m. m. Selv om hun ikke er medlem av NFF, er det neppe Forskerforums oppgave å angripe ansatte på norske universiteter. Likevel skjedde det.

Hva var formålet med Hustads artikkel?

Av Michael Schmidt,
professor ved Universitetet i Tromsø

"En del kvekk fra humboldtianerne"

KVALITETSREFORMEN: Midt inne i eit elles fornuftig og opplysende intervju med Svein Michelsen og Johs Hjelldrekk i Forskerforum 1/2006, uttrykker statsvitaren Michelsen håp om at "midtveisrapporten vil nyantere ordskiftet om kvalitetsreformen." Eit så frømt ønske er vi alle med han i. Men deretter slår han til med ei eksemplarisk nyanterende formulering om at det i denne debatten har "kommet en del kvekk fra humboldtianerne om at studentenes frihet forsvinner fra akademia" (mi utheving).

Ein må berre be om eit par presiseringar: Kven er desse utdatterte "humboldtianerne" med unyanterende froskelyd? Og vil også dette innlegget først og fremst bli registrert som nok eit "kvekk" frå den kanten?

Av Gunnar Foss, NTNU

20 spørsmål (og noen svar)

FORSKERFORUM: Når det gjelder spørsmålet om opprinnelsen til uttrykket "There's (opprinnelig: There ain't ...) no such thing as a free lunch" (Forskerforum 1/06), så er det for så vidt riktig at Milton Friedman populariserte uttrykket i navnet på boken sin fra 1975, men det er en god del eldre, og Friedman avviste da også konsekvent at han var opphavsmannen (cf. New York Times, 15/1/93). Som Ralph Keyes påviser i boken "Nice Guys Finish Seventh" (Harper Collins, 1992), så finner vi det bl.a. brukt av spaltistene Burton Crane og Walter Morrow så pass tidlig som i 1949.

Men det spiller sannsynligvis ikke større rolle. Verre er det nok at forfatteren av spalten - i det neste spørsmålet om "den andre og (førebels siste)" norske Nobelpristakeren i økonomi (riktig svar oppgitt til å være Trygve Haavelmo i 1989) - ikke har fått med seg at nordmannen Finn E. Kydland fikk prisen i 2004.

Av Åge Lind, førsteamanuensis, NHH

NYE STILLINGER

Annonse: Arne Aardalsbakke
Telefon: 64 87 67 90
Telefaks: 64 87 67 91
E-post: forskerforum@c2i.net

Priser

Format	
1/1 side	16900
1/2 side	11900
1/3 side	8500
1/4 side	6500

Stilling / kunngjøring: kr 27,- pr spaltemm.
Alle priser er oppgitt ekskl. mva.

Misjonshøgskolen er ledende i Skandinavia på forskning og utdanning knyttet til kirkens globale misjonsoppdrag, med studieprogram i teologi (Bachelor, Master, Ph.D., praktisk-teologisk seminar) samt religion og interkulturell kommunikasjon (Bachelor). Høgskolen har om lag 320 studenter og 45 ansatte.

Leder av Misjonsarkivet

Det norske misjonsselskaps historiske arkiv omfatter selskapets samlede virksomhet ute og hjemme, og ligger under Misjonshøgskolens ledelse og administrasjon. Arkivet er et åpent forskningsarkiv. Det inneholder et unikt tekst- og billemateriale fra de områder Misjonsselskapet har eller har hatt sitt virke, og er vel kjent i arkiv- og forskningsmiljøer i inn- og utland.

Nåværende arkivleder trapper nå ned etter oppnådd pensjonsalder, og Misjonshøgskolen søker etter ny dynamisk leder. Stillingen forutsetter historisk og/eller samfunnsfaglig kompetanse, primært på førstestillingsnivå, relatert til arkivets materiale og fokus. Det forutsettes videre en inngående kjennskap til Misjonsselskapets arbeid og historie. Videre vil evne til nettverksbygging og markedsføring av forskningsarkivet ovenfor relevante miljøer i inn- og utland vil bli vektlagt.

Misjonsarkivet inngår i høgskolens bibliotek- og dokumentasjonsavdeling, og arkivleder har avdelingslederen som sin nærmeste foresatte. Det foreligger instruks for stillingen, og det forutsettes at den som tilsettes kan identifisere seg med Misjonshøgskolens grunnleggende verdier (jf. høgskolens grunnregler) og visjoner (jf. høgskolens strategiplan). Stillingen lønnes i henhold til vitenskapelig kompetanse.

Nærmere opplysninger kan fås ved henvendelse til rektor Knut Holter (tlf. 51 51 62 19) eller leder for Bibliotek og dokumentasjonsavdelingen, Arne B. Samuelsen (tlf. 51 51 62 47). Søknad med vedlegg - i tre kopier - sendes Misjonshøgskolen, Misjonsveien 34, 4024 Stavanger, innen 1. mars 2006. Tiltredelse 1. august 2006.

Misjonshøgskolen Misjonshøgskolen Misjonshøgskolen

adr.	Misjonsveien 34, 4024 Stavanger	e-post	und@mhs.no
tlf.	51 51 62 10	internett	www.mhs.no
faks	51 51 62 25	eier	Det Norske Misjonsselskap

Forskere

- Institutt for kreftforskning

Institutt for kreftforskning har siden det ble grunnlagt i 1954 spilt en sentral rolle innen kreftforskning både i Norge og internasjonalt. Instituttet har for tiden syv forskningsavdelinger og 230 ansatte. Instituttet driver både basal forskning og translasjonsforskning.

Biokjemisk Avdeling ved Institutt for kreftforskning består av 3 grupper som hovedsaklig studerer spørsmål knyttet til membrantrafikk og vekstregulering i forskjellige modell-systemer (mammalske celler og banaflye). Arbeidet vil foregå både ved biokjemisk avdeling og ved Avdeling for ultrastrukturell Patologi, Radiumhospitalet.

Ved Avdeling for Strålingsbiologi er det ledig fulltids engasjement for to forskere, i første omgang for en periode på 12 måneder, men med muligheter for forlengelser. Prosjektet er et industrisamarbeid med firmaet CancerCure AS (www.cancercure.no).

Kontaktinfo: Dag Rune Olsen, Forskningsjef, tlf. 22 93 49 35, e-post: d.r.olsen@medisin.uio.no

Arbeidsoppgaver:

De som ansettes, skal arbeide med å videreutvikle et behandlingsprinsipp basert på selektiv frigjøring av virkestoffer, innkapslet i liposomer eller polymerer, i et akustisk strålefelt i svulstvev.

Kvalifikasjoner:

Det kreves relevant doktorgradskompetanse, erfaring og kunnskap om ulike modellsystemer i kreftforskning, samt interesse for teknologiutvikling. Dokumentert forskningsproduksjon i form av publikasjoner i internasjonale vitenskapstidsskrifter vektlegges.

Vi tilbyr:

- Lønn etter avtale
- Medlemskap i pensjonsordning, 2% pensjonstrekk, gruppe- og ulykkesforsikring samt fritidsulykkesforsikring
- Behjelpelig med bolig, oppgis i søknaden dersom ønskelig

Personlige egenskaper:

Det søkes spesielt etter mennesker med initiativ, kreativitet og glød for fagfeltet. Vedkommende som ansettes må kunne arbeide selvstendig, men må også evne å samarbeide med grupper internt så vel som med eksterne, nasjonale og internasjonale miljøer. Vi ønsker derfor å knytte til oss forskere som er utadrettet og fleksible.

Vi benytter internettbasert søknadsbehandlings-system og ber kandidater søke stillingen elektronisk via «ledige stillinger» på www.rikshospitalet.no

Referansenr: 148245535. Søknadsfrist: 09.02.2006

Rikshospitalet-Radiumhospitalet HF er et høyspesialisert universitetssykehus med 7500 ansatte. Sykehusets hovedoppgaver er pasientbehandling, forskning, undervisning og rådgivning. Rikshospitalet-Radiumhospitalet er regionsykehus for Helse Sør og har landsdekkende funksjoner innen flere disipliner. Som følge av fusjonen som fant sted 1.1.05 er sykehuset inne i en spennende omstillingprosess med nye organisatoriske løsninger.

Cicero ab

UNIS

Universitetssenteret på Svalbard AS (UNIS) er et statlig aksjeselskap. De fire store universitetene er representert i selskapets styre. UNIS har ca 300 studenter årlig, og pr januar 2006 er det ansatt 35 personer i forsker og undervisningsstillinger. Det er 20 personer i teknisk/ administrative stillinger. I tillegg har UNIS 21 professor II stillinger og ca. 130 gjesteforelesere per år. Formålet til UNIS er å gi studietilbud på universitetsnivå og drive forskning med utgangspunkt i Svalbards geografiske plassering i et høyarktisk område, med de spesielle fortrinn dette gir gjennom bruk av naturen som laboratorium og arena for observasjoner og innsamling av data. Det gis undervisning innenfor de fire studieretningene arktisk biologi, arktisk geofysikk, arktisk geologi og arktisk teknologi. Om lag halvparten av studentene er utenlandske, og all undervisning foregår på engelsk.

Vi øker vår aktivitet, og søker etter:

Professor/ førsteamanuensis i arktisk teknologi (ismekanikk)

professor/ førsteamanuensis i arktisk teknologi (hydrologi)

2. gangs utlysning

Professor/ førsteamanuensis i arktisk biologi (terrestrisk økologi – botanikk)

Totalt 5 stipendiatstillinger;

- 2 stipendiatstillinger i arktisk geofysikk (fysisk oseanografi og meteorologi)
- 2 stipendiatstillinger i arktisk teknologi (miljøteknologi og geoteknikk)
- 1 stipendiatstilling i arktisk biologi (terrestrisk økologi)

Søkere må ha kompetanse rettet mot områder beskrevet i betenkningene for stillingene.

Betenkningene for stillingene, og ytterligere informasjon om UNIS, finnes på www.unis.no.

Opplysninger kan også fås ved henvendelse til UNIS, tlf.: 7902 3333, eller til de kontaktpersoner spesifisert i betenkningene. Lønn etter offentlig regulativ.

Søknadsfrist for alle stillingene er 12. februar 2006.

Søknad sendes til:

**Universitetssenteret på Svalbard AS,
postboks 156, 9171 Longyearbyen.**

HØGSKOLEN I LILLEHAMMER
www.hil.no

Høgskolen i Lillehammer tilbyr en rekke studier innen film- og fjernsynsfag, helse- og sosialfag, reiselivsfag, økonomi- og administrative fag og samfunns- og kulturfag. Høgskolen holder til i moderne lokaler, har 270 ansatte og vel 3250 studenter. Høgskolene og fylkeskommunene i Hedmark og Oppland samarbeider om å utvikle universitetskompetanse, og Høgskolen i Lillehammer og Høgskolen i Gjøvik har søkt departementet om å slå seg sammen til en høgskole i Oppland.

DOKTORGRADSSTIPENDIATER (5 stillinger)

Ved høgskolen er det under oppbygging fire doktorgradsområder:

- **Mediert oppvekst** - Ved hjelp av det overordnede begrepet Mediert oppvekst ønsker programmet å sette fokus på de forhold som på viktige områder medierer, dvs "formidler på en påvirkende måte", barns og unges forhold til sin omverden under deres oppvekst.
- **Innovativ forvaltning** - Med Innovativ forvaltning blir det både sikta til innovative måter å utvikle velferdsstaten på og at offentlig forvaltning skal ha en innovativ rolle i forhold til utvikling av næringslivet.
- **Visuell kommunikasjon** - Visuell kommunikasjon er et tverrfaglig Ph.D-program for kunnskapsutvikling ved Høgskolen i Lillehammer og Høgskolen i Gjøvik. Det er bygget opp rundt fagmiljøene fjernsynsproduksjon, film- og fjernsynsvitenskap, mediepedagogikk ved Høgskolen i Lillehammer og fagmiljøene innen mediedesign og -teknikk ved Høgskolen i Gjøvik.
- **Kunstnerisk utvikling** - Programmet tar sikte på å gi stipendiater den høyeste formelle utdannelsen innenfor kunstnerisk virksomhet, og de skal gjennomføre et selvstendig kunstnerisk arbeid på høyt internasjonalt nivå. Den norske filmskolen ved HiL har fått ansvar for kunstnerisk utviklingsarbeid innenfor film på PhD-nivå.

Vi lyser nå ut doktorgradsstipendiater på følgende områder:

Mediert oppvekst – (2 stillinger) 4 årig tilsetning med 25 % undervisningsplikt.

Forskningsfeltet for stillingene er rettet mot henholdsvis:

- Kvalifiseringsprosesser innen barne- og ungdomsområdet
- Dannelsingsprosesser innen barne- og ungdomsområdet

Kontaktpersoner: Professor Pär Nygren, tlf. 900 33 193, professor II Finn Skårderud, tlf. 918 19 990, professor Harald Thuen, tlf. 61 28 80 17, professor Lars Mønsen, tlf. 61 28 82 80.

Innovativ forvaltning – (3 stillinger) 4 årig tilsetning med 25 % undervisningsplikt

Forskningsfeltet for 2 av stillingene er innovasjon innenfor velferdsstatens kjerneområder.

Kontaktpersoner: Professor Rolf Rønning, tlf. 61 28 82 21, førsteamanuensis Liv Solheim, tlf. 61 28 83 87, førsteamanuensis Jan Andersen, tlf. 61 28 82 67.

Forskningsfeltet for den 3. stillingen er innovativ forvaltning forstått som offentlig sektors rolle i nærings- og regionutvikling.

Kontaktpersoner: Professor Håvard Telgen, 61 28 80 16, professor Tor Selstad, tlf. 61 28 83 11, professor Noralv Veggeland, tlf. 61 28 83 51.

Felles for stillingene:

Den statlige arbeidsstyrken skal i størst mulig grad gjenspeile mangfoldet i befolkningen. Det er derfor et personalpolitisk mål ved HiL å oppnå en balansert alders- og kjønnsammensetning og rekruttere personer med innvandrerbakgrunn.

HiL har som målsetting å øke andelen kvinner i undervisnings- og forskerstillinger. Ved ellers tilnærmet like kvalifikasjoner vil kvinner bli foretrukket.

Mer informasjon, elektronisk søknadsskjema mv. på www.hil.no - ledige stillinger.

SØKNADSRIST 6. MARS 2006

Forsvarets forskningsinstitutt søker forskere

Nanostrukturer i komposittmaterialer

Sammen med Nammo/Raufoss driver FFI forskning og utvikling innen rakettmotorteknologi. Moderne rakettmotorer er vekt-kritiske strukturer basert på avansert anvendelse av komposittmaterialer. En viktig del av det framtidige arbeidet vil bestå i å integrere karbon nanorør i slike materialer, for å redusere vekt eller bedre mekaniske egenskaper.

Vi søker en forsker som kan ta en sentral rolle innen dette forskningsfeltet og etablere gode samarbeidsrelasjoner med andre forskningsmiljøer, nasjonalt og internasjonalt. Vi krever høyere utdanning innen **mekanikk/fysikk** eller tilsvarende.

Nærmere opplysninger får du ved å henvende deg til forskningssjef Bjarne Haugstad, tlf 63 80 75 01, eller e-post til lonn/personal@ffi.no. **Søknad merkes ref. nr. 2006/00036.**

Simuleringsteknologi

Utviklingen innenfor simulering- og datateknologi, spesielt distribuerte systemer, åpner for nye og spennende anvendelser, også for Forsvaret. Simulering vil bli et viktig verktøy for å utvikle nye konsepter, og for eksperimentering og trening. Modellering og simulering er derfor et av FFIs viktige forskningsområder, hvor vi satser på å bygge opp et sterkt fagmiljø.

Vi gjennomfører prosjektarbeidene i team, og arbeidsoppgavene vil være både av teoretisk og praktisk art. Noe av forskningen vil foregå i internasjonale fora.

Vi søker nye medarbeidere med gode kunnskaper innen ett eller flere av områdene; **teknisk kybernetikk** og **informatikk**. Kunnskaper i systemteknikk er en fordel.

Nærmere opplysninger får du ved å henvende deg til forsker Ole Martin Mevassvik, tlf 63 80 74 23, forsker Karsten Bråthen, tlf 63 80 74 26, eller e-post til lonn/personal@ffi.no. **Søknad merkes ref. nr. 2006/00037.**

Radioteknologi

Framtidens nettverksbaserte forsvar er avhengig av godt tilpassede transmisjonskapasiteter. Radiosystemer er en sentral komponent. Sivile kommunikasjonssystemer kan ikke uten videre brukes i militære nett. Det foregår derfor en utvikling av ny softwarebasert radioteknologi for militære formål. FFI arbeider med konsepter for et nettverksbasert forsvar og har behov for å styrke kompetansen innen radiokommunikasjon og transmisjon.

Vi søker forsker(e) med gode kunnskaper innenfor noen av følgende områder; **antenneteknikk**, **radiobølgebredelse**, **koding**, **modulasjon**, **MAC-protokoller**, **IP**, **adaptive systemer**, **programmering**, **mellomvare**, **hardware- og software-arkitektur**.

Nærmere opplysninger får du ved å henvende deg til forsker Vivianne Jodalen, tlf 63 80 72 58, forsker Knut Øvsthus, tlf 63 80 74 88, eller e-post til lonn/personal@ffi.no. **Søknad merkes ref. nr. 2006/00038.**

Kjemisk analyse

Ved FFI arbeider vi med kjemisk analyse for militære formål. Laboratoriet er under utvidelse, blant annet for å bygge opp mobile feltlaboratorier som skal benyttes i Forsvaret. Vi har utstyr som GC, GC-MS, GC-MS/MS og LC-MS og planlegger innkjøp av et NMR-instrument. Laboratoriet må være forberedt på å motta prøver som skal analyseres for eventuell påvisning av kjemiske stridsmidler.

Vi søker en forsker med høyere utdanning innen **organisk analytisk kjemi**. Erfaring fra laboratoriearbeid og relevante analyseteknikker vil være en fordel.

Nærmere opplysninger får du ved å henvende deg til forskningssjef Bjørn Arne Johnsen, tlf 63 80 75 02, forsker Leif Haldor Bjerkeseth, tlf 63 80 78 97, eller e-post til lonn/personal@ffi.no. **Søknad merkes ref. nr. 2006/00053.**

Våpenvirkninger og beskyttelse

Ved FFI arbeider vi med å utvikle kunnskap om hvordan ulike våpen virker og hvordan vi kan beskytte oss mot dem. Disse spenner fra avanserte mikrobølgevapen til primitive bilbomber. Vi har tilgang på moderne eksperimentelt utstyr og numeriske verktøy.

Vi søker en forsker med høyere utdanning i fysikk eller mekanikk, gjerne med spesialisering innen ett eller flere av følgende områder; **elektromagnetisme**, **fluidmekanikk**, **faststoffmekanikk** og **plasmafysikk**. Det er ønskelig med noe erfaring i ledelse, men vi anmoder også nyutdannede om å søke.

Nærmere opplysninger får du ved å henvende deg til avdelingssjef Jan Ivar Botnan, tlf 63 80 75 00, eller e-post til lonn/personal@ffi.no. **Søknad merkes ref. nr. 2006/00054.**

Generelt for alle stillingene:

Nødvendige kvalifikasjoner er utdanning fra universitet/høgskole (mastergrad, cand. scient./siv. ing., dr. ing./dr. scient.) eller tilsvarende innen de fagfeltene som er nevnt for stillingene. Gode resultater, samt gode kommunikasjons- og samarbeidsegenskaper og evnen til å arbeide selvstendig blir vektlagt.

Vi oppfordrer spesielt kvinner og personer med innvandrerbakgrunn til å søke. Kandidatene må kunne sikkerhetsklarerer for hemmelig.

Stillingene lønnes innen ltr. 47-70 (kr 334 400 – 507 300), avhengig av relevant utdanning og praksis. Det trekkes 2 % pensjonsinnskudd.

Søknad merket ref. nr. og vedlagt kopier av vitnemål fra utdanning og praksis, **sendes innen 9. februar 2006** til

**Forsvarets forskningsinstitutt
Postboks 25
2027 Kjeller**

Nærmere opplysninger om stillingene og arbeidsoppgavene finner du på

www.ffi.no

NYE STILLINGER

Folkehelseinstituttet i Norge arbeider for å bedre befolkningens helse ved å fremskaffe kunnskap om hvordan folkehelsen utvikler seg og hvilke forhold som påvirker helsen. Instituttet har omlag 700 tilsatte.

Vi søker

Avdelingsdirektør - biobanker

Ved divisjon for epidemiologi (ref. 0562)

Søknadsfrist: 23.02.06.

For mer informasjon om stillingene, se fhi.jobbportal.no

Søknad sendes Folkehelseinstituttet elektronisk via vår jobbportal på fhi.jobbportal.no

UNIVERSITETET FOR MILJØ- OG BIOVITENSKAP (UMB) ER ET AV NORGES FREMSTE FAGMILJØ INNEN BIOVITENSKAP, MAT, MILJØ OG NATUR- OG RESSURSFORVALTNING. UMB SKAL GJENNOM UTDANNING OG FORSKNING BIDRA TIL Å SIKRE LIVSGRUNNLAGET TIL DAGENS OG FREMTIDENS GENERASJONER. UMB HAR STORT NASJONALT OG INTERNASJONALT ENGASJEMENT INNEN FORSKNING, UTDANNING, FORSKNINGSFORMIDLING, INNOVASJON OG NYSKAPING.

FØRSTEAMAUENSIS/ PROFESSOR

— ORGANISASJONSFAG
Ledig ved Inst. for økonomi og ressursforvaltning. Oppl. v/Ole Gjølberg, tlf. 64 96 56 93. St.nr 12/06. Søknadsfrist: 01.03.06.

PROFESSOR

— MAT OG HELSE
Ledig ved Inst. for kjemi, bioteknologi og matvitenskap. Oppl. v/Gerd Vegarud, tlf. 64 96 58 38. St.nr 01/06. Søknadsfrist: 03.03.06.

PROFESSOR/ASSOCIATE PROFESSOR

— TROPICAL ECOLOGY AND MANAGEMENT OF NATURAL RESOURCES
Ledig ved Inst. for naturforvaltning. Oppl. v/Stein R. Moe, tel. 47 64 96 57 21. St.nr. 04/06. Søknadsfrist: 03.02.06.

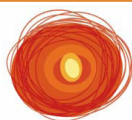
PHD-STILLING

- POLLINERINGSØKOLOGI
Ledig ved Inst. for naturforvaltning på prosj: "Cascading effects of mutualistic interactions: from insect flower visitation to plant community dynamics", Oppl. v/Ørjan Totland, tlf. 64 96 57 81. St.nr. 05/06. Søknadsfrist: 03.02.06.

FELLES FOR STILLINGENE: FULLSTENDIG UTLYSINGSTEKST PÅ WWW.UMB.NO/STILLINGER

1502
1924

NASJONALT SENTER FOR
NYNORSK I OPPLÆRINGA
www.nynorsksenteret.no | Høgskulen i Volda

LEDIGE STILLINGAR
www.hivolda.no/stilling

Ved **Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa**, er det ledig følgende stilling:

STIPENDIATSTILLING I NYNORSKDIDAKTIKK (St. nr. 01/06)

Nærare opplysningar v/Anne Steinsvik Nordal tlf. 70 07 51 97 (anneno@hivolda.no) eller personalsjef Sverre Tverberg, tlf. 70 07 50 40 (sverretv@hivolda.no)
Full kunngjøring på www.hivolda.no og på www.aetat.no

Vi ber om at søknaden blir sendt elektronisk frå www.hivolda.no/stilling
Frist: **1. mars 2006.**

Nasjonalt senter for nynorsk i opplæringa | Høgskulen i Volda
Boks 500 | 6101 Volda | T: 70 07 50 00 | F: 70 07 50 51

LEDIG STILLING VED NHH

Professor/førsteamanuensis i etikk og økonomi

Søknadsfrist er 25.02.06

Se fullstendig utlysningstekst og stillingsomtale på www.eures.no eller www.nhh.no/adm/personal

NORGES HANDELSHØYSKOLE

Norges Handelshøyskole ble grunnlagt i 1936, og utgjør i dag landets ledende fagmiljø innen økonomisk-administrative fag. NHH er norsk medlem av Community of European Management Schools (CEMS).

Høgskolen har i dag over 2800 heltidsstudenter, en samlet stab på over 300 personer og samarbeider nært med Administrativt forskningsfond (AFF) og Samfunns- og næringslivsforskning AS (SNF). Tilsammen utgjør NHH-miljøet et stort faglig og praktisk fellesskap med mer enn 500 ansatte.

M KONTAKT: 22939

INFORMASJON FRA FORBUNDET

Informasjonsrådgiver **Unn Rognmo** kommer

hver måned med aktuell informasjon fra Forskerforbundet. For kontinuerlig oppdatering, besøk våre hjemmesider www.forskerforbundet.no

Høgskolen i Nord-Trøndelag

Ved Høgskolen i Nord-Trøndelag er det to ledige stipendiatstillinger:

- **Stipendiat i didaktikk (F-01/06)**
- **Stipendiat i fagdidaktikk (F-02/06)**

Stillingene er tilknyttet lærerutdanningene ved høgskolens avdeling i Levanger. For nærmere opplysninger se fullstendig utlysings-tekst og egen stillingsbetenking for hver stilling på vår internettside www.hint.no under «Ledige stillinger».

Søknadsfrist: 15. mars 2006.

HINT tlf. 74 11 20 00 www.hint.no

CIEERO/jn

**Kontorleder/
administrativ
leder**

Vår kontorleder gjennom mange år går av med pensjon i 2006 og Institutt for samfunnsforskning (ISF) søker hennes etterfølger. ISF er en selvstendig stiftelse med nær kontakt til universitetene, Norges forskningsråd og andre oppdragsgivere. Instituttet har 60 ansatte, herav ca 40 forskere fra alle samfunnsfag. Se www.samfunnsforskning.no for mer informasjon.

Kontorlederen leder den administrative staben og har sammen med instituttleder ansvar for instituttets infrastruktur. Administrasjonens oppgaver omfatter regnskap, informasjon, drift av IT, bibliotek, kantine og sentralbord. En del av tjenestene leveres også til naboinstituttet NOVA.

Sammen med instituttlederen er kontorlederen ansvarlig for økonomisk planlegging og styring, herunder bistand ved budsjettering og regnskap for instituttets forskningsprosjekter. Til enhver tid er rundt 70 prosjekter i arbeid.

Stillingen forutsetter evne til helhetstenkning og innsikt i budsjettering, regnskap og prosjektadministrasjon. Kunnskap om forskningssystemet er en fordel.

Lønn etter kvalifikasjoner. Fra lønnen trekkes 2 prosent til Statens Pensjonskasse.

Ytterligere informasjon fås hos instituttleder Fredrik Engelstad eller kontorleder Eli Søgård, tlf. 23 08 61 00.

Søknadsfrist 15. februar 2006.

④

Oppretter uredelighetsutvalg

Kunnskapsminister Øystein Djupedal setter nå fortgang i arbeidet med å opprette et uredelighetsutvalg for å hindre forskningsjuks. Regjeringen arbeider med en proposisjon om et system for behandling av uredelighet i forskning og lovfesting av et helhetlig etikkomitésystem, og Djupedal håper Stortinget kan behandle saken før sommerferien. I tillegg vektlegger Djupedal de høyere utdanningsinstitusjonenes eget ansvar for å holde kvalitet og høy etisk standard på forskningen. Problemstillinger rundt redelighet i forskning skal gjøres til et sentralt tema på styringsmøtene departementet gjennomfører det kommende halvåret med alle høyere læresteder, og forskerutdanningen skal gjennomgås for å sikre at etiske spørsmål får en bred plass i utdanningen.

Mekling ved Balletthøyskolen

Den norske balletthøyskole og Forskerforbundet ble på det første meklingsmøtet 16. januar enig om å starte en prosess med sikte på å få etablert en tariffavtale for Forskerforbundets medlemmer ved høyskolen. Balletthøyskolen frafalt kravet om at Forskerforbundet måtte frasi seg streikeretten som en forutsetning for å gå i forhandlinger, og Forskerforbundet aksepterte derfor å utsette dato for plassratredelse for sine medlemmer til 6. mars.

Blir det tariffavtale ved Balletthøyskolen?
(Foto: Kjetil A. Brottveit)

Gir stryk i likestilling

Bare 17 prosent av norske professorer er kvinner. Likevel jobber svært få norske universiteter og høyskoler målrettet med likestilling, viser en ny evaluering. Tirsdag 10. januar arrangerte komiteen for integreringstiltak – Kvinner i forskning – konferansen "Ett trinn opp", en konferanse om ledelse for likestilling i akademien.

- Hovedproblemet bak svak rekruttering av kvinner ligger i de arbeidsbetingelser de tilbys, sier Kolbjørn Hagen, leder i Forskerforbundet. – Manglende rekruttering av kvinner gjør at institusjonene går glipp av høy kompetanse og talentfulle forskere. Det viktigste grepet for å oppnå mer likestilling er derfor å bedre arbeidsbetingelsene og gi mulighet for karriereplanlegging også for vitenskapelig ansatte, sier Hagen. Det betyr færre midlertidige stillinger og arbeidsstidsordninger som beskytter tid til forskning.

Les mer om konferansen og evalueringen på www.kvinneriforskning.no.

Undersøkelse om kvalitetsreformen

Høsten 2005 gjennomførte Forskerforbundet en spørreundersøkelse blant sine medlemmer ved universitetene og høyskolene. Formålet med undersøkelsen var å kartlegge hvordan medlemmene opplever arbeidshverdagen etter innføringen av kvalitetsreformen. Rapporten fra undersøkelsen viser at en stor andel av de ansatte mener reformen er positiv og nødvendig. Samtidig er veldig mange kritiske til oppfølgingen av den videre gjennomføringen av reformen. Mange mener reformen er underfinansiert, har ført til faglig nivåsenkning og at det er blitt vanskeligere å ha innflytelse på egen arbeidsplass. Undersøkelsen har vært omtalt i Forskerforum nr 9 og 10/2005. Rapporten fra undersøkelsen er nå utgitt i Forskerforbundets skriftserie (notat 1/2006) og blir sendt ut til lokallag og foreninger. Rapporten kan også lastes ned fra www.forskerforbundet.no.

Nye etiske komiteer

Kunnskapsdepartementet har oppnevnt medlemmer til de nasjonale forskningsetiske komiteer for perioden 2006-2009. De tre forskningsetiske komiteene er frittstående uavhengige organer for forskningsetiske spørsmål innen alle fagområder. Ny leder for Den nasjonale forskningsetiske komité for medisin (NEM) er Beate Indrebø Hovland, teolog fra Lovisenberg diakonale høyskole. Komiteen for naturvitenskap og teknologi (NENT) skal ledes av Dag E. Helland, molekylærbiolog fra Universitetet i Bergen, og komiteen for samfunnsvitenskap og humaniora (NESH) skal ledes av historiker Anne-Hilde Nagel fra Universitetet i Bergen. Les mer på www.etikkom.no.

Tjenestemannsloven gjelder fortsatt

Stortinget opphevet før jul det tidligere lovvedtaket fra juni 2005 om ny Lov om statens embets- og tjenestemenn. Fornyingsminister Heidi Grande Røys viser til at Stortinget i juni vedtok omfattende endringer i forhold til den gjeldende loven, uten at disse ble tilstrekkelig drøftet på forhånd. I 2006 tar regjeringen sikte på å få en grundig vurdering av tjenestemannsloven, og vil bl.a. trekke de ansattes organisasjoner med i drøftingene.

Ny arbeidsmiljølov fra 1. januar

Fra 1. januar 2006 trådte ny arbeidsmiljølov i kraft. Stortinget vedtok den nye arbeidsmiljøloven i juni 2005, men etter regjeringsskiftet i oktober fremmet regjeringen Stoltenberg forslag om reversering av en del bestemmelser i loven, og disse forslagene ble vedtatt av Stortinget i desember 2005. Dette gjaldt i det vesentlige regler som innskrenket arbeidstakers rettigheter, f.eks. utvidet adgang til midlertidig tilsetning, innskrenkning i retten til å stå i stilling og utvidede overtidsregler. En bestemmelse i loven fra juni 2005 som styrket arbeidstakers rettigheter ble imidlertid også re-

versert; bestemmelsen om at særlig uavhengige arbeidstakere skulle omfattes av arbeidstidskappitlet, dvs. bl.a. få rett til overtidsbetaling.

Varslere skal få bedre vern

Arbeidstakere som varsler om kritikkverdige forhold på arbeidsplassen skal få sterkere vern. Dette er blant forslagene i en rapport om ytringsfrihet i ansettelsesforhold, som ble sendt på høring like før jul. Rapporten er laget av en arbeidsgruppe i Arbeids- og sosialdepartementet, som har hatt en løpende dialog med blant andre partene i arbeidslivet. Arbeidsgruppen fremmer forslag til nye regler i arbeidsmiljøloven og forvaltningsloven som skal erstatte arbeidsmiljøloven § 2-4. Fristen for høringsuttalelser er satt til 23. mars 2006. Forskerforbundets hovedstyre skal behandle saken på sitt møte 2. mars, og sekretariatet ber om innspill fra lokallag og foreninger før dette.

Nedgang i BNP-andelen

Nye tall fra NIFU STEP viser at FoU-utgiftene i Norge beløp seg til 27,7 milliarder kr i 2004. Dette gir en nominell økning på i underkant av 400 millioner kroner, eller 1,4%, i forhold til 2003. Målt i faste priser gir dette en nedgang på 1,1%. Målt som andel av BNP gikk forskningsinnsatsen ned fra 1,73% i 2003 til 1,62% i 2004. Det politiske målet om å øke FoU-andelen til 3% innen 2010 er dermed blitt en enda større utfordring, og NIFU STEP anslår at det vil kreve en årlig vekst i FoU-utgiftene på mellom 5,5 og 7 milliarder kr å nå målet.

Brosjyre på engelsk

Forskerforbundet har utgitt en minifolder på engelsk med presentasjon av forbundets politikk og medlemsfordeler. Brosjyren blir distribuert til alle lokallag og foreninger, og kan også bestilles fra vår nettside: www.forskerforbundet.no/materiell.

INNSPILL

Forskningsjuks

Det hender vi klager over manglende medeoppmerksomhet rundt forskning. Fra fredag den 13. (!) januar og etter det har det vært flere nyhetsoppslag om forskning enn noensinne. Men dessverre – utgangspunktet er den tragiske og helt uforståelige saken der en forsker synes å ha brutt de mest elementære regler for forskning, ved rett og slett å ha publisert en analyse av et konstruert datamateriale.

Saken reiser naturlig nok en mer generell debatt om forskningsetikk, om bruk av medforfattere, kvaliteten på kontrollsystemer og effekten av en tøffere konkurranse der publisering i prestisjetidsskrifter ikke bare gir anerkjennelse, men også økonomisk gevinst.

Dette er en debatt vi skal hilse velkommen. Det må imidlertid advares mot å generalisere ut fra det som virker som en helt ekstraordinær sak. Uansett regelverk, lover og sanksjoner kan en aldri gardere seg mot bevisst svin-

del – også forskere er mennesker.

Debatten har satt fortgang i arbeidet med etableringen av et nasjonalt uredelighetsutvalg og lovfesting av etikkomiteer. Innhold og mandat er ikke klart, men signalene går på at utvalget i tillegg til å behandle enkeltsaker også skal fungere som en kompetansesøtte for institusjoner og enkeltpersoner. Slike forebyggende tiltak vil være nyttige. At studenter på alle nivå må få den nødvendige kunnskap om forskningsetikk synes selvsagt, og her har fagmiljøene et selvstendig ansvar. Behovet blir så åpenbart når det gjelder medisinske fag som dreier seg om liv og død, men ethvert forskningsresultat inngår i en åpen kunnskapsoppbygning der andre må kunne stole på sannhetsgehalten i det som legges frem.

Det synes opplagt at miljøene må ta på alvor sin praksis rundt bruk av medforfattere. Her finnes det internasjonale regler som eta-

blerte tidsskrifter har forpliktet seg til å følge. En innskjerping av krav og presisering av omfanget og kvaliteten på den enkeltes bidrag for å bli tatt med, synes ikke urimelig. Her er det også ulik tradisjon i ulike fag, et faktum som viser at en må være svært varsom når en teller siteringsindekser og bruker dem i sammenligninger av kvalitet mellom vidt forskjellige fagfelt.

Jeg advarte mot generalisering. Vi må heller ikke la denne saken føre til oppbygging av nye, byråkratiske kontrollordninger som hindrer gode forskningsprosjekter fra å bli realisert og resultater spredt. Men saken har vært en vekker, og har skapt bevissthet om både den enkeltes og institusjonens ansvar, selv om norsk forskning helst skulle vært den foruten.

Av generalsekretær i
Forskerforbundet **Kari Kjenndalen**

Information in English

Forskerforbundet – The Norwegian Association of Researchers (NAR) – has issued a folder in English, which gives a presentation of NAR and what the organisation can offer its members. The folder will be distributed to all local branches of NAR, you can also order copies from our webpage: www.forskerforbundet.no/materiell.

FoU-arbeid i høyskolesektoren

NIFU STEP skal på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet kartlegge bl.a. omfang og finansiering av FoU-arbeidet ved de statlige høyskolene. Data vil bli innhentet gjennom en spørreskjemaundersøkelse til samtlige ansatte i faglige stillinger ved høyskolene. Undersøkelsen vil kunne dokumentere endringer i forskningsvilkår og arbeidssituasjon ved høyskolene. Forskerforbundet oppfordrer alle medlemmer til å ta seg tid til å fylle ut spørreskjemaet.

Medlemsvekst også i 2005

Forskerforbundets medlemstall økte med 352 i løpet av 2005, noe som utgjør en medlemsvekst på 2,4%. Ved årsskiftet hadde Forskerforbundet 14 781 medlemmer. 1065 personer meldte seg inn i forbundet i 2004, mens 713 meldte seg ut. At Akademikerforeningene valgte å si opp avtalene med Forskerforbundet om dobbeltmedlemskap har ført til at antall utmeldinger er noe høyere i 2005 enn tidligere år. Antall innmeldinger er omtrent på nivå med tidligere år.

Lønnsundersøkelse

Forskerforbundet gjennomfører nå den årlige spørreundersøkelsen om lønnsnivået blant medlemmene, og alle yrkesaktive medlemmer av Forskerforbundet har fått tilsendt elektronisk spørreskjema per e-post. Lønnsstatistikken for medlemmer i statlig, kommunal og privat sektor vil

bli publisert i Forskerforbundets skriftserie og på forbundets nettsider.

Endringer i kursplanen

Forskerforbundets tariffkonferanse for tillitsvalgte i statlig sektor blir avholdt **17. februar**. Kurset i praktisk styrearbeid inkl. budsjettarbeid er utsatt til 13.-14. juni, mens medietreningskurset er utsatt til 10.-11. mai. Oppdatert kursplan og program for det enkelte kurs finner du på www.forskerforbundet.no/kurs.

Nytt utenlandsregulativ

Staten og hovedsammenslutningene er enige om ny særavtale for reiser utenlands for statens regning. Den nye avtalen trer i kraft 1. januar 2006. En viktig endring er at reiser for å presentere forskningsresultater m.m. nå kommer innunder særavtalen. Dette innebærer at våre medlemmer vil få dekket slike reiser med fulle satser og vil være forsikret på lik linje med andre i staten. Den nye særavtalen finner du på www.forskerforbundet.no.

Blir du medlem nr 15 000?

Forskerforbundet nærmer seg nå 15 000 medlemmer. Dette vil vi markere med å gi bort en Tivoli Model One radio til den som blir medlem nr 15 000, og en til den som verver vedkommende. Kanskje det blir deg? Innmeldingsskjema og mer informasjon om medlemskap i Forskerforbundet finner du på nettsiden www.forskerforbundet.no.

NORSK FORSKERFORBUND

Telefon: 21 02 34 00

Leder: professor Kolbjørn Hagen, NTNU

SEKRETARIATET

Generalsekretær: Kari Kjenndalen
 Sekretær: Gerd Sandvik
 Organisasjonssekretær: Turid Cordtsen
 Sekretær: Kristine Brox
 Ass. generalsekretær: Sigrid Lem
 Rådgiver: Bjørn T. Berg
 Informasjonsrådgiver: Unn Rognmo
 Forhandlingssjef: Frank Anthon
 Advokat: Ann Turid Opstad
 Juridisk rådgiver: Lars Petter Eriksen
 Juridisk rådgiver: Mariann H. Olsen
 Juridisk rådgiver: Brita Alsos (perm)
 Juridisk rådgiver: Eirik Utstumo (vikar)
 Seniorrådgiver: Eirik Rikardsen
 Org. sjef: Joar Flynn Jensen
 Rådgiver: Elisabeth Tindeland
 Kontorsjef: Aina Nilssen
 Sekretær: Lisa Wilhelmssen
 Sekretær: Lena Holum
 Sekretær: Hans Askildsen
 Kasserer: Marit Brendengen
 Sekretær: Seija Hjelteig
 Sekretær: Linda Pettersson

**FORSKER
FORBUNDET**

INNSPILL

Vi må satse mer på forskning

I mange år har politikere fra regjeringenskontorene og Stortingets talerstol sagt at Norge skal bruke like mye på forskning som gjennomsnittet i OECD innen 2005. Likevel havner vi stadig mer i bakleksa. Like før jul publiserte NIFU STEP en oversikt over hvor mye vi brukte på forskning i Norge i 2004. Målt i faste priser fikk vi en *nedgang* på 1,1 prosent i den totale forskningsinnsatsen fra året før.

Målt som andel av bruttonasjonalproduktet (BNP) var reduksjonen fra 1,73 prosent til 1,62 prosent. Selv om tallene for 2005 ikke foreligger, er det klart at vi er langt fra målet om å nå OECD-gjennomsnittet (ca. 2,4 prosent) innen utgangen av 2005.

Som om ikke dette målet var ambisiøst nok, har Stortinget, Bondevik-regjeringen og Stoltenberg-regjeringen vært samstemte om at Norges totale forskningsinnsats, i likhet med EUs, skal opp på minst tre prosent av BNP innen 2010. NIFU STEP antyder nå et behov

for en årlig vekst på 5,5 til 7 mrd kroner skal målet nås.

Det er næringslivets andel av forskningsinnsatsen som svikter mest. Her er det en reell nedgang på sju prosent fra 2003 til 2004. Dette er alvorlig. Det understreker behovet for å finne tiltak som kan øke næringslivets bidrag. Men det viser også at en må revurdere fordelingen mellom næringslivets og statens bidrag.

Forskerforbundet har tidligere støttet Framskrittspartiet og SV, som har tatt til orde for at minst 40 prosent av den totale forskningsinnsatsen må komme fra staten. Spørsmålet er om det er nok. Kanskje må statens og næringslivets andel være omtrent like store om målet skal nås.

Vår nye kunnskapsminister, Øystein Djupedal, har flere ganger understreket forskningens betydning og hvor viktig det er å nå de forskningspolitiske mål som har blitt vedtatt.

Av Forskerforbundets leder
Kolbjørn Hagen

Forskerforbundet er enig med vår nye minister. Derfor er det spesielt skuffende at Djupedal ikke klarte å forhindre at Bondevik-regjeringens foreslåtte opptrappingen av Forskningsfondet med 39 mrd kroner ble redusert til bare 14 mrd i statsbudsjettet for 2006. Selv om dette ikke endrer antall kroner til forskning i 2006, vil det i neste års statsbudsjett bli nødvendig å øke forskningsbevilgningen med over 900 mill kroner mer enn det ellers ville vært. Alt i revidert budsjett må derfor forskningsfondet økes med ytterligere minst 25 mrd. Regjeringen må også snarest vurdere om ikke det offentlige må ta en større andel av de totale forskningsbevilgningene. Hvis ikke, blir det umulig å nå de ambisiøse målene for norsk forskning. Dette vil ha negative konsekvenser for hele nasjonen.

Universitetssenteret på Svalbard (UNIS) er et statlig aksjeselskap underlagt Kunnskapsdepartementet. I selskapets styre sitter representanter fra universitetene i Oslo, Bergen, Tromsø og fra NTNU. UNIS har ca 300 studenter og det er ansatt 35 personer i forsker- og undervisningsstillinger og 20 i tekniske/administrative stillinger. Virksomheten har også 21 professor II-stillinger og ca. 130 gjesteforelesere pr år. UNIS skal gi studietilbud på universitetsnivå og drive forskning med utgangspunkt i Svalbardområdet egenart. Det gis undervisning innen studieretningene: arktisk biologi, arktisk geofysikk, arktisk geologi og arktisk teknologi. Om lag halvparten av studentene er utenlandske og all undervisning foregår på engelsk. Se for øvrig www.unis.no.

Ved Universitetssenteret på Svalbard AS er det ledig åremålsstilling som:

DIREKTØR

Direktøren har den daglige administrative ledelsen av virksomheten, og skal:

- Lede og utvikle virksomheten i samsvar med strategiske planer og styrets vedtak.
- Videreutvikle gode relasjoner og samarbeidsavtaler med universiteter og forskningsinstitusjoner - og med lokalsamfunnet i Longyearbyen.
- Profilere institusjonen nasjonalt og internasjonalt.

Vi søker en dyktig leder med høyere utdanning - helst teknisk/naturvitenskapelig, erfaring fra administrasjon og ledelse og kjennskap til universitets- og høskolesektoren.

Den som tilsettes bør ha et godt nettverk nasjonalt og internasjonalt - og god formidlingsevne på et av de skandinaviske språk og engelsk. Kjennskap til norsk og internasjonal polarforskning er ønskelig.

Åremålsperioden er 3 år med mulighet for forlengelse i nye 3 år. Stillingen er plassert i stillingskode 1062, med lønn etter avtale. Inntektskatten på Svalbard er for tiden 12 %.

Det tilbys møblert bolig tilpasset familiesituasjonen, dekning av flytteutgifter samt årlig fri hjemreise for familien.

Kandidater kan ta kontakt med Geir Fottland eller Gry Aalde i ISCO Group - tlf. 22 06 87 00 eller styrets leder Kjell A. Sælen - tlf. 55 58 81 52.

Søknad merket "UNIS" sendes innen 10. februar 2006 til: ISCO Group, Postboks 7193 Majorstuen, 0307 Oslo eller pr. e-post til unis@iscogroup.no.

ISCO Group

EXECUTIVE SEARCH WORLDWIDE

Kritikk mot EU-budsjett

European University Association (EUA) er uroa over vedtaket om eit langtidsbudsjett for perioden 2007-2013, som stats- og regjeringsjefane i EU treffe i desember. EUA meiner budsjettet gjev eit usikkert utfall for forskning og høgre utdanning. Sjølv om toppmøtet i generelle ordelag sa at forskingsressursane ved utgangen av perioden bør vere 75 prosent høgare enn i byrjinga, finst det ingen garantiar for at det vert slik. EUA er spesielt bekymra for at finansieringa av det sjuande rammeprogrammet for forskning kan kome til å verte uthola, og at det ikkje vert satsa på det nye samordna utdanningsprogrammet. EUA lovar at ein skal halde fram med å diskutere med representantar for Kommissjonen, og at ein òg skal fungere som ei lobbygruppe overfor nasjonale politikarar.

Engelskpress i Sør-Korea

"English zones" er eit fenomen som vert stadig meir utbreidd ved universiteta i Sør-Korea. Landet har dei siste åra hatt den raskaste ekspansjonen i høgare utdanning i verda. Ved fleire lærestader opprettar ein studentheimar der kommunikasjon på engelsk er obligatorisk i heile huset eller i visse etasjar. Den som vert teken i å tale koreansk kan få minuspoeng og i ytste konsekvens risikere eksamen. Korea Times skriv at den globaliserte økonomien har gjort gode kunnskapar i engelsk stadig viktigare på den sørkoreanske arbeidsmarknaden. Dei nye språksonene er eit tiltak for å eksponere studentane for det avisa kallar "English-friendly speaking environments".

Fjern forskere og øk lønna!

Si opp halvparten av forskerne og gi de som blir igjen dobbel lønn! Dette er Fast-gründer og NTNU-professor Arne Halaas' resept for mer forskningsbasert næringsutvikling, ifølge Teknisk Ukeblad. Halaas tar til orde for flere midlertidige engasjementer og større usikkerhet for lønnslippen blant forskerne. Dette må til for å få flere forskere til å kommersialisere sine ideer, mener han.

- Vi sitter her på lav lønn fordi vi er så mange. Det burde vært halvparten så mange ansatte med dobbelt så høye lønninger. Forskerne bør måles også ut fra om de greier å skape framtidens IT-produkter og næringsvirksomhet, utbasunerer han på sitt kontor på Gløshaugen i Trondheim.